

Äidit ja isät muuttuvissa (työ)rooleissa.

Sukupuoliroolit ja kaupungistuminen *Uudessa Naisessa* ja *Kodin*

Kuvalehdessä vuosina 1967–1975

Oulun yliopisto Historiatieteet

Historia Pro gradu -tutkielma

1.6.2025

Laura Sjöman

Sisällys

Johdanto	3
1. Kaupunkikodin muuttuvat roolit.....	16
1.1. Lähiö unelmana ja vankilana	16
1.2. Roolit perheessä	26
2. Kaupungistunut ja roolittunut julkinen elinpiiri	35
2.1. Työelämän tasa-arvon rakentaminen	35
2.2. Vaikuttaminen kaupungistuvassa yhteiskunnassa	43
3. Roolien murtumakohtat ja toimittajien rooli.....	51
3.1. Päätoimittajien merkitys	51
3.2. Rooleja purkamassa ja vahvistamassa.....	57
Lopuksi	66
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	71

Johdanto

Nykyään Suomessa sukupuolirooleista keskustellaan monesti nuorten poliittisen kahtiajakoisuuden sekä palkkakuilun kautta. Tutkimuksissa on todettu, että nuoret naiset ovat usein arvoliberaaleja ja nuoret miehet arvokonservatiiveja. Lisäksi jako liittyy koulutukseen – korkeakoulutetut ovat liberaalimpia.¹ Maaliskuussa 2025 Yle julkaisi palkkakoneen, jossa vertailtiin naisten ja miesten välistä palkkaeroa ja sen muodostumista valmistumisesta kuluneen ajan perusteella.² Lisäksi julkisessa keskustelussa puhutaan kotitöiden jakautumisesta ja siitä, kuinka lapset ja kotityöt jäävät yhä edelleen usein naisten vastuulle. 1960- ja 1970-lukujen tasa-arvokeskustelu tapahtui samassa murroksessa modernisoituvan ja kaupungistuvan yhteiskunnan kanssa. Kaupungistuminen on nykyään maailmanlaajuinen ilmiö, jonka myötä myös kaupunkitutkimusta on tehty paljon. Kaupunki nähdään yhteiskunnan keskeisenä rakenteena.³ Nykyajan kaupungistuminen Suomessa tapahtuu maassamuuttona ja maahanmuuttona, joka kohdistuu suuriin kaupunkeihin – ennen kaikkea pääkaupunkiseudulle.⁴ Globaalisti yli puolet maailman väestöstä asuu kaupungeissa ja osuus on jatkuvasti kasvava.⁵

Pro gradu -tutkielmani aiheena on keskustelu sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta kahdessa suomalaisessa naistenlehdessä, *Kodin Kuvalehdessä* ja *Uudessa Naisessa* vuosina 1967–1975. *Kodin Kuvalehti* oli uusi kaupallinen lehti lapsiperheille, kun taas *Uusi Nainen* oli vasemmistolainen lehti, joka oli ilmestynyt jo kaksikymmentä vuotta. Nykyisen tasa-arvokeskustelun taustana voidaan nähdä 1960-luvulla alkanut keskustelu. 1960–1970-luvun keskustelua tutkimalla voidaan huomata samankaltaisuuksia sekä eroja keskustelujen välillä, siis havaita mitkä asiat ovat muuttuneet. Kaupungistumisen historiaa tutkimalla voidaan saada tietoa siitä, millaista kaupunkielämä oli sen merkittävässä kehitysvaiheessa. Sukupuolirooleja ja niihin liittyvää keskustelua on tutkittu melko paljon, mutta tutkielmani tuo uutta näkökulmaa vertailemalla näitä lehtiä ja kiinnittämällä huomiota sukupuolirooleihin ja kaupungistumiseen yhdessä. *Kodin Kuvalehteä* on käytetty lähteenä ja tutkittu melko vähän, jonka takia se on myös

¹ Sakari Nuuttila, "Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen" (art.). yle.fi 7.2.2024.

² Ks. Heikki Valkama, "Analyysi: Palkkaero miesten hyväksi repeää jo uran alussa – naiset jäävät euroissa jälkeen heti" (art.). yle.fi 4.3.2025.

³ Ainiala et al. 2021, 7.

⁴ Laakso 2020, 97–98.

⁵ Ks. esim. Ritchie, Samborska & Roser 2024, "Urbanization". Our World in Data.

hedelmällinen lähde tutkielmalleni. Sukupuoliroolikeskustelu ja kaupungistuminen liittyivät keskeisesti yhteen, joten niitä on perusteltua tarkastella yhdessä. Tutkielmassani selvitän, millä tavoin nämä kaksi 1960-luvun suurta ilmiötä liittyivät yhteen naisille tarkoitettussa mediassa.

Suuret yhteiskunnalliset muutokset leimasivat 1960–1970-luvun Suomea. Kaupungistuminen kiihtyi 1960-luvulta alkaen ja hyvinvointivaltiota rakennettiin. Erityisesti 1960-luvulta lähtien kaupunkeihin muuttaneen väestön asuntotarpeisiin vastattiin rakentamalla lähiöitä. Aikakausi oli myös monenlaisten yhteiskunnallisten radikaalien liikkeiden aikaa. Tasa-arvoliike 1960-luvulla ja toisen aallon feminismi 1970-luvulla ajoivat sukupuolten tasa-arvoa, uusia sukupuolirooleja sekä naisten aseman parannusta. Sukupuoliroolikeskustelu eli keskustelu naisten ja miesten asemasta kotona ja työelämässä oli keskeistä. Tasa-arvokeskustelut ja feminismi olivat eläneet hiljaiseloa jo monta vuosikymmentä, kunnes 1960-luvulla keskustelut voimistuivat. Muissa Pohjoismaissa sukupuoliroolikeskustelu oli alkanut jo aiemmin ja ollut aktiivista, ja erityisesti ruotsalaisesta keskustelusta otettiin mallia Suomessa. Suomalaisessa ja ruotsalaisessa keskustelussa korostettiin kuitenkin hieman eri asioita. Suomalaisessa keskustelussa ei tarkasteltu esimerkiksi naisellisuuden representaatioita. Keskustelun pohjana toimi Talcott Parsonin rooliteorian sukupuoliroolit, joita 1960-luvun keskustelussa kritisoitiin. Parsonin teoriassa tiivistyivät perinteiset perheen roolit, eli mies elättäjänä ja nainen kodin- ja lastenhoitajana.⁶

1970-lukua voidaan pitää 1960-luvun yhteiskunnallisten ilmiöiden jatkumona. Ennen kaikkea silloin edellisen vuosikymmenen saavutukset konkretisoituivat uusien lakien muodossa. Naisille ja perheille merkittävimpiä muutoksia olivat vuoden 1970 uusi aborttilaki sekä vuoden 1973 laki päivähoidosta. 1970-luvun yhtenä keskeisenä historiallisena kontekstina voidaan pitää myös vuoden 1973 öljykriisiä, joka johti Suomessakin talousvaikeuksiin. Öljykriisin vaikutukset näkyivät Suomessa kuitenkin muutaman vuoden viiveellä, joten tarkasteluajankohtanani eli vuosina 1967–1975 elettiin vahvasti 1960-luvun kehitysoptimismia ja vaurastumisen aikakautta.⁷

⁶ Bergman 2002, 134–135; Julkunen 2010, 14; Turunen, 2023, 380; Jallinoja 1989, 115; Konttinen 1998, 187; Saarenmaa 2010, 241; Aalto 2012, 111.

⁷ Sarantola-Weiss 2008, 7; Kuisma 2008, 17–18.

Tutkimustilanne

Aiheeni on monitieteinen, joten olen käyttänyt tutkielmassani apuna monien eri alojen kirjallisuutta. Käyttämäni tutkimus on historian tutkimusta, sosiologista tutkimusta, sukupuolentutkimusta sekä mediatutkimusta. Hyödyntämäni historian tutkimus on pääosin sukupuoli- ja kaupunkihistoriallista. Sukupuoliroolikeskustelusta on tehty myös useita eri alojen opinnäytteitä jo aiemmin.⁸

Suomalainen sukupuoliroolikeskustelun tutkimus on yleensä kiinnittynyt Yhdistys 9:ään (1965–1971). Kuitenkin esimerkiksi Heidi Kurvinen ja Arja Turunen todistavat artikkelissaan ”Radical sex role ideology and the Finnish gender role movement in the late 1960s” (2023), että sukupuolirooliliikkeen toimijoiden kenttä oli laajempi. Myös Suomen Naisten Demokraattinen Liitto (SNDL) ja Naisten asemaa tutkiva komitea olivat merkittäviä toimijoita. SNDL perustettiin vuonna 1944 ja sitä voidaan pitää työläisnaisten järjestäytymisen jatkumona. Suurimmalla osalla liiton jäsenistä oli kommunistisia yhteyksiä.⁹ Laura Saarenmaa on todistanut väitöskirjassaan ”Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvieteledissä 1961–1975” (2010), että myös aikakauslehdet osallistuivat keskusteluun sukupuolesta ja rakensivat sitä.¹⁰

Yhdistys 9 oli vuonna 1966 perustettu ryhmä, jonka tärkeimpänä tavoitteena oli yhteiskunta, jossa olisi sukupuolten välinen tasa-arvo. Sekä miehillä että naisilla tulisi olla mahdollisuus valita roolinsa yhteiskunnassa ja perheessä ilman perinteisten sukupuoliroolien määräyksiä. Yhdistys 9 ajoi erilaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä ajatuksia, joista tärkeimpiä olivat naisten oikeus palkkatyöhön ja julkiseen elämään osallistumiseen. Yhdistyksessä oli mukana myös paljon miehiä.¹¹ Solveig Bergmanin väitöskirja *The Politics of Feminism. Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s* (2002) vertailee kahden maan feministisiä liikkeitä. Bergman liittää uuden naisasialiikkeen eli toisen aallon feminismiin 1960-luvun protestiliikkeisiin. Suomessa naisliike on aina ollut melko vahvasti kiinnittynyttä

⁸ Ks. esim. Tanja Laimin (2021) Suomen historian Pro gradu -tutkielma: ”Miehiä vai ihmisiä? Yhdistys 9:n yhteiskunnallinen vaikuttaminen miesten tasa-arvoon 1960-luvulla”, Turun yliopisto; Sini Terävän (2013) poliittisen historian Pro gradu -tutkielma: ”’Naisen on vapauduttava antamaan, miehen tuntemaan’: Suomen 1960-luvun radikaaliliikkeen tasa-arvokeskustelu Ylioppilaslehden vuosikertojen 1959–1969 valossa”, Turun yliopisto; Essi Heimon (2009) sosiologian Pro gradu -tutkielma: ”Kodin hengettärestä tunteelliseksi kokijaksi: naisen paikan muutos Kodin kuvalehden pääkirjoittelussa vuosien 1967 ja 2007 välillä”, Turun yliopisto.

⁹ Kurvinen & Turunen 2023, 63, 65–66.

¹⁰ Saarenmaa 2010, 228.

¹¹ Turunen 2024, 160–161; Bergman 2002, 134–137.

puoluepolitiikkaan, ja naiset ovat jakautuneet poliittisten kantojen mukaisiin naisjärjestöihin.¹² Arja Turunen on tutkinut Yhdistys 9:ää monesta näkökulmasta. Artikkelissaan ”Lähiösuunnittelu sukupuolten tasa-arvon esteenä? Yhdistys 9 ja sen vaatimukset asumisen uudistamisesta 1960-luvulla” (2023) hän tarkastelee Yhdistys 9:n tasa-arvotavoitteita lähiökonteksteissa. Yhdistys 9 halusi kollektivisoida kotityöt, jotta ne eivät olisi jääneet vain naisten vastuulle.¹³ Artikkelissa aineistona on asumisryhmän raportteja ja muita Yhdistys 9:n arkistokokoelman aineistoja sekä muutamia lehtijuttuja. Artikkelissaan ”Equality on Male Terms or Reconstruction of Gender Roles? Association 9 and the Finnish Sex Role Ideology of the 1960s” (2024) Turunen tutkii Yhdistys 9:n sukupuolirooli-ideologiaa suhteessa aikaisempiin ja myöhäisempiin feministisiin liikkeisiin.

Teoksessaan *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit* (2010) Raija Julkunen tarkastelee suomalaista tasa-arvokeskustelua ja sukupuolikysymystä sekä historiallisesti että 2000-luvun konteksteissa. Hän esittää 1960- ja 1970-luvun vaihteen sukupuolikysymyksen katkoskohtana ja uuden sukupuolisopimuksen¹⁴ läpimurtona. Muutoksia tapahtui niin palkkatöissä kuin valtion toiminnassa tasa-arvopolitiikan muodossa. 1960-luvun sukupuoliroolikeskustelu keskittyi ennen kaikkea tasa-arvoon myös miesten kannalta. Miestenkin tuli vapautua rajoittavista sukupuolirooleista.¹⁵ Tässä tasa-arvokeskustelussa olennaista oli idea siitä, että tasa-arvoa ei saavutettaisi vain naisten asemaa parantamalla.

Käyttämässäni kirjallisuudessa keskustellaan melko paljon siitä, pitäisikö tasa-arvoliikettä ja feminismiä tarkastella yhdessä vai erikseen sekä voidaanko niitä pitää samana liikkeenä. Bergman tulkitsee sukupuoliroolikeskustelun ja tasa-arvoliikkeen olleen feminismin vaihe, ei siitä erillinen osa.¹⁶ Yhdistys 9:n entinen puheenjohtaja Margaretha Mickwitz arvostelee tätä lähestymistapaa ja pitää sitä Yhdistys 9:n väärinymmärryksenä. Hän yhdessä muiden Yhdistys 9:n entisten jäsenten kanssa

¹² Bergman 2002, 1, 92.

¹³ Turunen 2023, 385–391.

¹⁴ Pohjoismainen sukupuolisopimus on kulttuurinen käsite, johon kuuluu sukupuolen oikeudet ja velvollisuudet, representaatiot sekä toiminta läheissuhteissa. Lisäksi sukupuolisopimus toimii myös yksilötasolla eli esimerkiksi arkisissa sukupuolittuneissa toimintatavoissa. Uusi sukupuolisopimus solmittiin 1960- ja 1970-luvuilla ja sitä on kutsuttu myös palkkatyösopimukseksi. Julkunen 2010, 14, 19–20.

¹⁵ Julkunen 2010, 14, 33–34, 56.

¹⁶ Bergman 2002, 134.

korostaa tasa-arvoliiikkeen erillisyyttä myöhemmästä toisen aallon feminismistä.¹⁷ Heidi Kurvisen ja Arja Turusen mukaan tasa-arvoliiikkeellä ja feminismillä oli samanlaisia tavoitteita, joten sukupuolirooli-ideologia voidaan nähdä osana feminististä historiaa.¹⁸ Tutkielmassani tarkastelen sukupuolirooli-ideologiaa osana feminismiä. Tutkielmassani toisen aallon feminismi on kuitenkin näkyvillä melko vähän, koska se liikkeenä ajoittui pääasiassa vasta tarkasteluajankohdan jälkeiseen aikaan.

Kirsi Saarikangas tutkii teoksessaan *Eletyt tilat ja sukupuoli. Aukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia* (2006) rakennuksien kulttuurisia, sosiaalisia ja poliittisia merkityksiä sekä millaisia tilan ja sukupuolen vastavuoroiset suhteet olivat. Ihanne ajasta ja paikasta vapaasta arkkitehtuurista on juurtunut syvälle. Saarikangas tarkastelee myös 1950–1970-lukulaista lähiöasumista lähiöissä asuneiden kertomuksissa. Lähiöihin muuttaneille ne olivat elettyinä tiloina ennen kaikkea uusia asuntoja, teitä ja ostoskeskuksia. Lähiö miellettiin kotina.¹⁹ Kaupungistumista ja lähiöitä on tutkinut myös Johanna Hankonen. Väitöskirjassaan *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa* (1994) hän on tutkinut muun muassa Aravaa eli asuntorakennusvaltuuskuntaa ja erilaisia kaupungistumisen ilmiöitä, kuten henkilöautoistumista sekä kaupan modernisaatiota.

Tutkimustehtävä ja keskeiset käsitteet

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten sukupuoliroolit ja kaupungistuminen kiinnittyivät yhteen *Kodin Kuvalehdessä* ja *Uusi Nainen* -lehdessä käydyissä keskusteluissa?
2. Miten käyty keskustelu ilmensi yksityistä ja julkista elinpiiriä?
3. Miten lehtien toimittajat uusintivat ja uudistivat vallitsevia sukupuolirooleja artikkeleissaan?

Käyttämäni lehdet osallistuivat keskusteluihin sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta aktiivisesti, joten pystyn selvittämään, millaista keskustelua näissä laajasti luetuissa aikakauslehdissä käytiin. Analysoin myös erityisesti päätoimittajien, mutta myös muiden toimittajien merkitystä, sillä toimittajien rooli oli käydyssä keskustelussa merkittävä.

¹⁷ Mickwitz 2008c, 211.

¹⁸ Kurvinen & Turunen 2023, 63.

¹⁹ Saarikangas 2006, 29, 193–197.

Tutkielmani jakautuu kolmeen pääluokkaan. Ensimmäisessä luvussa tarkastelen käytyä keskustelua kotielämän piirissä kaupunkikodin sisällä ja sen lähiympäristössä. Toisessa luvussa tarkastelen julkista elinpiiriä esimerkiksi järjestöjen ja työelämän kautta. Kolmannessa luvussa tutkin, kuinka lehdet vahvistivat ja purkivat sukupuolirooleja ja millaista käyty keskustelu oli pääkirjoituksissa sekä näissä lehdissä yleisemmin. Kaikki luvut jakautuvat kahteen alalukuun. Valitsin tällaisen rakenteen, koska lehdissä näkyy selvä vastakkainasettelu kodin ja julkisen elämämpiirin välillä.

Ajallinen rajaukseni ulottuu 1960-luvun lopulta 1970-luvun puoleenväliin, koska tämä oli merkittävää kaupungistumisen ja yhteiskunnallisten muutosten aikaa. *Kodin Kuvalehden* julkaiseminen alkoi vuonna 1967 ja myös *Uusi Nainen* oli uudistumisen vaiheessa 1960-luvun lopulla. 1960-luvun puoleenväliin asti *Uusi Nainen* oli ollut ennen kaikkea sosialistista ideologiaa ajanut lehti. Vuonna 1966 lehdessä tehtiin kuitenkin päätös myös kaupallisemman materiaalin sisällyttämisestä. Taustalla päätöksessä oli yleinen kaupallisuuden kasvu yhteiskunnassa sekä kasvava kilpailu naistenlehtien välillä.²⁰ Laajentamalla näkökulmaa SNDL siis tavoitteli lehdelle laajempaa lukijakuntaa.

Tutkielmaani liittyy muutamia keskeisiä käsitteitä. Sukupuolihistoriassa sukupuolen ymmärretään yleensä olevan sosiaalinen ja historiallisesti muuttuva käsite. Ennen sukupuolen tarkastelussa tehtiin yleensä ero sosiaalisen (*gender*) ja biologisen (*sex*) välillä, mutta nykyään erottelua kritisoidaan. Sosiaalinen sukupuoli määrittää usein biologialle annettavan painoarvon. Sukupuoli nähdään nykytutkimuksessa ei-binäärisenä käsitteenä. Siihen kuuluu sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu sekä yhteiskunnan tuottama sukupuolittaminen, johon kuuluu sosiaaliset ja kulttuuriset roolit.²¹ Ymmärrän sukupuolen käsitteen tutkielmassani näin. Tämän käsityksen avulla etsin myös aineistosta kohtia, jossa biologisoivaa ja binääristä sukupuolikäsitystä on murrettu.

Sukupuoliroolikeskustelu tarkoitti keskustelua sosiaalisesta sukupuolesta ja muuttuvista rooleista. Sukupuoliroolikeskustelu korosti naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia, siis myös miesten oikeuksia. Naisten ansiotyö oli keskustelun normina.²² Keskustelussa pohdittiin sitä, millaisia sukupuoliroolien pitäisi olla muuttuneessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Tällä käsitteellä tarkoitetaan nimenomaan tiettyä aiheesta käytyä keskustelua, vaikka sukupuolesta oli toki puhuttu aiemminkin. Tästä keskustelusta

²⁰ Kurvinen 2023, 673.

²¹ Ks. esim. Ylivuori 2022, 21–22.

²² Turunen 2023, 382; Turunen 2024, 165.

puhuttaessa käytetään toisinaan myös lyhyempää käsitettä roolikeskustelu ja käytän myös tätä käsitettä tutkielmassani.

Naisten palkkatyöläistyminen tarkoitti sitä, kuinka naiset siirtyivät 1960-luvulta lähtien aiempaa enemmän kotona tehtävästä työstä palkkatyöhön. Erityisesti palvelusektori veti naisia töihin. Ilmiö oli osa laajempaa modernisaatiota sekä hyvinvointivaltion rakentamista. Ensimmäinen naisten palkkatyöläistymisen vaihe tapahtui 1800- ja 1900-luvun vaihteessa, jolloin monet naimattomat naiset muuttivat kaupunkiin ja menivät palkkatöihin. 1960-luvun palkkatyöläistymisessä kuitenkin myös naimisissa olevat naiset siirtyivät ansiotöihin aiempaa suuremmassa määrin.²³

Kaupungistuminen tarkoitti muuttoliikettä maaseudulta kaupunkiin. Muuttoliike tapahtui ennen kaikkea teollistumisen myötä ja työpaikkojen perässä. Kaupungistuminen oli kaikkein aktiivisinta vuosien 1965–1975 aikana ja kaupungeissa asui 65 % suomalaisista vuoteen 1975 mennessä. Kaupungistuminen tapahtui monessa vaiheessa teollistumisen aikana, ja sitä oli tapahtunut jo ennen 1960- ja 1970-lukujen suurta muuttoa. Esimerkiksi 1920-luvulla kaupungistuminen oli vilkasta. Lähiörakentamisella taas mahdollistettiin tämän työvoiman nopea ja halpa asuttaminen kaupungeissa. Se perustui kuntien ja rakennusyhtiöiden välisiin aluerakennussopimuksiin, eikä siis ollut esimerkiksi valtion projekti. Aktiivisen rakentamisen aikana lähiöihin rakennettiin lähinnä betonisia kerrostaloja. Tätä ennen 1950-luvulla rakennettiin lähiöitä luonnon keskelle, joita kutsuttiin metsälähiöiksi. Yhteyttä luontoon pidettiin suomalaisten kansallisena ominaisuutena.²⁴

Yksityisellä elämänpiirillä tarkoitetaan kotia ja julkisella taas yhteiskunnassa tapahtuvaa toimintaa, esimerkiksi palkkatyön tekoa ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Näitä käsitteitä on myös kritisoitu, mutta pidän niitä käyttökelpoisina tutkielmaani. Tarkasteluajankohtana elettiin murrosta, jolloin kaupungeissa kotia ei nähty enää ainoastaan naisten tilana eikä julkista elämää miesten paikkana. Tutkielmassani näkyy, kuinka perinteistä rajanvetoa rikottiin.

²³ Kolehmainen 1999, 61–62.

²⁴ Juntto 1990, 259, 275; Mäenpää 2004, 287–288; Sarantola-Weiss 2003, 23; Saarikangas 2002, 325, 332, 340–341.

Lähteet ja menetelmät

Lähdeaineistonani käytän naistenlehtiä, koska haluan tarkastella, kuinka sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta keskusteltiin mediassa, jonka lukijakuntana ja pääasiallisena yleisönä olivat naiset. Maija Töyryn mukaan naistenlehtiä ja niiden lukijoiden suhdetta yhteiskuntaan voidaan tarkastella sukupuoliroolijärjestelmän teoreettisessa viitekehyksessä.²⁵ Anu Lahtisen mukaan sukupuolihistoriaa tutkittaessa tutkitaan edelleenkin yleensä naisten historiaa. Tämä on ymmärrettävää ja tärkeää, sillä historian tutkimuksen painopiste oli pitkään nimenomaan miesten historiassa.²⁶ Tutkielmassani yhdistelen nais- ja sukupuolihistorian kysymyksenasetteluja. Aineistonani on kaksi melko erilaista naistenlehteä, joita vertailen. Nämä lehdet tarjoavat erilaiset näkökulmat siihen, kuinka keskustelua käytiin.

Ensimmäisenä lehtenä käytän *Uusi Nainen* -lehteä, josta tarkastelussa ovat vuosikerrat 1967–1975. Tällä ajalla lehti ilmestyi kerran kuussa. *Uusi Nainen*²⁷ oli Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) naisjärjestön eli Suomen Naisten Demokraattisen Liiton (SNDL) äänenkannattajalehti ja avoimen vasemmistolainen. Lehteä julkaistiin vuodesta 1945 lähtien. Vuodesta 1961 *Uuden Naisen* päätoimittajana toimi Suoma Lukander, jonka johdossa lehden levikki kasvoi. 1960- ja 1970-luvuilla levikki oli 60 000–70 000 kappaletta. Lehti sisälsi monenlaisia aiheita muodista yhteiskuntaan.²⁸

Toisena aineistonani on *Kodin Kuvalehti*, josta käytän myös vuosikertoja 1967–1975. Lehti ilmestyi kaksi kertaa kuussa. *Kodin Kuvalehden* tausta oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton lehtenä nimellä *Terve Lapsi*, kunnes Sanoma Oy osti sen vuonna 1966. Tämän jälkeen lehteä alettiin julkaista nimellä *Kodin Kuvalehti*. Lehti oli poliittisesti sitoutumaton. Lehden päätoimittajina toimivat samaan aikaan Maire Varhela vuosina 1967–1984 ja Birgitta Tikkanen. Lehden aiheina olivat ennen kaikkea nuorten lapsiperheiden arkiset kysymykset. Se erottui muista naistenlehdistä olemalla pääasiassa

²⁵ Töyry 2008, 28.

²⁶ Lahtinen 2018, 186.

²⁷ Käsite ”uusi nainen” lehden nimenä on kiinnostava, sillä se on feminismiin liittyvä käsite. Varsinkin angloamerikkalaisissa konteksteissa 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta lähtien käsitteellä *new woman* viitattiin ”moderniin” naiseen, joka eli vapaammin ja irtautui 1800-lukulaisista arvoista. Suomessa ”uusi nainen” on tunnettu erityisesti Aleksandra Kollontain teoksen *Uusi Nainen, uusi moraal* (1918) kautta. Kollontain uusi nainen oli emansipoitunut ja nautti maallisista asioista. Kollontai oli venäläinen kommunisti ja feministi, joten SNDL:n lehden nimi on hyvin todennäköisesti inspiroitunut hänestä. *New woman* -käsitteessä katso Howard & Tarrant 2019, passim.; Kollontaista katso Julkunen 2010, 236. Elina Kataisen mukaan uusi nainen siirtyi Neuvostoliitosta suomalaisen vasemmistolaisen naisliikkeen tunnukseksi. Katainen 1994, 7.

²⁸ Malmberg 1991, 212, 234. Ks. myös Kurvinen 2023, 674.

hyötylehti. *Kodin Kuvalehden* levikki oli 1960-luvun lopussa noin 40 000 kappaletta.²⁹ Lehden lukijakunta kasvoi kuitenkin voimakkaasti ja 1970-luvun puolessa välissä levikki oli noin 90 000 kappaletta.³⁰ Sanoma Osakeyhtiön toimintakertomusten mukaan aikakauslehtien, erityisesti naistenlehtien lukijakunta kasvoi 1970-luvun alkupuolella, mutta samalla kilpailu eri lehtien ja kustantajien välillä kasvoi. Myös lehtien tuotantokustannukset nousivat, jolloin lehtien hintojakin täytyi nostaa.³¹

Kodin Kuvalehti kuvaili itseään lehdeksi, joka pysyi tiukasti maan kamaralla ja arkisissa asioissa. Lehdessä kaiken keskiössä oli koti. Myös lapsiin liittyvistä aiheista kirjoitettiin paljon. Lehti halusi painottaa, että koti oli tärkeä niin vaimolle, aviomiehelle kuin naimattomalle ihmisellekin. Lisäksi lehti painotti lukijan sanaa ja halusi vastata yleisönsä kysymyksiin.³² *Uusi Nainen* taas kuvaili itseään ”erilaiseksi naistenlehdeksi” sekä lehdeksi ”aivan tavallisille naisille”. Sen tavoitteena oli antaa neuvoja kotielämään ja ansiotöihin sekä tarjota tietoa sekä naisille että miehille.³³ Lisäksi lehti korosti, että naisen maailmaa ei voi erottaa muusta maailmasta. Lehdessä puhuttiin kielteiseen sävyyn sellaisista lehdistä, joka tavoittelivat mahdollisimman suurta lukijakuntaa ”neutraaleilla” mielipiteillä.³⁴ Tällä tavoin lehti korosti, että siinä uskallettiin esittää erilaisia näkemyksiä. *Kodin Kuvalehti* siis korosti kodin merkitystä, kun taas *Uusi Nainen* koko naisten maailmaa. Silti on huomattavaa, että ensin mainitussa kirjoitettiin paljon myös naisten ansiotyöstä eikä se ollut vain kotiäitien lehti. Lisäksi molempien lehtien kuvailuista näkyy, että ne korostivat tasa-arvonäkökulmaa ja kertoivat lehtensä olleen myös miehille, mikä voidaan nähdä merkkinä ajan sukupuoliroolikeskustelun vaikutuksesta.

Naistenlehdet eivät ole yhtenäinen ryhmä, mutta niillä on silti genrelleen tyypillisiä piirteitä. Ne puhuttelevat lukijoitaan naisina ja sisältö on naisellisina pidettyjä aiheita.³⁵ Iris Ruohon ja Laura Saarenmaan mukaan naistenlehtien laskenut arvostus liittyy 1960- ja 1970-lukujen kulttuurimurrokseen ja mediakentän muutokseen, jonka myötä

²⁹ Malmberg 1991, 238–239.

³⁰ Sanoma Osakeyhtiö - I arkisto (historiallinen arkisto) - Sanoma Osakeyhtiön toimintakertomus 1975; MA: <http://yksa.fi/100320/159170067597800> / Viitattu 14.11.2024.

³¹ Sanoma Osakeyhtiö - I arkisto (historiallinen arkisto) - Sanoma Osakeyhtiön toimintakertomus 1973; MA: <http://yksa.fi/100320/159170067588900> / Viitattu 14.11.2024. Sanoma Osakeyhtiö - I arkisto (historiallinen arkisto) - Sanoma Osakeyhtiön toimintakertomus 1975; MA: <http://yksa.fi/100320/159170067597800> / Viitattu 14.11.2024.

³² *ei otsikkoa* (pk.). *Kodin Kuvalehti* (KK) 1/1967.

³³ ”Uusi Nainen – erilainen naistenlehti” (mainos). *Uusi Nainen* (UN) 8/1972.

³⁴ ”Puolin ja toisin”. (pk.) UN 11/1967.

³⁵ Töyry 2008, 27.

naistenlehtiä alettiin pitää kevyenä mediana. Naistenlehdet ovat kuitenkin Suomessa toimineet myös julkisen keskustelun paikkana, jossa naisten asioista on keskusteltu.³⁶ Ne ovat siis yhteiskunnallisesti merkittäviä. Myös Raili Malmbergin mukaan naistenlehtiä alettiin 1960-luvulla syyttää pinnallisuudesta. *Uuteen Naiseen* kuitenkin suhtauduttiin eri tavalla ja sitä kiitettiin ”erilaiseksi naistenlehdeksi”. Todellisuudessa lehti ei aiheiltaan kuitenkaan eronnut muista naistenlehdistä merkittävällä tavalla. Naistenlehdillä oli paljon lukijoita, ja ne käsittelivät monenlaisia naisten elämään liittyviä asioita. Myös miehet lukivat näitä lehtiä.³⁷ Maija Töyry kutsuu naistenlehtiä keskeisiksi sukupuolisopimuksen neuvottelupaikoiksi. Niissä tunnustetaan, tuotetaan, vahvistetaan ja puretaan sukupuoliero lehdeksi ominaisen lukijasopimuksen kehityksessä.³⁸

Töyryn mukaan monissa opinnäytetöissä, joissa naistenlehtiä on käytetty aineistona, lehtien näkemykset on yleistetty koko yhteiskuntaa koskeviksi. Naistenlehdillä on ollut oma tapansa kirjoittaa asioista, ja näiden kirjoitustapojen yleistäminen kulttuurisiksi muutoksiksi on ongelmallista.³⁹ Kiinnitänkin tutkielmassani huomiota, etten tee näin. Tarkastelen ainoastaan sitä, kuinka tutkimani lehdet kirjoittivat aiheesta. Tavoitteenani ei olekaan löytää yleistä yhteiskunnallista tai edes naisten keskuudessa vallinnutta näkemystä tutkimuskysymyksiini vaan lehtien oma kanta.

Töyryn kehittämässä lehden konseptin käsitteessä konsepti jakautuu kolmeen tasoon. Ensimmäinen taso on toiminnan lähtökohdat, toinen taso näiden lähtökohtien väliset suhteet ja kolmas taso on lehden arvot ja tavoitteet. Lehden konsepti ei synny tyhjiössä, vaan jokainen yksittäinen lehti on osa laajempaa lehdistökenttää. Lehdet voidaan nimetä tiettyyn ryhmään.⁴⁰ Tarkastelemani lehdet voidaan luokitella naistenlehtien ryhmään. Näiden lehtien konseptien tarkastelu on oleellinen osa tutkielmaani, sillä ne toimivat suhteessa muuhun lehdistöön ja yhteiskuntaan. Jokaisella lehdellä on kuviteltu yleisö, jonka tarpeita se pyrkii täyttämään. Tällaisia lukijoiden tarpeita ovat esimerkiksi tietoon sekä identiteettiin kytkeytyvät tarpeet. Lukijoiden tarpeita täyttämällä lehdet saivat pysyviä lukijoita. Tätä voidaan kutsua lukijasopimuksen solmimiksesi. Lukijapaikka löytyy analysoimalla, kenelle teksti näyttää olevan kirjoitettu. Lukija neuvottelee lehden

³⁶ Ruoho & Saarenmaa 2011, 8, 11.

³⁷ Malmberg 1991, 282–286.

³⁸ Töyry 2008, 21.

³⁹ Töyry 2006a, 208.

⁴⁰ Töyry 2008, 22–23.

kanssa siitä, haluaako hän asettua tarjottuun lukijapaikkaan sekä siitä, miltä osin hän lehden lukijuuteen samaistuu.⁴¹

Uusi Nainen -lehden mallilukijana voitaisiin ajatella olleen vasemmistolainen nainen, joka oli kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista. *Kodin Kuvalehden* ihannelukijana taas oli nuori perheenäiti, todennäköisesti kaupunkilainen. Maija Töyryn mukaan lukijoiden puhuttelu naistenlehdissä ja miesten tyyli- ja harrastelehdissä oli sukupuolittunutta.⁴² Tämä näkyy tutkimissani lehdissä, joissa mallilukijan oletettiin olleen nainen, vaikka myös miehet lukivat näitä lehtiä. Nainen ja naiseus sukupuolisena konstruktiona oli kaiken keskiössä.

Tutkielmani menetelmänä käytän diskurssianalyysia. Se on tällaiseen lehdistötutkimukseen sopiva metodi, koska voin sen avulla tarkastella minkälaisia keskusteluja eli diskursseja naistenlehdissä käytiin liittyen sukupuoliroolikeskusteluun ja kaupungistumiseen. Diskurssianalyysi keskittyy siihen, millaisia valta-asemia kielenkäyttöön liittyy.⁴³ Tutkimuskohteenani ovat lehtien tekstit sekä laajemmin itse lehdet. Pohdin esimerkiksi lehtien konseptien, päätoimittajien ja muiden toimittajien merkitystä lehdissä julkaistuihin aiheisiin. Tutkin siis miten näissä lehdissä kirjoitettiin sukupuolesta ja kaupungeista, mitä käsitteitä käytettiin ja mitkä ovat näiden diskurssien historialliset kontekstit. Tässä tutkielmassa määrittelen diskurssin hallitsevaksi tietomuodostelmaksi. Tällöin kiinnitetään huomiota aikaan, jossa diskurssi esiintyy, sen kytkeytymiseen valta-asemiin sekä siihen, miten instituutio tuottaa omat diskurssinsa.⁴⁴ Mitkä olivat näiden lehtien instituutioissa tuotetut diskurssit ja kuinka ne kytkeytyivät tarkasteluajankohdan poliittisiin ja historiallisiin konteksteihin? Tämä tapa ymmärtää diskursseja perustuu esimerkiksi Michel Foucault'n ja Norman Fairclough'n ajatuksiin.⁴⁵ Käytän kriittistä diskurssianalyysia, jossa painotetaan sosiaalisten käytäntöjen yhteyttä kieleen. Valta-asemia tuotetaan, uudelleen tuotetaan sekä kiistetään diskursiivisesti.⁴⁶

Norman Fairclough'n mukaan kriittinen diskurssianalyysi on kehys, jonka sisällä mediadiskursseja tarkastellaan. Tämän metodin avulla tutkitaan, kuinka kieli toimii moderneissa yhteiskunnissa. Kaikessa diskurssianalyysissä käytetään kahta näkökulmaa:

⁴¹ Töyry 2008, 23–24, 29.

⁴² Töyry 2008, 30.

⁴³ Pyykkönen & Valtonen 2022, 48.

⁴⁴ Pyykkönen & Valtonen 2022, 43.

⁴⁵ Pyykkönen & Valtonen 2022, 43.

⁴⁶ Ihalainen & Valtonen 2022, 35.

kommunikointi ja diskurssin järjestys. Kommunikoivan tapahtuman diskurssianalyysi tarkoittaa tapahtuman kolmen ulottuvuuden välisiä suhteita: tekstejä, diskurssikäytäntöä tai sosiokulttuurista käytäntöä. Diskurssikäytäntö merkitsee tekstin tuottamisen ja käyttämisen prosesseja. Sosiokulttuurinen käytäntö taas tarkoittaa sosiaalisia ja kulttuurisia tapahtumia, joihin tarkasteltava asia linkittyy.⁴⁷ Tutkielmassani käytän tätä metodia siten, että tarkastelen artikkelien varsinaista tekstisisältöä, sitä kuinka teksti on tehty ja miten sitä käytetään sekä tekstin historiallista kontekstia. Tutkin, millaista kuvaa sukupuoliroolien ja kaupungistumisen yhteydestä luodaan käytetyillä kielellisillä ilmaisuilla sekä tekstin tyylillä. Tarkastelen lehtijuttuja niiden ajallisissa konteksteissa.

Maija Töyryn mukaan naistenlehdistä on vaikeaa saada otetta ilman tekstin tutkimuksen työkaluja. Lehdille on kuitenkin tyypillistä ristiriitaisuus, ja tämän takia ei saa kuitenkaan pysähtyä pelkkään tekstin analyysiin, joka ei paljasta kaikkea.⁴⁸ Tavoitteenani onkin siis ollut etsiä diskurssianalyysin avulla näille naistenlehdille tyypillisiä kirjoitustapoja, mutta myös vertailla niiden sisältöä ja merkityksiä.

Anu Lahtisen mukaan sukupuolentutkimuksen teorioita voi hyödyntää historiantutkimuksessa, mutta nimenomaan apuvälineinä, ei koko tutkimusta ohjaavana lähtökohtana.⁴⁹ Käytän sukupuolentutkimukselle yleistä intersektionaalisuuden teoriaa tutkielmassani. Tässä teoriassa ajatellaan, että sukupuolen lisäksi myös muut tekijät tuottavat epätasa-arvoa. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi yhteiskuntaluokka, ikä, etnisyyss sekä seksuaalinen suuntaus.⁵⁰ Tutkimissani lehdissä intersektionaalisia tekijöitä ovat näkyvimmin luokka sekä ikä. Tarkastelen, nostettiinkö työväenluokkaisessa *Uudessa Naisessa* luokka-aspektia enemmän esiin kuin *Kodin Kuvalehdessä*. Lisäksi tarkastelen, esitettiinkö lehdissä nuoret naiset ja vanhemmat naiset -vastakkainasettelua.

Käyttämäni lehtiä ei ole digitoitu, vaan ne löytyvät Oulun yliopiston kirjastosta fyysisinä kappaleina. Näissä lehdissä ei pääosin ole sisällysluetteloita, joten olen selannut ne manuaalisesti läpi kokonaan. Poimin lehdistä sukupuolirooleja ja kaupunkeja käsittelevät artikkelit, pääkirjoitukset ja mielipidekirjoitukset. Teemoittelin keräämäni kirjoitukset aiheiden perusteella, kävin ne kaikki läpi ja valitsin käsiteltäväksi aineistoa parhaiten kuvaavat tekstit, joita tarkastelin tutkielmassani. Kaikkia näinä vuosina ilmestyneitä

⁴⁷ Fairclough 1995, passim.

⁴⁸ Töyry 2006b, 463.

⁴⁹ Lahtinen 2018, 195.

⁵⁰ Lahtinen 2018, 188. Ks. myös Ylivuori 2022, 21.

numeroita tarkastelemistani lehdistä ei ollut saatavilla, joten en ole pystynyt lukemaan aivan kaikkia aiheeseeni liittyviä näissä lehdissä julkaistuja artikkeleita.

Historiantutkimuksessa ei aina määritellä tutkijan positiota. Mielestäni on kuitenkin tärkeää huomioida tutkijan asemaan liittyvät seikat, koska ne vaikuttavat esimerkiksi aiheen valintaan ja tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkijan position määrittely nähdään sukupuolentutkimuksessa tärkeänä ja se on siirtynyt myös sukupuolihistoriaan. Tutkijan position määrittelyllä tarkoitetaan sitä, että tutkija huomioi mikä on hänen suhteensa tutkittavaan aiheeseen, ja kirjoittaa auki miten se voi vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen.⁵¹ Tutkimiseen liittyy aina valtaa, joten tutkijan taustasitoumusten huomioiminen on tärkeää, jotta nähdään mistä positiosta hän tutkimusta tekee.⁵² Pidän tätä olennaisena myös opinnäytetöiden osalta. Positiooni vaikuttaa, että olen nuori nainen ja aina asunut kaupungissa. Varmistan, että 2020-luvun feministiset ihanteet eivät määrittele sitä, kuinka aineistoa tarkastelen, vaan kohtelen kirjoituksia tutkielmani kannalta samanarvoisina. En myöskään tarkastele aihetta anakronistisesti eli nykyajasta käsin ja sen arvojen mukaisesti.

Huomioitavaa on, että suurin osa lehden teksteistä, pois lukien mielipidekirjoitukset, ovat toimittajien kirjoittamia. Lisäksi päätoimittaja päättää lehden yleisen linjan. Lehdissä näkyy siis toimittajien ja haastateltavien äänet. Haastateltavat ovat aina toimittajan tai lehden valitsemia ja pääosin heidän näkökulmiensa mukaisia. Lehdet toimivat osana muuta yhteiskunnallista keskustelua sekä peilasivat ja tuottivat sitä. Tarkastelemani lehdet siis peilaavat sitä historiallista kontekstia, jossa ne ovat syntyneet.⁵³

⁵¹ Berger 2015, 219.

⁵² Kurvinen & Timosaari 2016, 232–233.

⁵³ Ks. esim. Kurvinen 2024, 10–11.

1. Kaupunkikodin muuttuvat roolit

Tässä luvussa tarkastelen, miten lehdissä keskusteltiin sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta yhteydessä yksityiseen elinpiiriin eli minkälaisia diskursseja liittyi rooleihin kotona ja lähiympäristössä. Kaupunkeihin muuttaminen toi mukanaan uudenlaisia koteihin liittyviä ilmiöitä, sillä kodit olivat nyt aiempaa pienempiä ja sijaitsivat usein kerrostaloissa. Kodeissa alkoivat yleistyä modernit kodinkoneet, kuten jääkaappi ja pesukone, jotka autoivat kotitöissä.⁵⁴

1.1. Lähiö unelmana ja vankilana

Kaupungeista ja sukupuolirooleista keskusteltiin yhteen liittyvinä kysymyksinä jo 1960-luvulla ja tämä näkyi erityisesti Yhdistys 9:n asumisryhmän⁵⁵ toiminnassa. Arja Turusen mukaan asumisryhmän tavoitteena oli uudistaa kaupunkirakentamista ryhmän kannattaman radikaalin sukupuolirooli-ideologian mukaiseksi. Ryhmä halusi, että lähiöitä rakennettaisiin siten, että naisten ei tarvitsisi jäädä kotiin.⁵⁶ Yhdistys 9:n asumisryhmän jäsen Leif Sundström on todennut: ”Vinoutuneet sukupuoliroolit ja puutteellinen tasa-arvo olivat kysymyksiä, jotka monessa mielessä koskivat tai jopa pohjautuivat asumis- ja asunto-olosuhteisiin.”⁵⁷

Suomessa kaupungistuminen oli verrattain nopeaa ja tapahtui elinkeinorakenteen muutoksen myötä toisen maailmansodan jälkeen. Maaseudulla ei enää tarvittu suurta määrää työväkeä, mutta kaupungeissa heille oli tarvetta.⁵⁸ Yhdistys 9 vaati, että kaupunkialueiden suunnittelussa tulisi huomioida sukupuolten tasa-arvo. Kaupunkeihin alettiin 1950-luvulla rakentaa asuinalueita, joita kutsuttiin puutarhakaupungeiksi. Ne olivat eriytyneitä, palveluita ei ollut ja työpaikoille oli pitkä matka. Yhdistys 9 kritisoi näitä asuinalueita siitä, että ne sulkivat naiset ja lapset omaan yhteisöönsä, kun miehet kävivät muualla töissä. Yhdistys 9 piti lähiörakentamista yhteisöllisempänä ratkaisuna.⁵⁹ Kaupungit sisälsivät sukupuolittuneita ja sukupuolittavia tiloja. Etenkin lähiöistyminen toi kaupunkeihin naisellisen paikan.⁶⁰

⁵⁴ Ks. esim. Saarikangas 2011, 88.

⁵⁵ Yhdistys 9:n toiminnan keskiössä oli 18 työryhmää, jotka tarkastelivat sukupuolirooleja eri näkökulmista ja tekivät ehdotuksia tasa-arvon parantamiseksi eri aihealueissa. Asumisryhmä oli yksi näistä. Ks. esim. Turunen 2024, 161.

⁵⁶ Turunen 2023, 385–386.

⁵⁷ Sundström 2008, 114.

⁵⁸ Haavio-Mannila 1970, 41.

⁵⁹ Turunen 2023, 381, 385, 388.

⁶⁰ Saarikangas 2002, 455.

Lehdissä kirjoitettiin kaupungeista sukupuolittuneina paikkoina sekä kaupunkien ongelmista, kuten asuntopulasta ja asuntojen korkeasta hintatasosta. *Uudessa Naisessa* aihetta käsitelleessä artikkelissa korkea hintataso esitettiin ongelmana erityisesti nuorille perheille, joista osaan kuului myös lapsia. Monilla ei ollut varaa kouluttautua, sillä suuri osa rahoista meni asuntolainan lyhennyksiin. Lapsiperheille tarkoitetuille alueille ei rakennettu sellaisia palveluja, joille perheille olisi ollut tarve, esimerkiksi kauppoja ja leikkikenttiä. Lisäksi asuntoja seisoivat tyhjiin, koska niissä haluttiin pitää tietty vuokrataso, johon potentiaalisilla muuttajilla ei ollut varaa.⁶¹ Arava eli Asuntorakennusvaltuuskunta perustettiin 1949 ratkaisuna kaupunkien asuntotarpeelle. Tätä kautta valtio järjesti halpoja lainoja asuntotuotantoon. Lähiörakentamisen kiivaimmat vuodet olivat 1968–1974 ja Aravan huippuvuosi sijoittuu tämän ajanjakson loppupuolelle. Kaiken kaikkiaan eniten asuntoja Suomessa rakennettiin vuonna 1974, yhteensä noin 73 000 kappaletta.⁶²

Tutkimassani artikkelissa vuodelta 1970 keskusteltiin, kuinka aravalainat eivät hyödyttäneet pienituloisia kovinkaan paljon, koska lainojen saamiseksi piti todistaa maksukyky. Asuntojen tarpeessa olleet pienituloiset eivät siis näitä lainoja saaneet. Artikkelin toinen kirjoittaja kommentoi myös ”liberaalien ehdotusta” nuorten aravasta. Hän ei pitänyt ajatusta nuorten painostuksesta oman asunnon rakentamiseen hyvänä, vaan parempina ratkaisuin ongelmaan olisi ollut kunnollisen palkan maksaminen nuorille sekä halvat vuokra-asunnot, jotka myös vastaisivat perheiden tarpeita.⁶³ Artikkelissa aravalainat esitettiin siis varsin poliittisina, oikeistolaisina. Vasemmistolainen lehti ei niitä kannattanut, vaan ratkaisujen haluttiin olevan erilaisia perheitä tukevia. Arava-järjestelmää tutkineen Johanna Hankosen mukaan vähävaraiset olikin unohdettu aravaa luotaessa eikä aravarahoituksen tavoitteena ollut asuntokurjuuden poistaminen. Arava oli lähinnä niille, jotka halusivat oman asunnon, kun taas vähävaraisille asuntosäästäntä eli lainan saaminen pankilta oli parempi ratkaisu.⁶⁴ Aravan tarkoituksena ei missään vaiheessa ollutkaan yleisen asuntokysymyksen ratkaisu, vaan hyvätuloisten vuokralla-asujien innostaminen omien asuntojen rakentamiseen.⁶⁵

⁶¹ Maarit Sinervo & Ilkka-Christian Björklund, ”Asunto ei ole kauppatavara” (art.). UN 3/1970.

⁶² Hankonen 1994, 26; Juntto 1990, 270.

⁶³ Maarit Sinervo & Ilkka-Christian Björklund, ”Asunto ei ole kauppatavara” (art.). UN 3/1970.

⁶⁴ Hankonen 1994, 364–365.

⁶⁵ Juntto 1990, 209.

1960–1970-luvun asuntopulasta kirjoitettiin *Kodin Kuvalehden* artikkelissa ”Raportti asuntokurjuudesta”. Asuntopulan voidaan katsoa olleen esimerkki siitä, kuinka kaupunkiasuminen ei ollut kaikille unelmaa. Vaikka uusia asuntoja rakennettiin varsinkin lähiöihin reippaasti, asuntoja ei kuitenkaan riittänyt kaikille. Artikkelissa kerrottiin lapsiperheiden ongelmista asuntojen suhteen. Osaa asunnoista ei vuokrattu perheellisille tai lapsia sallittiin vain tietty lukumäärä, esimerkiksi kaksi. Lisäksi monesti vuokra oli lapsiperheille korkeampi, koska lasten ajateltiin rikkovan asuntoa ja aiheuttavan meteliä. Joskus lapset täytyi sijoittaa lastenkotiin, koska vanhemmilla ei ollut varaa asua heidän kanssaan. Lapsiperheiden elämistä yritettiin kuitenkin avustaa asumistuella. Tämän korostettiin kuitenkin olleen ennen kaikkea asuntopoliittinen toimenpide, ei sosiaalinen avustus.⁶⁶ *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin lapsiperheiden asioista ja ongelmista, koska ne olivat lehden lukijakunta. Kaupunkielämä ei ollut helppoa kaikille. Asuntopula- ja asunnottomuuskeskusteluun liittyi myös eräs 1960-luvun yhden asian liikkeistä, Marraskuun liike. Liike perustettiin vuonna 1967 puolustamaan heikompiensa asiaa ja vastustamaan heihin kohdistettua kontrollipolitiikkaa.⁶⁷ Lisäksi yleisen asumistason noustessa marginaaliryhmien, kuten asunnottomien, tilanne kuitenkin huononi. Asunnottomien määrä lisääntyi ja heille ei pystytty osoittamaan koteja.⁶⁸ Vuosikymmenen vaihteessa käydyissä keskusteluissa näkyi selvästi asuntopoliittikan ajankohtaisuus.

Asuntopulan syitä esiteltiin myös toisessa artikkelissa vuodelta 1968. Valmistuvien asuntojen määrä laski Helsingissä lähes puoleen aiemmasta, koska rakennustoiminnassa oli lamakausi. Suuret ikäluokat olivat astumassa avioliittomarkkinoille, mikä johti yhä suurempaan tarpeeseen asunnoille. Naimisiin meno saattoi jopa viivästyä sen takia, että asuntoa ei löytynyt.⁶⁹ Lisäksi markan devalvaation ja lakimuutoksen kerrottiin vaikuttaneen asuntomarkkinoiden vaikeuksiin.⁷⁰ Tässä tapauksessa lailla viitataan todennäköisesti Asuntotuotantolakiin vuodelta 1966. Asuntotuotantolailalla valtiorahoitteinen rakentaminen vakinaistettiin ja aravarahoitteisia taloja alettiin rakentaa enemmän. Rakentamissuunnitelmat piti kuitenkin vahvistaa asuntohallituksella. Valtion lainoittaman asuntotuotannon osuutta haluttiin nostaa, kuten Ruotsissa oli tehty 1940-

⁶⁶ Hilikka Häivälä, ”Raportti asuntokurjuudesta” (art.). KK 2/1968.

⁶⁷ Konttinen 1998, 190.

⁶⁸ Juntto 1990, 336.

⁶⁹ Voitto Ahonen, ”Kihlapari etsii asuntoa”(art.). KK 20/1968.

⁷⁰ ”Katon alle” (art.). KK 17/1968.

luvulla.⁷¹ Varsinaista syytä sille, miksi laki olisi pahentanut asuntotilannetta, ei kuitenkaan artikkelissa esitetty. 1960-luvun muuttoliike kaupunkeihin Suomen sisällä sekä Ruotsiin kosketti lähes miljoonaa ihmistä,⁷² joten onkin luonnollista, että esimerkiksi Helsingissä esiintyi asuntopulaa. Vaikka uusia asuinalueita ja kerrostaloja rakennettiin vauhdikkaasti, oli mahdotonta pysyä mukana kasvavassa tarpeessa. Artikkeleista on nähtävissä, että asuntomarkkinoiden ongelmat olivat monen tekijän summa. Kaupungistuminen aiheutti siis myös sosiaalipoliittisia ongelmia.

Kirsi Saarikangas on määritellyt lähiön kaupungin keskustan ulkopuolella olevaksi rajatuksi kerrostalovaltaiseksi asuinalueeksi, jossa on jonkin verran palveluja. Käsitteenä ”asumalähiö” korosti kerrostalojen ja niiden sisällä asuntojen läheisyyttä toisiinsa. Ennen lähimpään naapuriin oli pitkä matka, lähiöissä naapurit löytyivät seinän takaa. Lähiöt olivat uusi kaupunkirakentamisen malli, jolla yritettiin vastata yhä kasvavaan asuntotarpeeseen. Varsinkin aluksi lähiöihin suhtauduttiin innostuneesti ja ne nähtiin hyvänä ratkaisuna. 1960-luvun puolestavälistä alkaen lähiöitä alettiin myös kritisoida, koska niitä rakennettiin entistä kauemmas keskustoista.⁷³ Kaupungistuminen, asuntorakentaminen ja lähiöt olivatkin eräitä 1960–1970-luvun merkittävimpiä kysymyksiä ja kytkeytyivät sukupuolirooleihin keskeisillä tavoilla.

Kaupungistuminen loi Suomeen kotiäitien joukon. Muualla Euroopassa kotiäitiys oli kuitenkin Suomea yleisempää. Ritva Nätkinin mukaan 1950-luku oli Suomessa ristiriitainen vuosikymmen, sillä silloin rakennettiin ideologiaa kotiäitiyhteiskunnasta, vaikka monet naiset olivat jo töissä.⁷⁴ Liisa Rantalaihon mukaan kotiäitiys ei Suomessa ehtinyt vakiintua samalla tavalla kuin monessa muussa Euroopan maassa, mutta se oli silti ihanteena.⁷⁵

Erityisesti *Uusi Nainen* -lehden 1960-luvun lopun numeroissa käsiteltiin lähiöissä asumista suhteessa sukupuolirooleihin. Lehdessä kirjoitettiin siitä, kuinka perheenjäsenten toiminnot kodin ulkopuolella suuntautuivat eri paikkoihin ja asunnon täytyi palvella kaikkia sen asukkaita. Yhteiskuntasuunnittelun täytyi olla järkipäistä eli asukkaiden tarpeiden mukaista. Isät ja osa äideistä kävivät töissä ja lapsilla piti olla leikkipaikkoja. Kotiäideille oli tärkeää, että ruokakauppa oli lähellä. Artikkelissa

⁷¹ Juntto 1990, 261–262; Asuntotuotantolaki 247/1966.

⁷² Kuisma 2008, 16.

⁷³ Saarikangas 2006, 199, 201.

⁷⁴ Nätkin 1994, 143.

⁷⁵ Rantalaiho 1994, 21.

esitettiin, että kaupan täytyi olla 400–800 metrin päässä asunnolta.⁷⁶ Artikkelin mukaan tärkeintä siis oli, että kaikenlaisten perheiden ja perheenjäsenten tarpeet toteutuivat. Kaiken tulisi olla lähellä. Artikkelissa esitelty käsitys vastasikin yleisiä lähiön toimintaperiaatteita. Asunto toimi keskiössä ja työpaikka sekä kauppa ympäröivät sitä. Kodista eriytyneitä toimintoja olivat esimerkiksi koulu, sairaala ja vanhainkoti.⁷⁷ Artikkelissa kirjoitettiin myös, kuinka autot tulisi pyrkiä eristämään lähiöistä.⁷⁸

1960-luvun ja 1970-luvun kaupunkiajatteluissa oli suuria eroja esimerkiksi ruokakauppojen suhteen, sillä jo jälkimmäisellä vuosikymmenellä isot kaupat, niin sanonut automarketit olivat suosiossa.⁷⁹ Tiina Männistö-Funkin mukaan 1960-luku oli vuosikymmen, jonka aikana kaupungit alkoivat autoistua. Autot eivät olleet kaikkien saatavilla, joten autoilevaa kaupunkia suunniteltaessa priorisoitiin ennen kaikkea keskituloisia perheitä ja miehiä.⁸⁰ Aluksi lähiöissäkin pienet maito- ja leipäkaupat olivat suosittuja. Automarketit johtivat uuteen ostokulttuuriin, jossa henkilöauton omistamiselle oli nyt järkiperuste. Kun 1960-luvulla lähiöissä painotettiin palveluiden lähekkäisyyttä, 1970-luku oli autoistumisen vuosikymmen, jolloin automarketit, huonekaluhallit ja muut isot kaupat yleistyivät. Autoista tuli lähes välttämättömyys. Johanna Hankosen mukaan henkilöautoistuminen osoitti ennen kaikkea, että Suomessa otettiin mallia amerikkalaisesta elämäntavasta.⁸¹

Kodin Kuvalehdessä keskusteltiin vuonna 1972 automarkettien yleistymisestä. Syyksi esitettiin yhteiskunnan rakenteiden muuttuminen ja ennen kaikkea autoistuminen. Isoja ruokakauppoja oli myös kannattavampi ylläpitää kuin pienempiä. Automarketteja pidettiin artikkelissa ongelmana, sillä ne eivät palvelleet kaikkia, esimerkiksi monia lähiöiden asukkaita.⁸² Tässä artikkelissa lehti oli ennen kaikkea kotiäitien puolella, jotka tarvitsivat lähikauppoja asuntojen lähistöllä. Lisäksi erityisesti *Kodin Kuvalehdessä* auto ja lapsi asetettiin vastakkain. Kaupunki oli joko autojen tai lasten kaupunki, sillä autojen koettiin vievän tilaa ja turvallisuutta lapsilta. Erityisen oleellisena pidettiin sitä, että autot eivät veisi pihatilaa, siis leikkitilaa, lapsilta.⁸³ Lehden autovastaisuus liittyy kaupungin

⁷⁶ "Asunto ja yhdyskunta" (art.). UN 9/1967.

⁷⁷ Juntto 1990, 279.

⁷⁸ "Asunto ja yhdyskunta" (art.). UN 9/1967.

⁷⁹ Sarantola-Weiss 2008, 106.

⁸⁰ Männistö-Funk 2021, 206, 217.

⁸¹ Hankonen 1994, 233, 267, 473.

⁸² Pekka Leskelä, "Suuntana supermarket" (art.). KK 13/1972.

⁸³ Ks. esim. Pekka Aho & Simo Rista, "Kenelle piha kuuluu?" (art.). KK 16/1969 ja Hilikka Häivälä, "Anteeksi, että viihdymme naapurilähiössä" (art.). KK 20/1970.

sukupuolittuneisuuteen, koska autot esitettiin epätasa-arvoa lisäävänä sekä erityisesti naisten arkielämää vaikeuttavana tekijänä.

Kodin Kuvalehden artikkelissa vuodelta 1967 kirjoitettiin, kuinka lähiöitä monesti haukuttiin ja muutto takaisin keskikaupunkiin lisääntyi. Kirjoittaja kuitenkin viihtyi lähiössä ja painotti, ettei se ollut kotiseutu vaan asuinpaikka. Lähiöihin olisi turhaa liittää kotiseutuyllpeyttä, koska ne olivat niin uusia, että kukaan ei ollut niistä kotoisin.⁸⁴ Olennaista artikkelissa onkin, että henkilön ei tarvinnut identifioitua asuinalueensa mukaan, vaan se saattoi olla vain asuinpaikka. Tämä nähtiin artikkelissa neutraalina, lähiöihin leimallisesti kuuluvana asiana. Tämä kertookin tietynlaisesta kaupungistumisen mukanaan tuomasta uudesta ajattelutavasta, jossa kotiseutuyllpeys ei näkynyt samalla tavalla kuin aiemmin. Varsinkin vuokra-asunnoista puhuttiin näissä lehdissä usein ”asuntoina” enemmän kuin ”koteina”. Maaseudulla oli tavallista, että perhe asui samassa talossa pitkään, mutta kaupungeissa muuttaminen lyhyenkin matkan päähän yleistyi ja normalisoitui. Asuntoon ja asuinseutuun ei kiinnittyty samalla tavalla, mikä näkyi myös siinä, millaisia diskursseja kaupunkiin lehdissä liitettiin.

Kaiken kaikkiaan kaupungit elivät siis suurta murrosta, joka näkyy myös siinä, kuinka lehdet kirjoittivat niistä. *Kodin Kuvalehden* artikkelissa ”Suomalainen muuttaa kaupunkiin” keskusteltiin asuinalueista ja kaupungistumisesta. Kaupungistuminen oli aiheuttanut lisääntyntä asuntojen tarvetta, ja johtanut siten nopeaan rakentamiseen ja keskenään samannäköisiin taloihin. Artikkelin kirjoittaja Ilkka Sumu ei kuitenkaan ollut tähän tyytyväinen ja vaan kirjoitti, että uusi ei aina ollut parempi. Sumu kritisoi sekä suomalaista puutarhakaupunkien rakentamista että lähiörakentamista:

*Puutarhakaupunki keksittiin meillä vesittyneessä muodossaan ja rakennettiin yhdeksine koivuineen, kuten Alvar Aalto on sanonut, asumalähiö toistensa perään alkuperäisen puutarhakaupungin irvikuvaksi ja tulevienkin sukupolvien kiusaksi.*⁸⁵

Hän siis esitti suomalaisen kaupunkirakentamisen varsin epäonnistuneeksi erityisesti Helsingissä, jossa puutarhakaupunki-idea oli toteutettu. Erityisesti hän kyseenalaisti luonnon puutetta, sillä vasta kaupunkiin muuttaneet suomalaiset olivat aiemmin

⁸⁴ Kirsti Laurila, ”Asumalähiön ylistys” (art.). KK 3-4/1967.

⁸⁵ Ilkka Sumu, ”Suomalainen muuttaa kaupunkiin” (art.). KK 17/1967.

tottuneet luonnon läheisyyteen.⁸⁶ Puutarhakaupungin käsitteellä viitattiin 1900-luvun alun kaupunkirakentamishanteeseen, jossa korostettiin viheralueita osana kaupunkia. Puistovyöhykkeitä tuotiin esille esimerkiksi Eliel Saarisen ja Bertel Jungin *Pro Helsingfors* -suunnitelmassa vuodelta 1918.⁸⁷ Myöhemmin puutarhakaupungilla tarkoitettiin myös 1950-luvulla Espooseen rakennettua Tapiolan lähiötä, jonka rakennusten välissä oli paljon viheralueita.⁸⁸

Artikkelissaan Sumu myös kritisoi perheenäitien asemaa, sillä hän koki heidän olleen suljettuna lähiöissä. Erityisesti arvostelun kohteeksi joutui se, kuinka nuoret akateemisen koulutuksen saaneet äidit olivat jumissa hiekkalaatikoilla lastensa kanssa.⁸⁹ Vaikka artikkelissa kritisoitiin sukupuolirooleja, ennen kaikkea siinä arvosteltiin lähiöitä. Äidit kyllästyivät lähiöissä, mutta artikkelissa ei kuitenkaan kerrottu, olisiko ratkaisu tähän ongelmaan toisenlainen asuminen tai äidin ansiotyö vai jotakin muuta. Artikkelin diskurssina oli selkeästi lähiökritiikki. Saarikankaan mukaan lähiökritiikissä ihmiset on esitetty lähiöiden uhreina ja naiset juuttuneina kotiin ja hiekkalaatikoille.⁹⁰

Näin ei todellisuudessa välttämättä ollut. Naiset olivat aktiivisia toimijoita uusilla asuinalueillaan ja rakensivat ympäristöään. Kaikki eivät kokeneet olleensa jumissa siellä. Kotiäidit olivat nimenomaan se ryhmä, joka asutti lähiöt. Saarikankaan mukaan tällainen lähiökritiikki, jossa lähiö esitettiin loukkuna, oli lähtöisin miehisestä perspektiivistä, jossa naisten ja lasten näkökulmat unohdettiin.⁹¹ Hiekkalaatikko olikin aineistossani usein esiintynyt metafora kaikelle, mikä lähiöissä nähtiin ongelmana. Hiekkalaatikko esitettiin sekä naisia että lapsia rajoittaneena tilana. Lapsille siinä ei ollut tarpeeksi leikkutilaa, ja äideille se oli lähes ainoa paikka, jossa olla ulkona, tai näin se ainakin nähtiin. Hiekkalaatikko vertautui lähiöön, koska molemmat esitettiin pieninä tiloina, joissa oleminen nähtiin vankilana.

Keskustelu naisten asemasta sekä lähiökritiikki olivat molemmat 1960- ja 1970-luvun keskeisiä keskustelunaiheita globaalissa pohjoisessa. Suomessa keskusteluaiheet yhdistyivät varsinkin vuoden 1968 elokuvassa *Vihreä leski*, jossa kritisoitiin kotiäidin paikkaa ja yksinäisyyttä lähiössä.⁹² Käsite herätti keskustelua myös tutkimissani lehdissä.

⁸⁶ Ilkka Sumu, ”Suomalainen muuttaa kaupunkiin” (art.). KK 17/1967.

⁸⁷ Ks. esim. Hautamäki & Laine 2021.

⁸⁸ Saarikangas 2002, 401–403.

⁸⁹ Ilkka Sumu, ”Suomalainen muuttaa kaupunkiin” (art.). KK 17/1967.

⁹⁰ Saarikangas 2006, 207.

⁹¹ Saarikangas 2006, 207–209.

⁹² Kuusi 2009, 158–159.

Kodin Kuvalehdessä tätä kuvausta lähiöiden naisista ei pidetty todenmukaisena. He saattoivat olla onnettomia, mutta se ei johtunut vihreän lesken tapaan yksinäisyydestä. Enemmän syynä pidettiin kaksoistaakasta seurannutta liiallista työmäärää.⁹³ Kyseiseen elokuvaan tiivistyvän molempien kritiikkien ytimet.

Kodin Kuvalehdessä keskusteltiin lähiöiden asukkaiden mielenterveysongelmista. Eräässä artikkelissa epäiltiin niiden johtuneen ennen kaikkea siitä, että monet lähiöiden asukkaat eivät tunteneet olevansa kotonaan kerrostaloasunnoissa. Naisten, varsinkin kotiäitien mielenterveysongelmien syyksi nähtiin ennen kaikkea se, että heidän päivänsä koostuivat ”hiekkalaatikolla juoruamisesta”. Yhtenä ratkaisuna mielenterveyden haasteisiin esitettiin ”kortteliterapia” eli yhdyskuntatyön tekeminen asumisympäristön hyväksi. Lähiön asukkaat ratkaisivat itse alueen ongelmia, jotka liittyivät esimerkiksi leikkipaikkoihin, nuorten oleskelutiloihin ja päivähoitopaikkoihin. Ajatuksena oli kokeilla tätä ensimmäisenä Suvelan asuinalueella Espoossa. Muualla Euroopassa, esimerkiksi Saksassa ja Englannissa, oli saatu hyviä tuloksia vastaavista kokeiluista.⁹⁴

Tässäkin artikkelissa siis hiekkalaatikko esitettiin syyllisenä haasteisiin. Kotiäidit nähtiin hiekkalaatikoiden uhreina. Lähiökritiikki oli sukupuolittunutta ennen kaikkea hiekkalaatikodiskurssin kautta. Tämä vuoden 1975 artikkeli oli myös ensimmäinen kerta, kun havaitsin näissä lehdissä puhuttavan mielenterveydestä. Aiemminkin oli puhuttu kotiäitien ja muidenkin naisten kurjuudesta, mutta nyt ensimmäistä kertaa niitä alettiin sanoittaa mielenterveyden ongelmiksi. Tämä kertoo siitä, että tilanteen vakavuus alettiin tunnistaa. 1970-luvulla mielenterveyskysymykset nousivat myös julkiseen keskusteluun.

Lisäksi lehdissä kirjoitettiin lapsista ja heidän leikkipaikoistaan kaupunkiympäristössä. *Uuden Naisen* mukaan lapsilla ei ollut tarpeeksi leikkipaikkoja betonimaisissa kaupunkiympäristöissä. Esimerkiksi Helsinkiä kutsuttiin aikuisten kaupungiksi, jossa lapset oli unohdettu. Artikkelissa ehdotettiin, että lapsille pitäisi rakentaa kestonurmikollisia leikkipaikkoja, jotka kestäisivät leikkiä hyvin. Artikkelissa kirjoitettiin myös, että Turussa leikkipuistoja oli enemmän kuin muissa vastaavan kokoisissa kaupungeissa. Myös Oulussa oli tapahtunut myönteistä kehitystä, sillä leikkikenttien määrää oli lisätty ja monessa näistä toimi kaupungin palkkaama ja

⁹³ Ks. Kirsti Laurila, ”Ei sovi valkoiselle naiselle” (kolumni.). KK 10/1970 ja Kolmen lapsen äiti, ”Asumalähiö – ystävälähiö” (mielipidekirjoitus). KK 8/1969.

⁹⁴ Marjut Reivilä, ”Miten opin rakastamaan lähiötä kuin kotiani?” (art.). KK 3/1975.

kouluttama puistotäti.⁹⁵ Helsingissä leikkipuistolla ei tarkoitettu pelkästään puistoa, jossa lapset leikkivät, vaan ne olivat myös tiloja, jossa lapset saattoivat olla maksuttomasti esimerkiksi puolipäivähoidossa. Toimintaa järjestettiin myös sisätiloissa.⁹⁶

Ennen päivähoitolakia (1973), jolloin lastenhoitopaikkoja ei ollut riittävästi, puistotäti oli yksi ratkaisu lasten päivähöitoon vanhempien ollessa töissä. Essi Jouhki ja Veera Moll kirjoittavat leikkipuiston olleen kaupunkiympäristön turvallinen tila lapsille. Leikkikenttäkeskustelu kytkeytyi kaupunkisuunnitteluun ja sosiopoliittiseen keskusteluun. Puistotädit olivat usein nuoria, esimerkiksi lukiolaisia.⁹⁷ Suomessa siis kokeiltiin monenlaisia ratkaisuja tilanteeseen, jossa lapset tarvitsivat kaupungeissa hoitoa. Päivähoitokysymys oli keskeinen naisten työnteon ja sukupuolten tasa-arvon kannalta. Ratkaisuna lasten hoitoon naisten käydessä töissä ei nähty isäi tai miehiä, vaan ”varaäidit” eli esimerkiksi päiväkodin henkilökunta⁹⁸. Tämä lastenhoidon sukupuolittuneisuus näkyi siis myös tutkimissani lehdissä.

Lapsista kaupunkiympäristössä puhuttiin myös *Kodin Kuvalehdessä*. Lehdessä esitettiin, kuinka lapset olivat vaarassa kaupungeissa, koska he jäivät aikuisten jalkoihin. Moni perhe haaveilikin muutosta maaseudun rauhaan. Artikkelissa pohdittiin, oliko todellisuudessa näin, vai oliko tämä vain aikuisten liioittelua. Toimittaja haastatteli Lastenlinnan johtavaa psykologia, jonka mukaan lapsilla oli kaupungeissa yleensä hyvä olla ja leikkikentät vertautuivat elinympäristönä järvenrantaan, kunhan lapsilla vain oli tarpeeksi tilaa. Lapset olivat yleensä tyytyväisiä. Kyse oli ennemmin siitä, että lapset toistivat puheessaan aikuisten tyytymättömyyttä.⁹⁹ Artikkelissa esitettiin lasten turvallisuus kaupungeissa aikakauden yleisenä diskurssina. Siinä ei varsinaisesti otettu kantaa, oliko kaupunki turvallinen vai ei, vaan esiteltiin keskustelun molempia osapuolia. Tämä on aikakauslehtijournalismin peruseriaatteita.¹⁰⁰ Tämä kertoo siitä, että joissakin asioissa *Kodin Kuvalehti* halusi esitellä asiantuntijoiden näkemyksiä ottamatta varsinaisesti kantaa aiheeseen. Toisaalta lehdessä oli myös artikkeleita, joissa kaupungeja selvästi kritisoiitiin lasten viihtyvyyden kannalta.¹⁰¹ Merkittävä osa lähiöihin muuttaneista

⁹⁵ ”Missä lapsi leikkii?” (art.). UN 8/1968.

⁹⁶ *Naisten Helsinki* ”Leikkipuistot osana kaupunkia”, 140.

⁹⁷ Jouhki & Moll 2023, 351, 357, 358.

⁹⁸ Vuori 2004, 36.

⁹⁹ Hilikka Häivälä, ”Pois kaupungista lasten takia” (art.). KK 7/1968.

¹⁰⁰ Ks. esim. Saarenmaa 2010, 320.

¹⁰¹ Ks. esim. Pekka Aho & Simo Rista, ”Kenelle piha kuuluu?” (art.). KK 16/1969.

ihmisistä oli lapsiperheitä,¹⁰² jotka olivat myös *Kodin Kuvalehden* kohdeyleisö. Tästä syystä lähiöasuminen oli myös näkyvä keskustelunaihe lehdessä.

Puistotädeistä kirjoitettiin myös *Uusi Nainen* -lehdessä. Artikkelissa haastateltu puistotäti oli vanhempi nainen ja kokenut lasten kasvattaja. Tekstissä keskusteltiin muun muassa siitä, kuinka puistotädin täytyi vahtia suurta määrää lapsia ja varsinaista työtilaa ei useinkaan ollut, vaan puistotäti saattoi joutua ottamaan esimerkiksi liukumäen työtilakseen. Äidit myös odottivat puistotädeiltä paljon, esimerkiksi että he olisivat paikalla enemmän kuin työaikansa verran sekä että he eivät veisi tilaa lapsien leikeiltä.¹⁰³ Puistotätien työolot eivät siis välttämättä olleet kovin hyvät. Aiheeseen liittyvät roolit olivat varsin sukupuolittuneita. Puistotäteinä, kuten lastenhoitajina yleensäkin, toimivat naiset ja myös lapsiaan puistoihin tuovat vanhemmat olivat nimenomaan äitejä.

Lehdessä keskusteltiin puistoista myös tasa-arvoisina paikkoina. Puisto oli kaupungissa yksi harvoja paikkoja, jossa aikaa saattoi viettää luonnon läheisyydessä ja ilmaiseksi. Artikkelissa kirjoitettiin ympäristödemokratiasta, joka tarkoitti ”ihmisten oikeutta ja mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänympäristönsä suunnitteluun” ja ”tietoisuutta ympäristöoikeuksista ja yhteistoimintaa niiden toteuttamiseksi”.¹⁰⁴ Artikkelissa kirjoitettiin myös Yhdistys 9:n lapsi- ja kaupunkiryhmän sekä lastenkulttuuria tutkineen Hässelbyn ryhmän ajatuksena syntyneestä puistotapahtumasta. Puistotapahtuman tavoitteena oli esitellä puistojen mahdollisuuksia niille, joilla ei ollut mahdollisuutta lähteä kesäisin esimerkiksi maaseudulle. Puistot nähtiin tärkeinä esimerkiksi lapsille ja ikäihmisille.¹⁰⁵ Puistot olivat sukupuolittuneita, sillä ne olivat merkittäviä varsinkin kotiäideille. Lisäksi keskustelu puistoista liittyi myös varallisuuden ja ikäluokkien tasa-arvoon. Ilmaisina paikkoina ne olivat tärkeitä ennen kaikkea vähävaraisille. Paljon aikaa kotona kaupungeissa viettäneet henkilöt, nuoret ja vanhat tarvitsivat puistoalueita. Lehdissä käyty kaupunkikeskustelu kytkeytyi kuitenkin ennen kaikkea naisiin ja lapsiin. Lehdet toimivat siis lähiöiden puolustajina ja kriitikkoina. Vaikka naistenlehdet kirjoittivat nimenomaan naisille, tässä tapauksessa lehdissä oli omaksuttu miehinen kritiikki lähiöitä kohtaan. Esimerkiksi aiemmin mainitussa *Kodin Kuvalehden* artikkelissa kirjoittajana oli mies, mikä voi selittää tämän kritiikin muodon. 1960-luvulla

¹⁰² Saarikangas 2002, 463.

¹⁰³ Christina Nordgren & Jukka Jänis, ”Kaikki lapset eivät viihdy hiekkalaatikossa” (art.). UN 3/1972.

¹⁰⁴ Helena Hakkarainen, ”Puisto on yhteinen asia” (art.). UN 7/1970.

¹⁰⁵ Helena Hakkarainen, ”Puisto on yhteinen asia” (art.). UN 7/1970.

tällainen lähiökritiikki saatettiin kuitenkin nähdä naisia puolustavana. Tasa-arvoajattelua on syytetty miehisestä näkökulmasta,¹⁰⁶ ja tällainen näkökulma näkyy osittain hiekkalaatikkodiskurssissa.

1.2. Roolit perheessä

Suomessa varsinaisen sukupuoliroolikeskustelun voidaan katsoa alkaneen vuoden 1965 syksyllä, kun Margaretha Mickwitzin ja Ritva Turusen artikkelit aiheesta julkaistiin *Nya Pressenissä* ja *Uudessa Suomessa*. Näissä artikkeleissa käsite ”sukupuolirooli” tuotiin suomalaiseen keskusteluun, minkä jälkeen keskustelu lähti leviämään.¹⁰⁷ Erityisen näkyvää keskustelu oli vasemmistolehdistä, joissa julkaistiin paljon sukupuolirooleihin liittyvää aineistoa. Aluksi varsinkin ruotsinkieliset lehdet julkaisivat keskustelua, suomenkielisistä lehdistä taas porvarillinen *Uusi Suomi* oli aktiivinen.¹⁰⁸ Laura Saarenmaan mukaan sukupuolirooleista keskusteltiin 1960-luvulla aikakauslehdissä, erityisesti naistenlehdissä ahkerasti. Lehdet tarjosivat keskustelulle monipuolisempia paikkoja, kuin Yhdistys 9. Keskustelua käytiin siis monessa paikassa samaan aikaan.¹⁰⁹ Maija Töyryn mukaan naistenlehdet toimivat aina suhteessa vallitsevaan sukupuolisopimukseen ja vaikka ne olisivat osallistuneet keskusteluun sukupuolista, ne eivät ole koskaan olleet varsinaisia keskustelun aloittajia.¹¹⁰

1960-luvun sukupuolirooli-ideologiat jaettiin eri kategorioihin. Radikaalin sukupuolirooli-ideologian keskiössä oli ajatus siitä, että sekä naisella että miehellä oli kaksi roolia: toinen perheessä ja toinen ansiotyössä. Näiden kuuluisi olla tasa-arvoisia. Maltillisen sukupuolirooli-ideologian mukaan naisella oli kaksi roolia, vastuu kodista mutta myös ansiotyö varsinkin ennen avioliittoa. Miehen paikka sen sijaan oli työelämässä. Maltillinen sukupuolirooli-ideologia tunnetaan myös liberaalifeminisminä, mutta erityisesti Yhdistys 9 käytti ensimmäistä termiä. Konservatiivisessa rooli-ideologiassa sen sijaan nähtiin, että miehen paikka oli työelämässä ja naisen kotona.¹¹¹ Osassa tutkimuksista on nähty, että tasa-arvoisen ihmisen mallina toimi mies. Naisten tasa-arvoistumisen edellytyksenä nähtiin siis se, että nainen toimisi miehen roolin

¹⁰⁶ Ks. esim. Vuori 2004, 39–40.

¹⁰⁷ Turunen 2024, 162.

¹⁰⁸ Eskola 2008, 57–58.

¹⁰⁹ Saarenmaa 2010, 228–229.

¹¹⁰ Töyry 2006a, 214.

¹¹¹ Turunen 2024, 162–163, 168; Turunen 2025, 66.

mukaisesti. Toisissa tutkimuksissa on sen sijaan esitetty, että tasa-arvoisen ihmisen malli oli androgyyni.¹¹²

Koti ei ole pelkkä rakennus, vaan se muodostuu paikassa elämisestä. Se syntyy esimerkiksi tunteista, mielikuvista ja muistoista. Koti on yleensä ihmisen keskeisin elintila.¹¹³ Perinteisesti naisten paikan nähtiin olleen kotona.¹¹⁴ Koti ja sen toiminnot ovat siis aina olleet sukupuolittuneita. Kirjoittamalla miehen paikasta kotiympäristössä tätä jakoa kuitenkin purettiin. Tarkastelemisani lehdissä isän roolista kotona keskusteltiin esimerkiksi kotitöiden ja lasten hoidon diskursseissa. *Kodin Kuvalehden* artikkelissa ”Isät ja pojat – avain ihmistenvälisten suhteiden tervehdyttämiseen” haastateltu toimitusjohtaja esitti, että isän ja pojan suhde oli muuttumassa, koska vanhanaikainen patriarkalisuus oli rapistumassa. Hän kommentoi myös isän roolista käytyä keskustelua, joka ärsytti häntä. Haasteltavan mukaan mitään isän roolia ei tarvittu, sillä isän pitäisi olla vain isä. Hän esitti myös metaforan, jossa perhe oli yhtiö ja isä sen toimitusjohtaja.¹¹⁵

Haastateltu mies siis tuntui kritisoivan sukupuoliroolikeskustelua, mutta samalla piti isän ja pojan suhdetta tärkeänä. Hänen esittämänsä argumentit olivat ristiriitaisia, sillä samassa artikkelissa hän puhui patriarkalisen järjestyksen lopusta mutta myös isästä perheen päänä. Huomioitavaa on myös, että nimenomaan isän ja pojan yhteyttä painotettiin haastattelussa, ei siis isän ja tyttären tai isän velvollisuutta tehdä kotitöitä. Miehen roolia kuvattiin myös nimenomaan isyyden kautta. Ilana Aallon mukaan isyyskeskusteluissa on aina ollut tavallista korostaa isän merkitystä pojille,¹¹⁶ kuten tässäkin artikkelissa tehtiin. Raija Julkusen mukaan modernisaatio on nähty patriarkaatin murtumisena ja tasa-arvoisen parisuhteen ja perheen kehittymisenä.¹¹⁷ Modernisaation ja patriarkalisen vallan murtumisen on siis nähty liittyvän yhteen, vaikkakaan patriarkaatti ei murtunut kokonaan.

Myös *Uusi Nainen* -lehdessä keskusteltiin miehen roolista kaupunkikodissa. Eräässä artikkelissa haastateltiin tutkija Seppo Randellia, joka kertoi tekevänsä kotitöitä ja pitävänsä ”perheenisien ylenmääräisiä kiireitä ja mentäviä yleensä pelkkinä tekosyinä tai

¹¹² Ks. esim. Vuori 2004, 39–40.

¹¹³ El Harouny 2002, 264.

¹¹⁴ McDowell & Sharp 1997, 263.

¹¹⁵ Teemu Hämäläinen & Aulis Nyqvist, ”Isät ja pojat. Avain ihmistenvälisten suhteiden tervehdyttämiseen” (art.). KK 12/1967.

¹¹⁶ Aalto 2012, 131.

¹¹⁷ Julkunen 2010, 156.

hätävälheina”.¹¹⁸ Haastattelusta on kuitenkin luettavissa, että miehet tekivät kotitöitä nimenomaan silloin, kun naisella oli muuta tekemistä, ei siis itsestänselvyytenä ja täysin tasa-arvoisesti. Haastateltava kyllä osasi tiskata, mutta ei tehnyt sitä mielellään.¹¹⁹ Vaikka Suomessa naiset olivat 1960- ja 1970-luvuilla enemmän töissä kuin monessa muussa maassa, miehet eivät silti tehneet enempää kotitöitä kuin muuallakaan.¹²⁰ Kotityö oli politisoitunutta ja usein rutinoitunut perinteisten sukupuoliroolien mukaan.¹²¹

Sotien jälkeen, kun Suomea jälleenrakennettiin ja se kaupungistui, asunto määriteltiin naisen työpaikaksi ja miehen lepopaikaksi.¹²² Näiden syiden takia kotityöt nähtiin usein naisen tehtävänä ja vaikka muutoksia tapahtui erityisesti 1960-luvulta alkaen, vanhat mallit myös edelleen säilyivät. Lisäksi vielä suurten ikäluokkien naiset opetettiin jo lapsena naiskulttuurin myötä hoitamaan kotityöt. Auttamismallia eli miesten toimimista avustavassa roolissa uusinnettiin helposti arjessa vahingossakin.¹²³ Näiden syiden takia artikkelissa kotitöitä ei nähty varsinaisesti miehen tehtävänä.

Myös vuonna 1971 *Kodin Kuvalehdessä* keskusteltiin miehistä ja kotitöistä. Artikkelissa kirjoitettiin patriarkalisesta perheihanteesta yhteiskunnassa, avioliiton merkityksestä ja sukupuolirooleista kotiympäristössä. Artikkelissa puhuttiin ”vuokralaisistä”, joka tuli töistä eikä tehnyt kotona mitään töitä. Artikkelissa pohdittiin, odotettiin mieheltä mitään muuta. Siinä haastateltiin erästä perheenäitiä, jonka mukaan hänen miehensä teki kotitöitä vain pyynnöstä, jolloin se ei ollut todellista tasa-arvoista kotitöiden jakoa.¹²⁴ Tässä 1970-luvun alun artikkelissa esitetyt asenteet ovat varsin erilaisia kuin 1960-luvulla esitetyt. Lehdessä julkaistiin myös artikkeleita, joissa kirjoitettiin isistä lastenhoitajina.¹²⁵ Isän ja lapsen päivää seuraamalla näytettiin, että isäkin voi hoitaa lasta, mutta myös vakuutettiin, että jos isä osaa, jokainen osaa.

”Isän osuus perheessä” oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) vuoden 1968 teema.¹²⁶ MLL oli julkaissut *Kodin Kuvalehden* edeltäjälehteä, joten on todennäköistä, että liiton näkemykset vaikuttivat myös seuraajaan. Teemavuosi saattoikin olla yksi syy

¹¹⁸ Mauri Sirnö, ”Tiedemieskin osaa tiskata” (art.). UN 11/1968.

¹¹⁹ Mauri Sirnö, ”Tiedemieskin osaa tiskata” (art.). UN 11/1968.

¹²⁰ Bergman 2002, 219. Ks. myös Haavio-Mannilla 1970, 175–179.

¹²¹ Julkunen 2010, 160–162.

¹²² Saarikangas 2008, 148.

¹²³ Korhonen 2004, 258–260.

¹²⁴ Rita Pekki, ”Onko isä tänään osallistuva perheenjäsen vai vuokralainen?” (art.). KK 2/1971.

¹²⁵ Ks. esim. Marjukka Yliruusu, ”Isän osa” (art.). KK 2/1971 ja Pirkko Kuosmanen, ”Isää tarvitaan vauvasta lähtien” (art.). KK 21/1968.

¹²⁶ Aalto 2012, 101.

sille, että *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin isän roolista 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa useasti. Ilana Aallon mukaan koti-isyys voitiin rooliajattelun näkökulmasta nähdä sukupuoliroolien äärimmäisenä kyseenalaistamisena. Koti-isä hoiti samoja tehtäviä kuin kotiäiti, siis lapsia ja kotia. 1960- ja 1970-luvulla koti-isät olivat harvinaisuuksia.¹²⁷ Vaikka tarkastelemisani lehdissä keskusteltiin isän roolista, koti-isyiden mahdollisuutta ei niissä pohdittu. Isät nähtiin pystyvänä osallistumaan kotitöihin ja lapsista huolehtimiseen, mutta ei huolehtimaan näistä itsenäisesti. Isän toimiminen perinteisessä äidin roolissa nähtiinkin niissä ehkä vielä radikaalina ja mahdottomuutena.

Kodin Kuvalehdessä isän puuttuminen lasten elämästä nähtiin ennen kaikkea modernina kaupunkiympäristön ongelmana, sillä kaupungeissa isä oli useammin töissä kodin ulkopuolella, kun taas maaseudulla koko perhe oli työskennellyt yhdessä.¹²⁸ Isyystutkimuksessa on yleensä tulkittu, että kaupungit ovat nykyisyyttä ja maaseutu menneisyyttä. Keskustelua isän roolista onkin siis pidetty kaupunkiin kuuluvana diskurssina.¹²⁹ Arja Turusen mukaan suomalaisissa aikakauslehdissä keskusteltiin 1960-luvulla aktiivisesti tasa-arvosta myös miesten kannalta. Tutkimuksessaan hän tarkasteli *Me Naisia* sekä *Uutta Maailmaa*.¹³⁰ Tutkielmani perusteella samanlainen ilmiö oli havaittavissa varsinkin *Kodin Kuvalehdessä*.

Kodin Kuvalehdessä alettiin siis selkeästi suhtautumaan uusiin rooleihin myönteisemmin ja huomioimaan perinteisten roolien ongelmia. Lehdessä tunnistettiin yksi sukupuoliroolikeskustelun peruskysymyksistä, eli kotitöiden jakautuminen. *Uusi Nainen* -lehdessä sen sijaan keskityttiin muihin sukupuoliroolikeskustelun osiin ja keskustelu kotitöiden jakautumisesta jäi melko vähäiseksi. Miehiä kehoitettiin tekemään kotitöitä, mutta avustava rooli nähtiin riittävänä. *Kodin Kuvalehdessä* painotettiin kodin kysymyksiä ja tasa-arvoa tavoiteltiin ennen kaikkea tätä kautta. *Uudessa Naisessa* kotia ei painotettu samalla tavalla.

Vuonna 1969 *Kodin Kuvalehdessä* keskusteltiin paljon yhden vanhemman perheistä. Lehdessä tällaisia perheitä kutsuttiin myös ”vaillinaisiksi” perheiksi. Lehdessä esitellyn ihanneperheen malliin kuului äiti, isä sekä 2–4 lasta. Yhdessä asiaa käsitelleessä artikkelissa painotettiin perheiden moninaisuutta ja tarvetta ottaa moninaisuus huomioon.

¹²⁷ Aalto 2012, 122.

¹²⁸ Raimo Rantasalo, ”Missä on isä?” (art.). KK 20–21/1967.

¹²⁹ Aalto 2012, 67.

¹³⁰ Turunen 2025, 61.

Artikkelin mukaan monet tähän keskusteluun osallistuneet henkilöt vähätelivät ja säälivät yksinhuoltajaperheitä ja yrittivät estää tällaisten perheitten syntymistä, vaikka perheitä olisi pitänyt tukea. Artikkelissa keskityttiin erityisesti yksinäisiin mieshuoltajiin, jotka olivat nousseet näkyville roolikeskustelun kautta. Sen myötä isään alettiin kiinnittää huomiota merkityksellisenä perheenjäsenenä.¹³¹

Mieshuoltajien ongelmat olivat erilaisia kuin naisten, sillä artikkelin mukaan miehillä ne liittyivät lähinnä käytännön asioihin ja henkisiin tekijöihin. Yksinäisillä naishuoltajilla ongelmat liittyivät ennen kaikkea toimeentuloon, mikä johtui naisten matalammista palkoista.¹³² Artikkelissa otettiin kantaa yksinhuoltajiin uusien sukupuolimallien mukaisesti. Siinä ei käytetty termiä ”vaillinainen perhe” kielteisesti, vaan silloisten yhteiskunnallisten näkemysten mukaisesti. Familistisessa yhteiskunnassa ydinperheitä korostettiin.¹³³ Vaikka artikkelissa oltiinkin tällaisten perheiden puolella, termin käyttö kuvaa sitä, että yksinhuoltajaperheitä ei kuitenkaan pidetty samalla tavalla perheinä, kuin kahden huoltajan perheitä.

Ilana Aallon mukaan 1980- ja 1990-luvuilla isän puuttumisesta puhuttiin paljon. Nämä keskustelut tukeutuivat pitkään historialliseen diskurssiin, jossa äiti nähtiin ensisijaisena vanhempana. Keskusteluissa isän läsnäolo nähtiin tärkeänä ennen kaikkea pojille miehen mallin saamiseksi sekä maskuliinisuuden takaamiseksi.¹³⁴ Isättömyydestä keskusteltiin myös tutkimissani lehdissä tähän tyyliin.

Toimittaja Kaarina Jousimaa kirjoitti vuonna 1969, kuinka aiemmin oli mietitty yksinhuoltajaperheen tilanteen haittoja. Jousimaan mukaan oikeasti täytyisi miettiä, mitä olisi mahdollista tehdä yksinhuoltajaäitien tukemiseksi. Hän päätyi lopputulemaan, että yhden vanhemman kasvattama lapsi saattoi jopa kohdella vanhempaansa paremmin kuin kahden vanhemman kasvattama. Lisäksi artikkelissa mainittiin, että radikaalissa naisliikkeessä painotettiin isän roolia kasvattajana. Vaikka Jousimaa piti tätä tärkeänä, hän otti enemmän kantaa vastakysymykseen: mitä jos isää ei ollut.¹³⁵ Siis samaan aikaan keskusteltiin sekä molempien vanhempien rooleista kasvattajina että vain yhden vanhemman toimimisesta tehtävässä. Artikkelissa tasa-arvoliikkeeseen viitattiin

¹³¹ Kaarina Jousimaa, ”Miksei kiinnitetä huomiota vaillinaisiin perheisiin?” (art.). KK 9/1969.

¹³² Kaarina Jousimaa, ”Miksei kiinnitetä huomiota vaillinaisiin perheisiin?” (art.). KK 9/1969.

¹³³ Helén 1997, 238.

¹³⁴ Aalto 2012, 149–154.

¹³⁵ Kaarina Jousimaa, ”Kun isä puuttuu” (art.). KK 16/1969.

naisliikkeenä, joka ei kirjoittajan mielestä ollut miesten puolella ja todellisen tasa-arvoinen.

Isättömyydestä keskusteltiin myös artikkelissa ”Isätön lapsi itsenäinen, demokraattinen?”, jossa kirjoittaja referoi Antti Eskolan teosta *Suomi sulo pohjola*. Teoksessaan Eskola argumentoi ”isättömyyden olevan demokratian arvopäämäärien kannalta voima eikä heikkous”.¹³⁶ Artikkelissa nostettiin esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan jälkeen kasvanut sukupolvi, josta moni oli isätön. Tällöin pojilla oli mahdollisuus kehittyä itsenäisiksi ilman isän holhousta. Eskolan mukaan Suomessa saatettaisiin joutua pelkäämään demokratian puolesta siinä vaiheessa, kun sodasta palanneiden isien kasvattamat suuret ikäluokat pääsisivät johtamaan maata. Artikkelin kirjoittajan mukaan tämä oli kiinnostava ja virkistävä näkökanta, mutta äärimmäisyyksiin ei pitäisi mennä. Lisäksi artikkelissa todettiin, että yksinhuoltajaäitien ei pitäisi takertua lapsiinsa ja olisi myös tärkeää, että lapsella olisi silti miesroolimalli elämässään.¹³⁷ Monipuolista keskustelua isän roolista käytiin *Kodin Kuvalehdessä* siis jo 1960-luvun lopulla. Keskustelu oli varsin yhteiskunnallista, etenkin tässä demokratiaa käsittelevässä artikkelissa. Lehdessä otettiin kantaa kaikkiin sellaisiin asioihin, jotka saattoivat olla naisen ja perheen elämän todellisuutta.

Uusi Nainen -lehdessä yhden vanhemman perheitä käsiteltiin erityisesti ”au-äitien”¹³⁸ ja muiden yksinhuoltajaäitien kannalta. Yksinhuoltajaäidit esitettiin ennen kaikkea vahvoina perheen päinä. Nämä äidit elättivät yksin perheensä ja heillä saattoi olla monenlaisia haasteita esimerkiksi lapsen päivähoidopaikkaan liittyen. Päivähoidopaikan saaminen lapselle oli käytännössä elinehto yksinhuoltajille. Eräs haastateltava, jolla oli avioliiton ulkopuolinen lapsi, kertoi: ”Huorahan sitä sai kuulla olevansa – Mutta sama kai se on jokaisella au-äidillä”.¹³⁹ Artikkelit suhtautui näihin naisiin kuitenkin empaattisesti. Toinen haastateltu nainen oli eronnut ja taloudellisesti vaikeassa paikassa, mutta kuitenkin onnellisempi kuin entisen miehensä kanssa, joka oli kohdellut häntä huonosti. Yhteiskunnalta ei juuri apua saanut.¹⁴⁰ Haastatteleamalla näitä naisia lehdessä tuotiin esille vaikeissa tilanteissa olevien naisten elämää. Nämä eivät olleet uusia ongelmia, mutta ne

¹³⁶ ”Isätön lapsi itsenäinen, demokraattinen?” (art.). KK 16/1969.

¹³⁷ ”Isätön lapsi itsenäinen, demokraattinen?” (art.). KK 16/1969.

¹³⁸ ”Avioliiton ulkopuolinen äiti” eli naisella oli lapsi, joka oli syntynyt avioliiton ulkopuolella. Äiti saattoi olla seurustelusuhhteessa, avoliitossa tai yksinhuoltaja.

¹³⁹ ”Yksinäiset äidit eivät voi jäädä kotiin lastensa luo” (art.). UN 11/1972.

¹⁴⁰ ”Yksinäiset äidit eivät voi jäädä kotiin lastensa luo” (art.). UN 11/1972.

olivat ajankohtaisia kysymyksiä 1970-luvulla. Näyttääkin siltä, että 1960- ja 1970-luvulla aineistossani isättömyydestä puhuttiin käytännön haasteena, mutta ei varsinaisesti laajana ongelmana.

Ennen päivähoitolakia lastensuojelulaki edellytti kuntien tarjoavan päivähoitoa ”tarpeen mukaan” eli käytännössä yksinhuoltajille tai muissa tilanteissa, joissa äidin oli pakko käydä töissä. Tämän kysymyksen ratkaiseminen nähtiin edellytyksenä naisten mahdollisuudelle käydä ansiotyössä. Päivähoitoa vastustettiin, koska laitospäivähoiton pelättiin vahingoittavan lapsen kehitystä.¹⁴¹ Toinen haastatelluista naisista oli tältä kannalta hyvässä tilanteessa, sillä hän oli onnistunut saamaan päivähoitopaikan lapselleen, tosin ei hänkään heti.¹⁴²

Lehdissä keskusteltiin myös perhedemokratiasta, jolla tarkoitettiin kaikkien perheenjäsenten tasa-arvoa. *Uusi Nainen* -lehden artikkelissa ”Perhedemokratia – Utopiaako?” vuodelta 1969 kirjoitettiin, että perhedemokratia oli melko uusia asia Suomessa eikä se toteutunut vielä monessakaan perheessä. Artikkelissa haastateltiin Yhdistys 9:n entistä puheenjohtajaa Margaretha Mickwitzia ja hänen miestään Johan Mickwitzia, joka oli myös Yhdistys 9:n tärkeä jäsen. Heidän perheessään demokratiaa toteutettiin. Perheessä kotityöt jaettiin ja vanhemmat hoitivat lapsia yhdessä. Johanin mukaan tärkeintä oli, että jokainen saisi perheen sisällä toteuttaa itseään, eikä sukupuolirooleihin takerruttaisi.¹⁴³ Tässä artikkelissa esitetäänkin yksi sukupuoliroolikeskustelun keskeisistä näkemyksistä: työt pitäisi jakaa tasapuolisesti eikä roolien mukaan ja se, että mies ainoastaan auttoi kotitöissä ei ollut todellista tasa-arvoa.

Kodin Kuvalehden artikkelissa lehden lukijat pohtivat kaapin paikkaa eli sitä, kuka määräsi kotona. Monessa perheessä mies edelleen määräsi yksin. Nimimerkki ”Tauno Takala” mukaan jos mies määräsi kaikesta, se ei ollut todellista perhedemokratiaa. Monet miehet olivat kuitenkin ymmärtäneet tämän, joten tilanne oli paranemaan päin.¹⁴⁴ Perhedemokratia olikin selvästi käsite, jota käytettiin tarkoittaen samaa roolien ja perheen sisäisen tasa-arvoisuuden kanssa.

Laura Saarenmaan mukaan aikakauslehdissä aviosuhteista sekä avioliiton ulkopuolisista suhteista keskusteltiin ahkerasti.¹⁴⁵ Tämä huomio näkyy myös tutkimissani lehdissä.

¹⁴¹ Koskela 2014, 71, 74; Mélar 2008, 100.

¹⁴² ”Yksinäiset äidit eivät voi jäädä kotiin lastensa luo”. (art.) UN 11/1972.

¹⁴³ Tuula Huhtala & Antti Kähönen, ”Perhedemokratia – utopiaako?” (art.) UN 7/1969.

¹⁴⁴ Tauno Takala, ”Perheen yhteiset ongelmat: toistensa ymmärtämistä tarvitaan” (art.) KK 1/1971.

¹⁴⁵ Saarenmaa 2010, 243.

Erityisesti *Kodin Kuvalehden* vuoden 1974 numeroissa avioliiton ulkopuoliset suhteet olivat usein keskustelunaiheena. Artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa pohdittiin usein, pitäisikö naisen antaa anteeksi uskottomalle aviomiehelleen. Lehdessä julkaistuissa mielipidekirjoituksissa petettyä vaimoa kehoitettiin sekä eroamaan¹⁴⁶ että antamaan anteeksi. Suurin osa kirjoittajista, jotka ainakin esitettiin naisina, näkivät uskottoman miehen tehneen kuitenkin kertaluontoisen virheen, jonka takia ei kannattanut erota.¹⁴⁷ Osa kirjoittajista näki tilanteen myös naisten vikana ja epäilivät naisen kieltäytyneen seksistä miehensä kanssa, jolloin kirjoittajat näkivät sen etsimisen muualta oikeutettuna.¹⁴⁸ Lehdessä tämä keskustelunaihe oli varsin sukupuolittunut, sillä ainoastaan miehet esitettiin uskottomana osapuolena ja uskottomuudesta keskustelivat ainoastaan naiset.

Tutkimissani lehdissä asunnon sukupuolittuminen näkyi ennen kaikkea keittiössä, jota pidettiin naisten alueena.¹⁴⁹ Sisustuksesta puhuttiin jo 1970-luvulla sukupuolineutraalisti, aiemmin se oli nähty ennen kaikkea äidin vastuualueena.¹⁵⁰ Tämä näkyi myös *Kodin Kuvalehden* sisustusosastojen artikkeleissa. Tekstissä, jossa kritisoitiin lähiöiden keittiöiden pienuutta ja epäkäytännöllisyyttä, katsottiin tämän haitanneen erityisesti äidin arkea. Artikkelissa kerrottiin perheenäidin viettävän paljon aikaa keittiössä.¹⁵¹ Keittiössä toimiminen samaistettiin siis naiseuteen ja äidin myös oletettiin käyttävän suurimman osan ajastaan keittiössä tehtäviin kotitöihin.

Sen sijaan *Uuden Naisen* sisustusnumerossa keittiöitä tutkinut arkkitehti Mirikka Tavio ”kirjoittaa muillekin kuin perheenäideille varteen otettavista asioista”¹⁵². Näin ollen keittiö nähtiin artikkelissa naisen paikkana, mutta siinä implikoitiin myös, että muillakin perheenjäsenillä voisi olla paikkansa keittiössä. Varsinaisessa tekstissään Tavio ei varsinaisesti kuvaillut kenenkään rooleja keittiössä, mutta kutsui sitä perhekeittiöksi. Hän

¹⁴⁶ Ks. esim. ”Lisää viestejä petetylle vaimolle”: Toinen petetty vaimo, ”Eroa, jos voit” (mielipidekirjoitus). KK 4/1974.

¹⁴⁷ Ks. ”Kirjeitä petetylle vaimolle: rakasta miestäsi, älä vihaa”: Sylvia, ”Vastoinkäymisissä rakkautta vasta tarvitaankin” (mielipidekirjoitus). KK 3/1974 ja Suurempiakin vastoinkäymisiä kokenut, ”Lapsille isä on tärkeä” (mielipidekirjoitus). KK 3/1974.

¹⁴⁸ Ks. ”Lisää viestejä petetty vaimolle”: Muija samassa veneessä, ”Ei yksi kerta maailmaa kaada” (mielipidekirjoitus). KK 4/1974.

¹⁴⁹ Saarikangas 2006, 118.

¹⁵⁰ Sarantola-Weiss 2003, 133.

¹⁵¹ Kari Uusikivi, ”Keittiön harmillisia pikkuvirheitä” (art.). KK 5/1967. Keittiöstä äidin paikkana katso myös Kari Uusikivi, ”Muuttuva keittiö” (art.). KK 15/1967 ja Ulla Mäenpää, ”Eläköön nykyaikaiset keittiöt! Mutta niistä pitää ottaa kaikki irti” (art.). KK 17/1967.

¹⁵² ”Uusi Nainen sisustaa” (art.). UN 9/1967.

huomautti myös, että naisten aika keittiössä oli vähentynyt ennen kaikkea ansiotyön myötä.¹⁵³ Lehtien vuoden 1967 artikkeleissa on siis havaittavissa selkeä ero. *Kodin Kuvalehdessä* keittiö esitettiin naisen paikkana, *Uudessa Naisessa* oli laajempi näkemys.

Lehtien keskustelu oli 1960- ja 1970-luvulle tyypilliseen tapaan heteronormatiivista. Vaikka sukupuoliroolikeskustelussa naisten ja miesten normatiivisia rooleja purettiin, perhe ja parisuhteet nähtiin aineistossa heteronormatiivisesti. Aineistosta löytyy jonkin verran mainintoja homoseksuaalisuudesta, mutta se esitettiin kielteisessä valossa.¹⁵⁴

Kaiken kaikkiaan sukupuoliroolikeskustelu näissä lehdissä oli varsin perhekeskeistä. Artikkeleissa keskusteltiin perheenjäsenten rooleista ja perhe oli selvästi yhteiskunnan sydän. *Kodin Kuvalehdessä* merkittävä osa sukupuoliroolikeskustelusta kodin kontekstissa keskittyi isän rooliin lasten kasvattajana ja kotitöissä sekä isän puuttumiseen perheestä tai perheisiin, joissa isää ei ollut. Lähtökohtana oli usein perhe yhteiskunnan keskiössä ja ennen kaikkea lapset. Isän rooli oli merkittävä aihe sukupuoliroolikeskustelussa, kun esimerkiksi ajatusta isyyslomasta ajettiin.¹⁵⁵ *Kodin Kuvalehden* näkökannat erosivat kuitenkin esimerkiksi Yhdistys 9:n ajatuksista. Ajatukset kumpusivat selkeästi tästä keskustelusta, mutta lehdessä keskustelua vietiin osittain eri suuntaan ja lehden kommentteista kävi usein selväksi, että lehti ei ollut radikaalin tasa-arvoliikkeen kannalla. *Uusi Nainen* -lehdessä yksinhuoltajakysymys kytkeytyi ennen kaikkea naiseen ainoana huoltajana sekä päivähoitokysymykseen. Isän rooliin lehdessä otettiin huomattavasti vähemmän kantaa ja kotia pohdittiin usein naisen näkökulmasta.

¹⁵³ "Uusi Nainen sisustaa" (art.). UN 9/1967.

¹⁵⁴ Ks. esim. Teemu Hämäläinen & Aulis Nyqvist, "Isät ja pojat. Avain ihmistenvälisten suhteiden tervehdyttämiseen" (art.). KK 12/1967. Joissakin ei-sukupuolirooleja käsittelevissä kirjoituksissa homoseksuaalisuudesta puhutaan kuitenkin neutraalisti. Ks. esim. Irinainen, "Kuuluisuuksia kiroten" (kolumni). UN 11/1969.

¹⁵⁵ Kurvinen & Turunen 2023, 72.

2. Kaupungistunut ja roolittunut julkinen elinpiiri

Tässä luvussa tarkastelen, kuinka lehdistä kirjoitettiin kaupungistuvasta yhteiskunnasta ja sukupuolirooleista suhteessa julkiseen elinpiiriin. Modernistuva yhteiskunta johti erityisesti naisten palkkatyöläisyyteen. Julkista elämää on perinteisesti pidetty miehen paikkana ja naisia taas sinne kuulumattomina.¹⁵⁶ Palkkatyöyhteiskuntaa pidetään modernin kapitalismin konstruktiona. Moderni kapitalismi mahdollisti osaltaan yksityisen ja julkisen erottamisen toisistaan.¹⁵⁷ Julkiseen elinpiiriin kuuluu myös vaikuttaminen esimerkiksi politiikassa ja järjestöissä.

2.1. Työelämän tasa-arvon rakentaminen

1960- ja 1970-luvut olivat suurta työelämän murrosta, sillä naiset siirtyivät ansiotyöhön aiempaa suuremmassa määrin. Työelämän murros kytkeytyi elinkeinorakenteen muutokseen ja kaupungistumiseen. Aiemmasta poiketen myös perheelliset naiset lähtivät ansiotöihin. Perheissä tarvittiin myös toista palkansaajaa, joka johti kaksoistaakkaan. Tämä tarkoitti, että naisten täytyi palkkatyönsä lisäksi hoitaa myös kotityöt.¹⁵⁸ Maaseudulla naiset olivat tehneet maataloustöitä yhdessä miesten kanssa. Kaupungeissa ihmiset taas olivat enemmän ansiotöissä kodin ulkopuolella. Maaseudulla oli suuri pula työstä, mikä oli myös syynä monien muutolle kaupunkiin.¹⁵⁹

Tutkimallani aikakaudella työ oli usein sukupuolittunutta eli jakautunutta selkeisiin miesten töihin ja naisten töihin. Tämä aihe oli myös merkittävä osa sukupuoliroolikeskustelua 1960- ja 1970-luvuilla.¹⁶⁰ Naisten palkkatyöläistymisen taustalla olivat myös koulutustason nousu, kotitaloustyössä auttavat laitteet sekä hyvinvointivaltion kehitys.¹⁶¹ Samanlaista naisten palkkatyöläistymisen kehitystä tapahtui muuallakin maailmassa, erityisesti globaalissa pohjoisessa.¹⁶² Suomi kulki siis mukana transnationaalisessa kehityskulussa.

Eryteisesti *Uudessa Naisessa* esiteltiin kaupungeissa asuneiden naisten uusia työtehtäviä ja keskusteltiin niistä. Useissa artikkeleissa naisten työelämää käsiteltiin jonkin tietyn ammatin kautta. Osa töistä oli perinteisiksi naisten töiksi miellettyjä tehtäviä, kuten

¹⁵⁶ McDowell & Sharp 1997, 263.

¹⁵⁷ Anttila 2007, 57.

¹⁵⁸ Koskela 2014, 71.

¹⁵⁹ Haavio-Mannila 1970, 33.

¹⁶⁰ Kurvinen 2013, 5.

¹⁶¹ Kolehmainen 1999, 62.

¹⁶² Stichter 1997, 327.

opettajan, sihteerin tai tarjoilijan töitä ja osa taas ”miesten töitä”, joissa työskentelevä nainen nähtiin kuriositeettina. Kotityö nähtiin naistyönä ja Raija Julkusen mukaan myös naisten ansiotyö on toistanut kotityömäisyyttä.¹⁶³

Miehisinä pidettyjä töitä tekeviä naisia esiteltiin esimerkiksi *Uuden naisen* artikkelissa, jossa eräs nainen toimi raitiovaunukuljettajana ja toinen linja-autonkuljettajana. He kohtasivat töissään ennakkoluuloja ja vähättelyä, sillä naisen ei uskottu osaavan ajaa työkseen. Artikkeleissa heitä kutsuttiin uranuurtajiksi ja taistelijoiksi rooliajattelua vastaan.¹⁶⁴ Esittelemällä naisia, joiden työnkuva oli niin sanotusti normista poikkeava, lehti loi esikuvia. Nämä naiset eivät hätkähtäneet siitä, että olivat ainoita sukupuolensa edustajia ammatissaan. Heidät esitettiin moderneina kaupunkilaisnaisina, jotka uskalsivat tehdä sitä mitä halusivat. Linja-autonkuljettaja on ollut ja on yhä edelleen melko lailla miesammatti.¹⁶⁵ Raitiovaunuliikenteessä naiset taas toimivat pitkään esimerkiksi siivoojina ja rahastajina. Toisen maailmansodan aikana naiset toimivat myös raitiovaunukuljettajina, mutta tästä luovuttiin miesten palatessa sodasta. Ensimmäinen raitiovaunukuljettajakurssi naisille järjestettiin vuonna 1966.¹⁶⁶ Vuoden 1967 artikkelissa esitelty raitiovaunukuljettaja olikin ehkä juuri käynyt tämän kurssin. Nämä naiset nostettiin esiin siis sukupuolen mukaista segregatiota työelämässä rikkovina esimerkkeinä. Toisaalta nämä ammatit, varsinkin raitiovaunukuljettaja alkoivat selkeästi olla myös ajankohtaisia naisille, minkä takia niitä esiteltiin. Näistä varsinkin raitiovaunukuljettaja oli kaupunkilainen ammatti, sillä raitiovaunuja oli vain Helsingissä sekä Turussa. Jälkimmäisessä raitiovaunuliikenne lopetettiin vuonna 1972. Tähän ammattiin myös tiivistyivät kaupunkilaisnaisten uudet työmahdollisuudet.

Lehdessä aloitettiin vuonna 1967 artikkelisarja, jossa esiteltiin ”tavallisia suomalaisia naisia tavallisissa töissä”. Sarjan ensimmäisessä osassa ”Konttoritytön päivä” haastateltiin toimistossa työskennellyttä naista. Artikkelin mukaan ”konttoritytöt” nähtiin yleensä tyylikkäänä nuorina naisina, jotka halusivat päästä elämässä eteenpäin, parempiin töihin sekä naimisiin rikkaan miehen kanssa. Haastateltu nainen kertoi, että hänelle oli tärkeää, että hänen tuleva miehensä tekisi kotitöistä puolet.¹⁶⁷ Nämä naiset siis esitettiin tietoisina mahdollisuuksistaan.

¹⁶³ Julkunen 2010, 144.

¹⁶⁴ Christina Nordgren – Ra, ”Nainen ratissa” (art.). UN 1/1967.

¹⁶⁵ Julkunen 2010, 133.

¹⁶⁶ *Naisten Helsinki* ”Raitiovaunukuskit”, 148.

¹⁶⁷ Arja-Anneli Tuominen, ”Konttoritytön päivä” (art.). UN 12/1967.

Sukupuolittuneista töistä kirjoitettiin kuitenkin myös toisesta näkökulmasta. *Uudessa Naisessa* haastateltiin Margaretha Mickwitziä, joka näki työelämän epätasa-arvoon ratkaisuna myös sen, että miehet kouluttautuisivat naisvaltaisiin ammatteihin esimerkiksi hoitoalalle. Hän myös toivoi roolikeskustelun johtavan ennen kaikkea naisten aseman parantumiseen työelämässä ja heidän pääsemiseensä myös johtoasemiin.¹⁶⁸ Yhdistys 9:n johtohahmon haastattelussa ei kuitenkaan ole yllättävää, että sekä naisten että miesten rooli nostettiin esille. Tapio Bergholmin mukaan työelämän sukupuolista eriytymistä on ratkaistu ennen kaikkea houkuttelemalla naisia miesvaltaisille aloille. Ongelmana on se, että miehet eivät ole samalla tavalla hakeutuneet naisvaltaisille aloille. Tämän Bergholm näkee ratkaisuna paremmalle työllisyydelle sekä tasa-arvolle työelämässä.¹⁶⁹ Elina Haavio-Mannilan mukaan miehet etenivät työurilla nopeammin kuin naiset, ja miehet olivat naisia useammin johtotehtävissä.¹⁷⁰

Uudessa Naisessa kiinnitettiin huomiota myös miehiin, jotka tekivät feminiiniseksi määriteltyjä töitä, ja kerrottiin esimerkiksi miehestä, joka oli töissä päiväkodissa. Häntä sekä päiväkodin lapsia myös haastateltiin artikkelissa. Lasten mielestä oli mukavaa, että päiväkodissa oli myös mies töissä eikä mies itse pitänyt työtehtäväänsä erikoisena. Toimittaja kutsui tätä kuitenkin ”toistaiseksi harvinaiseksi”. Artikkelissa ilmaistiin, että oli hyvä, että miehetkin olivat töissä lastenhoidossa, jotta lapset saisivat myös miehen mallin. Tämä olisi myös yksi keino rooliodotusten vähentämiseksi.¹⁷¹ Artikkelissa siis esitettiin työelämän sukupuolittuneisuuden murtaminen ratkaisuna sukupuoliroolien laajempaan purkamiseen kaupungeissa. Lastenhoitoa on pidetty naisellisena ja äidillisenä ammattina. Vaikka artikkelissa tämä työ esitettiin miehelle vielä harvinaisena, sitä ei kuitenkaan oudoksuttu. Sirpa Kolehmainen mukaan työelämän segregaatiota on yleensä purettu naisten siirtymisellä miesvaltaisiin ammatteihin. Sen sijaan miehet ovat harvemmin siirtyneet naisvaltaisiin ammatteihin ainakaan kovin pysyvästi. Yhtenä syynä tähän on näiden ammattien perinteinen matalampi palkkaus, joka ei ole houkuttanut miehiä alalle.¹⁷² Tämäkin esitelty tapaus oli siis varsin erityislaatuinen. Tässäkin muuttuvat työroolit kiinnittyivät kaupunkiin, sillä myös päiväkodit syntyivät nimenomaan kaupunkilaisten tarpeisiin.

¹⁶⁸ ”Yhdeksän kertaa toiveita” (art.). UN 1/1967.

¹⁶⁹ Bergholm 2011, 25–26.

¹⁷⁰ Haavio-Mannilla 1970, 72, 79.

¹⁷¹ Ritva Taanila & Stig Bergström, ”Tääl on niin kivaa kun on mies ja naisia” (art.). UN 4/1972.

¹⁷² Kolehmainen 1999, 155, 237.

Osalle vastavalmistuneista naisista työnsaanti oli vaikeaa. *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin tästä aiheesta artikkelissa ”Virkarouvat vailla virkaa”. Kouluista valmistuneet perheelliset nuoret naiset uskoivat saavansa työn valmistumisensa jälkeen, mutta näin ei aina tapahtunut. Monet työntajat eivät halunneet palkata nuoria naisia, joilla oli lapsia. Artikkelin mukaan jokaisen naisen pitäisi saada tehdä haluamaansa työtä.¹⁷³ Nuorten naisten syrjinnässä oli varmasti kyse ennen kaikkea pelosta poissaoloista raskauden, äitiysloman sekä lasten sairasteluiden takia. Pysyvän työn saaminen onkin ollut työelämän segregaatoin takia haastavaa nimenomaan naisille.¹⁷⁴ Palkkatyön yleistyminen kuitenkin lisäsi kouluttautumista.¹⁷⁵ Kaupungistuminen, palkkatyönteon lisääntyminen ja noussut koulutusaste olivatkin siis toisiinsa kiinnittyneitä ja vaikuttavia ilmiöitä.

Sukupuolen lisäksi myös ikä esitettiin työnsaantia hankaloittavana tekijänä. *Kodin Kuvalehdessä* keskusteltiin vuonna 1974 siitä, mikä vanhempien naisten tilanne oli työelämässä. Tällöin naisten asema työmarkkinoilla oli paranemassa, mutta iästä ja sukupuolesta johtuva syrjintä oli edelleen merkittävä teema ammattiyhdistysliikkeessä. 40–50-vuotiaat naiset esitettiin väliinpuotoajaryhmänä, joiden koulutus ei riittänyt 1970-luvun työelämän tarpeisiin. Joissakin työpaikkailmoituksissa hakijoille oli asetettu jopa ikärajat.¹⁷⁶ 1970-luvulla 40–50-vuotiaita olleet naiset olivat syntyneet sotien välisenä aikana, jolloin Suomi oli vielä varsin maatalousvaltainen. He olivat luultavasti muuttaneet kaupunkiin töiden ja paremman toimeentulon perässä, mutta heillä ei ollut samanlaista koulutusta kuin nuoremmilla, mikä hankaloitti työnsaantia. Vaikka *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin ennen kaikkea nuorten perheiden asioista, tällaisilla diskursseilla lehteä suunnattiin myös laajemmalle lukijakunnalle.

Lehdessä kirjoitettiin siis sekä nuorten että vanhempien naisten ongelmista murroksessa olevilla kaupunkien työmarkkinoilla. Ensimmäisessä artikkelissa haastateltujen naisten kirjoitettiin olleen 25-vuotiaina liian nuoria työmarkkinoille, mutta muutaman vuoden kuluttua he olisivat liian vanhoja.¹⁷⁷ Lehdessä siis esitettiin, että oli naisten ikä mikä tahansa, työnsaanti oli usein haastavaa. Ongelmana saattoi olla vähäinen koulutus, perheellisyys, kokemattomuus tai muita ikään ja sukupuoleen liittyviä syitä. Margaretha Mickwitzin mukaan yksi 1960-luvun tasa-arvokysymyksiä ja Yhdistys 9:n lähtösyistä

¹⁷³ Marja-Leena Salkola, ”Virkarouvat vailla virkaa” (art.). KK 19/1967.

¹⁷⁴ Anttila & Suoranta 2007, 9.

¹⁷⁵ Koskela 2014, 71.

¹⁷⁶ Tellervo Yrjämä, ”Kypsät naiset kunniaan työmarkkinoilla” (art.). KK 21/1974.

¹⁷⁷ Marja-Leena Salkola, ”Virkarouvat vailla virkaa” (art.). KK 19/1967.

oli epätasa-arvoinen työelämä. Työssäkäyviä naisia saatettiin irtisanoa, koska tilalle haluttiin palkata nuoria miehiä.¹⁷⁸ Kaupungeissa työelämän epätasa-arvoisuus näkyi siis monella tavalla. Sukupuolisopimus oli uudelleen neuvoteltu ja naisten palkkatyö oli aiempaa yleisempää, mutta haasteita oli edelleen. Voi kuitenkin olla, että lehdissä on otettu esimerkeiksi nimenomaan niitä henkilöitä, joilla oli ongelmia työsaannissa. Raija Julkusen mukaan suomalaisen modernin työelämän ongelmana oli ennen kaikkea epätasa-arvo: naisten alemmat palkat ja segregatio. Naiset työnnettiin omiin ammatteihinsa, joissa he ansaitsivat miehiä vähemmän.¹⁷⁹

Samapalkkaisuusperiaatteesta kirjoitettiin tutkimissani lehdissä melko usein. Kansainvälinen työjärjestö ILO hyväksyi samapalkkaisuusperiaatteen, joka tarkoitti samaa palkkaa samasta työstä. Suomessa tämä ratifioitiin vuonna 1962.¹⁸⁰ Vaikka miesten ja naisten erilliset palkkataulukot poistettiin, tämä muodollinen samapalkkaisuus ei Jaana Kuusipalon mukaan onnistunut poistamaan sukupuolen mukaista palkkausta myöhemminkään.¹⁸¹ Tapio Bergholmin mukaan palkkatasa-arvo ja naisten asema työelämässä kuitenkin paranivat 1970-luvulla solidaarisen palkkapolitiikan myötä.¹⁸² Tällöinkin ero oli vielä 25 prosenttiyksikköä.¹⁸³ Epätasa-arvoiset palkat johtuivat ennen kaikkea eriytyneistä työtehtävistä sekä organisaatioiden sukupuolihierarkioista, joiden kautta myös näitä palkkoja oikeutettiin.¹⁸⁴ *Uusi Nainen* -lehden artikkelissa ”Mietteitä kansainvälisen naistenvuoden alkaessa” pohdittiin muiden aiheiden ohessa myös samapalkkaisuutta. Ratkaisuna nähtiin työn uudelleennormitus. Artikkelin mukaan kiireisimmin tasa-arvoa tarvittiin nimenomaan työelämässä.¹⁸⁵ Suomea on pidetty tasa-arvon mallimaana, mutta se on aina ollut sitä ennen kaikkea muodollisesti.¹⁸⁶ Tämä näkyi myös työelämän epätasa-arvoisuutta käsittelevissä artikkeleissa.

Myös *Kodin Kuvalehdessä* samapalkkaisuudesta kirjoitettiin erityisesti vuonna 1975 YK:n kansainvälisen naisten vuoden yhteydessä. Aihe nimettiin yhdeksi vuoden teemaksi. Eräässä lehden artikkelissa haastateltiin naisten vuoden komitean kahta jäsentä ja kansanedustajaa, Irma Rosnellia ja Elsi Hetemäkeä. Hetemäki korosti erontekoa

¹⁷⁸ Mickwitz 2008a, 17.

¹⁷⁹ Julkunen 2010, 130–131.

¹⁸⁰ Ks. esim. Sarantola-Weiss 2008, 42.

¹⁸¹ Kuusipalo 1994, 172.

¹⁸² Bergholm 2011, 31.

¹⁸³ Bergholm 2011, 32.

¹⁸⁴ Julkunen 2010, 133–135.

¹⁸⁵ ”Mietteitä kansainvälisen naistenvuoden alkaessa” (art.). UN 2/1975.

¹⁸⁶ Kolehmainen 1999, 11.

feminismiin ja piti tavoitteena tasa-arvoa. Hän ajatteli feminismin tavoittelevan naisten ylivaltaa.¹⁸⁷ Artikkelissa näkyy, kuinka tasa-arvolikettä pidettiin feminismistä erillisenä liikkeenä, jolla nähtiin olleen myös erilaiset tavoitteet. Feminismin ja tasa-arvon erottaminen toisistaan oli yleinen antifeministinen vastadiskurssi. Heidi Kurvisen mukaan 1970-luvulla suomalaisessa lehdistössä vahvistui ajatus siitä, että feminismi oli epäpätevä muutosvoima, joka korosti ainoastaan naisten erityisyyttä. Pohja tällä oli luotu jo edellisellä vuosikymmenellä sukupuoliroolikeskustelussa.¹⁸⁸ Feminismiin liitettiinkin *Kodin Kuvalehdessä* kielteisiä konnotaatioita sekä pidettiin sitä naisten diktatuuria tavoittelevana.

Kansainvälinen naisten vuosi oli YK:n organisoima projekti, joka johti myös naisten vuosikymmeneen 1976–1985. Vuoden ja vuosikymmenen aikana aiheesta järjestettiin esimerkiksi useita konferensseja.¹⁸⁹ Nähtävissä on, että tutkimissani lehdissä suhtauduttiin teemavuoteen optimistisesti vuoden alussa, mutta sen edetessä ääni muuttui. Jo huhtikuussa 1975 julkaistun *Kodin Kuvalehden* pääkirjoituksessa ”Rakkautta, ymmärtämystä, hyviä ihmissuhteita” kritisoitiin sitä, kuka pääsi ääneen naisten vuoden aikana. Päätoimittaja Maire Varhelan mukaan puhujina oli ollut vain hyväosaisia naisia eikä samapalkkaisuus ollut toteutunut.¹⁹⁰

Kaiken kaikkiaan siis epätasa-arvoisia palkkoja pidettiin useissa tutkimieni lehtien artikkeleissa merkittävänä ongelmana. Se nousi erityisesti 1970-luvulla kaupunkilaisnaisten työelämän yhdeksi keskeiseksi diskurssiksi. Samapalkkaisuus on keskeinen tasa-arvokeskusteluiden aihe ja tasa-arvon toteutumisen kriteeri,¹⁹¹ joten ei ole yllättävää, että se nousi myös aineistossa käydyssä keskustelussa esille.

Lisäksi *Kodin Kuvalehdessä* keskusteltiin siitä, että naisilla ei ollut kotipaikkaoikeutta verotuksellisesti, mikä johti siihen, että he olivat sidoksissa miestensä kotipaikkaan. Asiaa käsitelleen artikkelin mukaan tämä vaikeutti naisten palkkatyön tekemistä, sillä työnantajat, varsinkaan kunnat, eivät katsoneet hyvällä sitä, että veromaksut menivät muualle. Artikkelissa tätä vuoden 1960 verotuslain muutosta kutsuttiin ”naisialliikkeen

¹⁸⁷ Tellervo Yrjämä, ”Naiset tasa-arvoon” (art.). KK 1/1975.

¹⁸⁸ Kurvinen 2024, 312.

¹⁸⁹ Naiset ja YK – historiallinen näkökulma. UNRICin nettisivut.

¹⁹⁰ ”Rakkautta, ymmärtämystä, hyviä ihmissuhteita” (pk.). KK 8/1975.

¹⁹¹ Ks. esim. Kurvinen 2013, 385.

suurimmaksi takaiskuksi” sen olemassaolon aikana. Artikkelissa haastateltiin kansanedustaja Margit Eskmania, joka taisteli eduskunnassa tätä lakia vastaan.¹⁹²

Verotuslain 34 pykälän mukaan puolisoita yhteisverotettaessa miehen kotikuntaa pidettiin myös naisen kotikuntana.¹⁹³ Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että vaikka nainen olisi asunut eri kunnassa kuin miehensä, molempien puolisoitten verot maksettiin miehen kotikuntaan. Vaikka tämä tilanne ei ollut yleinen, se oli kuitenkin kaupungeissa esiintynyt tasa-arvo-ongelma. Useimmiten esimerkiksi lapset asuivat äidin luona, jolloin kyseisen kunnan palveluita käytettiin, vaikka verot maksettaisiin miehen kotipaikalle.¹⁹⁴ Tämä liittyi leimallisen kaupunkeihin, sillä nimenomaan kaupungeissa oli tyypillistä muuttaa opintojen ja töiden perässä eri paikkoihin. *Kodin Kuvalehdessä* nostettiin esiin siis myös lainsäädännöllisiä ongelmia osana keskustelua sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta. *Kodin Kuvalehdessä* kaupunkilaisnaisista puhuttiin myös ruumiillisuuden näkökulmasta. Aihetta käsitelleessä artikkelissa kirjoitettiin, kuinka kaupunkilaiset olivat tottumattomia ruumiilliseen rasitukseen, mikä saattoi aiheuttaa ongelmia raskauden aikana ja lapsen synnyttyä, esimerkiksi keskosuutta. Artikkelin tietolähteenä toimi lääkäri Martti Kauppinen. Ansiotyössä käyvän äidin kehosta ei välttämättä riittänyt ravintoa lapselle, toisin kuin maaseudun naisilla, jotka olivat tottuneempia ruumiilliseen työhön. Lehdessä vertailtiin kotiäidin ja työssä käyvän äidin tilanteita: Kauppisen mukaan jälkimmäinen oli suuremmassa riskissä palkkatyön kiireen takia. Lisäksi artikkelissa esitettiin tärkeänä tarve lakisääteiselle äitiyslomalle jo ennen lapsen syntymää.¹⁹⁵ Artikkelissa siis pohdittiin kaupungistumisen vaikutuksia ruumiillisuuteen. Maaseudun ja erityisesti maatalan työt olivat huomattavasti fyysisempiä kuin työt kaupungeissa keskimäärin, ja kaupungeissa liikuttiin muutenkin vähemmän. Elina Haavio-Mannilan mukaan maaseudulla työnjako ei ollut jyrkkää, mutta teollistuvan yhteiskunnan myötä työtä alettiin sukupuolittaa.¹⁹⁶ Vaikka työt olivat maataloudessa lähes samoja naisille ja miehille, Haavio-Mannilan mukaan joitakin naisten ja miesten eriytyneitä töitäkin oli. Naisten vastuulla oli yleensä kodinhoito sekä karja, miehet taas hoitivat raskaimmat työt sekä matkustusta vaatineet tehtävät.¹⁹⁷

¹⁹² Pirkko Nylander, ”Naisella ei ole kotipaikkaoikeutta” (art.). KK 17/1968.

¹⁹³ Verotuslaki 482/1958. Finlex.

¹⁹⁴ Pirkko Nylander, ”Naisella ei ole kotipaikkaoikeutta” (art.). KK 17/1968.

¹⁹⁵ Marjukka Yliruusu, ”Jääkää ajoissa äitiyslomalle” (art.). KK 4/1970.

¹⁹⁶ Haavio-Mannilla 1970, 29, 33.

¹⁹⁷ Haavio-Mannilla 1970, 33.

Vaikka sukupuolirooleista puhuttiin aineistossani pääasiassa kaupunkilaisessa kontekstissa, *Uudessa Naisessa* pohdittiin tätä keskustelua myös maaseudun näkökulmasta. Aiheeseen liittyvässä artikkelissa pohdittiin, kuinka tasa-arvoiset roolit voitaisiin toteuttaa myös maaseudulla, jossa suuri osa väestöä edelleen asui. Tasa-arvomallit oli tarkoitettu enimmäkseen kaupunkiolosuhteisiin ja ansiotyöhön. Artikkelissa myös haastateltiin maaseudulla asuvaa pariskuntaa ja pohdittiin yhdessä heidän kanssaan, miten tasa-arvo saavutettaisiin. Monilla naisilla ei ollut maaseudulla mahdollisuuksia tehdä ansiotöitä, sillä ne esitettiin heille liian rankkoina. Naisten ansiotyön mahdollistaminen olisi siis tärkeimpiä tasa-arvovaatimuksia. Viisipäiväinen työviikko olisi pienviljelijöille vaikea järjestää, mutta mahdollinen esimerkiksi yhteistoiminnan kautta, jossa työntekijät kuin vuorotyössä vuorottelisivat eri maatiloilla.¹⁹⁸ Ansiotyökysymykset eivät siis koskeneet ainoastaan kaupunkilaisia.

Jaana Vuoren mukaan se, että miehistä ei puhuttu esimerkiksi ansioisinä samalla tavalla kuin naisista ansioäiteinä kertoo siitä, että sukupuoliroolikeskustelun seurauksena ei syntynyt täysin samanlaisia naisten ja miesten rooleja, asemia sekä toimijuuksia.¹⁹⁹ Tämä näkyy myös tutkimissani lehdissä, sillä työelämää käsiteltiin aina naisten aseman ja työnteon kautta. Isän työssäkäynti oli siis niin normatiivista, että sitä ei tarvinnut erikseen edes mainita. Miehistä ”naisten töissä” kirjoitettiin myös hyvin vähän.

Lehdet kiinnittivät huomiota työelämän yhteiskunnallisiin ongelmiin. Kaupunkien työpaikoilla sukupuoliroolien mukaiset valta-asemat näkyivät ja sekä *Uudessa Naisessa* että *Kovin Kuvalehdessä* kiinnitettiin huomiota tähän. *Uusi Nainen* -lehti oli ennen kaikkea työväenluokan lehti, joten työläisten oikeuksiin otettiin melko paljon kantaa. Kyseisessä lehdessä tämä näkyi erityisesti työläisnaisten oikeuksien puolustamisena. Sen lisäksi, että työpaikat olivat sukupuolittuneita, johtotehtävät olivat miehillä. Raija Julkusen mukaan tämä johtuu esimerkiksi naisten syrjinnästä sekä johtoasemien kytkeytymisestä maskuliinisuuteen.²⁰⁰ Esimerkiksi vuonna 1967 noin kolmasosa SNDL:n jäsenistä oli perheenemäntiä ja *Uudella Naisella* tavoiteltiin kiinnostusta myös puolueen ja naisjärjestön ulkopuolelta.²⁰¹ SNDL:n linja keskittyi 1960-luvulla vahvasti roolikeskusteluun ja perheiden ongelmiin ja 1970-luvulla taas naisiin työelämässä ja

¹⁹⁸ Arvi Auvinen, ”Roolit muuttuvat maaseudullakin” (art.). UN 8/1967.

¹⁹⁹ Vuori 2004, 38.

²⁰⁰ Julkunen 2010, 136.

²⁰¹ Katainen 1994, 121, 149.

työelämän ongelmiin.²⁰² Tämä ei kuitenkaan näy yhtä vahvasti *Uudessa Naisessa*, jossa molemmista aiheista kirjoitettiin suhteessa suunnilleen yhtä paljon.

Tutkimissani lehdissä kodista puhuttaessa tasa-arvokeskustelu koski selkeästi sekä naisia että miehiä, palkkatyön tasa-arvoa käsittelevät artikkelit sen sijaan kirjoitettiin naisten näkökulmasta. Palkkatyön kohdalla oli kuitenkin tarkasteluajankohtana huomattavissa muutoksia: 1960-luvun lopulla miehistä puhuttiin enemmän kuin myöhemmin, 1970-luvun puolella diskurssit olivat selkeästi naisten mahdollisuuksissa. Näin ollen kaupunkiympäristön sukupuoliroolikeskustelu voidaan jakaa selkeään kahteen kategoriaan: koti ja työelämä. Huomattavaa on, että *Uusi Nainen* -lehdessä ansiotyötä tekevästä naisista käytettiin useimmiten termiä ”työläisnainen” ja *Kodin Kuvalehdessä* taas puhuttiin ennen kaikkea ”ansioäideistä”. Tämä kertoo siitä, kuinka naiseus lehdissä ymmärrettiin. Ensimmäisessä ansiotyötä tekevä nainen oli ennen kaikkea nainen, jälkimmäisessä hän oli äiti. Lisäksi näiden termien käyttöön liittyy luokkanäkökulma, sillä *Uusi Nainen* vasemmistolaisena lehtenä piti erityisesti työväenluokkaisia naisia yleisönään.

2.2. Vaikuttaminen kaupungistuvassa yhteiskunnassa

Julkiseen elinpiiriin voidaan lukea työelämän lisäksi myös osallistuminen yhteiskunnalliseen muutostoimintaan, kuten poliittiseen vaikuttamiseen ja järjestötoimintaan. Tässä alaluvussa tutkin, kuinka *Kodin Kuvalehdessä* ja *Uudessa Naisessa* keskusteltiin poliittisen päättämisen sukupuolittuneisuudesta sekä (nais)järjestöjen merkityksestä kaupungistuvassa yhteiskunnassa.

Elina Haavio-Mannilan mukaan kaupungistuminen lisäsi naisten poliittista aktiivisuutta. Naisten melko vähäinen osallistuminen poliittisiin tehtäviin johtui kuitenkin sukupuolirooleista. Äänioikeuden käyttäminen nähtiin hyväksyttävänä, kun taas esimerkiksi johtotehtävissä toimimista ei nähty sopivana. Lisäksi erilaisissa vaaleissa nais ehdokkaita äänestivät lähes ainoastaan naiset.²⁰³ Suomessa valtiofeminismi²⁰⁴ sai laajempaa suosiota vasta 1970- ja 1980-luvulla. Aiemmin poliittinen vaikuttaminen tapahtui lähinnä naisjärjestöissä.²⁰⁵ Laura Saarenmaan mukaan *Uuden Naisen*

²⁰² Katainen 1994, 368.

²⁰³ Haavio-Mannila 1970, 84, 87, 91–92.

²⁰⁴ Valtiofeminismillä tarkoitetaan yhteiskunnan uudistamista vallitsevien valtarakenteiden sisällä esimerkiksi valtion sosiaalipolitiikan kautta. Ks. esim. Julkunen 2010, 98.

²⁰⁵ Bergman 2002, 194, 211.

roolikeskustelulinjaa voidaan kuitenkin pitää valtiofeministisenä, sillä tasa-arvoa korostettiin ennen kaikkea lainsäädännön ja muiden hallinnollisten toimien kautta.²⁰⁶ Elina Haavio-Mannilan mukaan miehet olivat aktiivisempia sellaisessa järjestötoiminnassa, jossa oli mukana sekä miehiä että naisia. Naisten aktiivisuus näkyi taas ennen kaikkea naisjärjestötoiminnassa. Näin oli ennen kaikkea maaseudulla, mutta se oli kuitenkin myös kaupungeissa havaittava ilmiö. Sen sijaan naimisissa olo tai naimattomuus ei vaikuttanut merkittävästi naisten toimimiseen järjestöissä. Johtotehtävissä naisia taas oli muun muassa uskonnollisissa, aatteellisissa ja perheenemäntien järjestöissä.²⁰⁷ Suomessa poliittiset puolueet ja niihin kuuluminen olivat olleet tärkeitä 1800-luvun lopulta lähtien, ja tämän seurauksena myös naisjärjestöt olivat usein poliittisten jakojen mukaisia.²⁰⁸

Uusi Nainen -lehdessä pohdittiin muun muassa, ylläpitivätkö erilliset naisjärjestöt rooliajattelua. SNDL:n pääsihteeri Anna-Liisa Hyvönen ajatteli, että näin ei ollut. Rooliajattelu oli kyllä synnyttänyt erilliset järjestöt, ja 1960-luvulla rooliajattelun ollessa vielä vahvaa, monet naiset uskalsivat puhua vain naisten seurassa. Ratkaisuna naisjärjestöjen yksipuolisuuteen hän näki nuorten ja miesten liittymisen niihin. Hänen mukaansa:

*Onhan se nyt ilman muuta selvää, että jos keski-ikäiset ja sitä vanhemmat naiset keskustelevat jostakin nuorison sukupuolimoraalista, he käsittelevät aihetta kuin jotakin kaukaista ja vieraaksi tullutta muistoa.*²⁰⁹

Naisjärjestön lehtenä *Uudessa Naisessa* esitettiinkin siis naisjärjestöjä puoltavia kommentteja. Lainauksesta käy ilmi, kuinka SNDL:n pääsihteerin tavoitteena oli tehdä järjestöstä tasa-arvoinen lisäämällä muiden kuin keski-ikäisten naisten, siis naisjärjestöjen suurimman osallistujakunnan,²¹⁰ panosta. Toisessa tekstissä Hyvönen pohti, olisiko kukaan ajanut naisia koskevia kysymyksiä, jos naisjärjestöt eivät olisi tehneet sitä. Hänen mukaansa historia oli näyttänyt, että naisilla ei ollut juuri ollut mahdollisuuksia toimia järjestöissä, jotka eivät olleet nais erityisiä. Erityisesti työväenliikkeessä tämä oli ymmärretty, sillä työläisnaisliike oli aina ollut merkittävä osa laajempaa liikettä. Tasa-arvoa ei saavutettaisi, jos naisjärjestöt ja naisten oikeuksista

²⁰⁶ Saarenmaa 2010, 287.

²⁰⁷ Haavio-Mannila 1970, 95–96, 99, 141–142.

²⁰⁸ Bergman 2002, 92.

²⁰⁹ Tuulaliina Saarikoski, ”Pääsihteeri ja hänen perheensä” (art.). UN 9/1968.

²¹⁰ Haavio-Mannila 1970, 277–278. Ks. myös Katainen 1994, 274.

puhuminen lopetettaisiin.²¹¹ Hyvösen kirjoittamien tekstien välillä oli viisi vuotta, mutta naisjärjestöjen puolustaminen oli hänelle ajankohtaista molempina ajankohtina. Hyvönen puolusti naisjärjestöjen tärkeyttä naisille ja tasa-arvolle. Aihe oli hyvin ajankohtainen, sillä naisjärjestöjen tarpeellisuutta pohdittiin 1970-luvulla. Miesten kanssa yhteistyössä toimiminen sekä irrottautuminen transnationaalista toisen aallon feminismistä nähtiin edellytyksenä tasa-arvolle.²¹²

Ammattiliitoista kirjoitettiin *Uusi Nainen* -lehdessä hieman. Tarjoilijoita käsittelevässä artikkelissa haastatelluilta alan työntekijöiltä kysyttiin heidän mielipiteitään ammattiliitoista. Ensimmäinen haastateltava kertoi, ettei kuulunut liittoon, koska ei kokenut liiton pystyvän todellisiin muutoksiin. Silti hän näki ravintola-alalla olleen ongelmia, joihin tarvittiin ratkaisuja. Toinen tarjoilija kertoi, että ei ollut edes tietoinen alan liiton olemassaolosta. Liittoa ei ollut mainostettu hänelle, ja tämän perusteella hän ajatteli liiton olleen ”vanhojen naisten järjestö”. Artikkelissa haastateltiin myös Hotelli- ja Ravintolahenkilökunnan liiton edustajaa, joka kertoi tarjoilijoiden olleen melko hyvin järjestäytyneitä. Hänen mukaansa liitto toimi ja jäsenmaksujen kerääjät suorittivat samalla jäsenhankintaa lähes kaikissa ravintoloissa.²¹³ Lehdessä siis kuvattiin, kuinka ammattiliitot olivat tärkeitä, mutta niiden imago kaipasi uudistusta, sillä ne eivät välttämättä houkutelleet nuoria työntekijöitä jäsenikseen. Artikkelissa siis sekä kuvattiin tarjoilijoiden työtä että mainostettiin alan liittoa. Tämä oli yksi tapa, jolla *Uusi Nainen* ajoi työläisten oikeuksia.

Lehdessä haastateltiin myös työläisnaisten konferenssin sihteeri Reetta Tirriä. Konferenssiin oli vuonna 1975 osallistumassa edustajia noin kolmestakymmenestä eri ammattiliitosta. Tirri oli itsekin osallistunut monenlaiseen ammattiyhdistystoimintaan ja piti sitä erittäin tarpeellisena. Työryhmien raportit aiottiin lähettää erilaisille päättäjille ja järjestöille, kuten SAK:lle ja ILO:lle.²¹⁴ Ammattiliitot nähtiin lehdessä oleellisena osana työläisnaisten käymää kamppailua. Ammattiyhdistysliikkeen juuret löytyvät teollisesta yhteiskunnasta, palkkatyöstä ja tuotantosuhteesta. Niiden merkitys, jäsenmäärät sekä vaikutusvalta kasvoivat erityisesti 1960- ja 1970-luvulla. Tällöin ammattiyhdistysliike

²¹¹ Anna-Liisa Hyvönen, ”Naistenpäivänä” (kolumni). UN 3/1973.

²¹² Kurvinen 2024, 94.

²¹³ Kari Lindström, ”Tarjoilija tarjoilee 20 kilometrin päivävauhdilla” (art.). UN 9/1968.

²¹⁴ Esa Ålander, ”Konferenssiemäntä Reetta Tirri odottaa 4000 osanottajaa työläisnaisten kokoukseen” (art.). UN 12/1975.

osallistui aktiivisesti yhteiskuntapolitiikkaan sekä toimi kiinteässä yhteydessä valtioon.²¹⁵ Keskustelut ammattiliitoista kytkeytyivät siis myös kaupunkiin, joissa palkkatyön myötä työntekijöiden etujen valvomiselle oli tarvetta.

Uuden Naisen artikkelin mukaan työväenliike on yleensä nähty tasa-arvoisena, mutta artikkelissa todisteltiin, että se ei todellisuudessa ollut sellainen. Naisvaltaisissakin liitoissa miehet olivat yleensä johtotehtävissä. Erään liiton koulutussihteeri näki syynä sen, että naisilla ei usein ollut aikaa toimia ammattiyhdistysliikkeessä, koska kodin- ja lastenhoito vei kaiken heidän aikansa. Ay-liikkeen johtotehtäviin tarvittiin kokemusta työtehtävistä, pelkkä koulutus ei riittänyt. Naisten oli vaikea saada tätä kokemusta edellä mainitusta syystä. Erään toimitussihteerin mukaan naiset osallistuivat toimintaan liian vähän jo alemmilla tasoilla, mikä johti siihen, että johtotehtäviinkään ei noustu. Kolmas sihteeri esitti syynä sen, että varsinkin pienemmällä paikkakunnilla naiset lähettivät miehen kokouksiin mieluummin kuin menivät itse paikalle. Neljännen sihteerin mukaan jotkut naiset lähettivät eri liittoon kuuluvan miehensä oman liittonsa kokouksiin, koska eivät kotitöiden takia itse päässeet paikalle. Viides sihteeri esitti yhdeksi syyksi naisten tekemän vuorotyön, josta oli vaikea päästä kokouksiin. Kuudennen sihteerin mukaan naiset itse äänestivät miehiä johtotehtäviin.²¹⁶

Viimeisenä artikkelissa haastateltiin vielä kansanedustaja Kaisu Weckmannia (SKDL), jonka mukaan tässä toiminnassa oli kyse naisten kasvatuksesta, sillä heille ei ollut opetettu, että he voisivat vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Hänen mukaansa naisten tulisi aktiivisesti osallistua toimintaan ja tehdä liitoissa samanlaista työtä kuin miesten – ei siis epämääräisiä ”naistentöitä”.²¹⁷ Artikkelissa esiteltiin siis eri liittojen toimijoiden mielipiteitä siitä, miksi naiset eivät olleet ammattiliittojen johtotehtävissä. Syinä esitettiin kaikkia yleisimpiä syitä: naisia, miehiä, kasvatusta sekä yhteiskunnan rakenteita. Tällä *Uusi Nainen* halusi näyttää aiheen monimutkaisuuden sekä sen, että asialle ei ollut vain yhtä syytä.

Osa tutkimissani lehdissä käydystä keskustelusta järjestöistä koski Yhdistys 9:ää sekä naisliikettä. Näistä käytyä keskustelua olen tarkastellut muualla tässä tutkielmassa, mutta tarkastelen tässä alaluvussa näitä vielä ennen kaikkea järjestöinä. *Uusi Nainen* -lehdessä kirjoitettiin Hertta Kuusisesta, jota artikkelissa kutsuttiin ”naisliikkeen voimahahmoksi”.

²¹⁵ Ilmonen & Jokivuori 1998, 137.

²¹⁶ Irina Oksanen, ”Nainenko miehen takana” (art.). UN 3/1972.

²¹⁷ Irina Oksanen, ”Nainenko miehen takana” (art.). UN 3/1972.

Kuusinen toimi myös Naisten Kansainvälisen Demokraattisen Liiton (NKDL) puheenjohtajana. Kuusisen mukaan:

Demokraattinen naisliike ei ole mikään miestenvastustamisyhdistys. Sen tarkoitus on auttaa naisia saavuttamaan tasa-arvoinen yhteiskunnallinen asema ja nopeuttaa sosiaalisia uudistuksia --²¹⁸

Kuusinen kertoi myös, että naisliikkeen tärkein tehtävä ei ollut ”tehdä naisesta miestä”, vaan antaa naisille mahdollisuuksia ja parantaa asemaa lasten kasvattajana.²¹⁹ Tässä artikkelissa *Uudessa Naisessa* jatkettiin siis merkittävien vasemmistolaisten ja naisten asemaa ajavien naisten nostamista näkyville lehdessä. Siinä haluttiin monesti painottaa nimenomaan merkittäviä yksilöitä, ”voimahahmoja”. NKDL:n sekä Kuusisen näkemys näytti olevan samaan aikaan tasa-arvoa ja ennen kaikkea äitiyttä korostava. Elina Kataisen mukaan NKDL toimi SNDL:n taustavaikuttajana. Monet NKDL:n tavoitteista esimerkiksi työelämän tasa-arvon suhteen olivat kuitenkin sellaisia, että ne olivat Suomessa jo saavutettu. NKDL otti huomioon sosialististen maiden, kapitalististen maiden sekä globaalien etelän naisten ongelmat.²²⁰ Tästäkin syystä siis NKDL:n näkemykset vaikuttavat hieman erilaisilta kuin SNDL:n.

Uusi Nainen -lehdessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että naiskansanedustajia oli hyvin vähän. Lisäksi tässä artikkelissa huomautettiin, että yhä edelleen vuonna 1967 tiettyihin virkoihin, joiden nimessä oli sana mies tai herra, ei voitu nimittää naisia. Tällaisia virkoja olivat esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies ja maaherra. Asiaan liittyneessä artikkelissa kirjoitettiin myös:

Naisten poissaolo sieltä, missä päätöksiä tehdään kuului aikoinaan ”luonnonjärjestykseen” kuten sekkin, että eräät älykkäät naiset siitä huolimatta pitelivät nyörejä käsissään sänkykamarista käsin, olivatpa sitten vaimoja tai rakastajattaria. Kapinalipun miesten herruutta vastaan nostivat naisasianaiset viime vuosisadalla kuten muistetaan, mutta työväenliikkeen ansioihin kuuluu juridisen tasa-arvon hankkiminen naiselle, kuten kansalaiselle yleensä.²²¹

²¹⁸ Arja-Anneli Tuominen, ”Voimahahmo Hertta” (art.). UN 2/1974.

²¹⁹ Arja-Anneli Tuominen, ”Voimahahmo Hertta” (art.). UN 2/1974.

²²⁰ Katainen 1994, 90.

²²¹ Irma Torvi, ”Miksi” (art.). UN 7/1967.

Artikkelissa esitettiin siis, että vaikka aiemmin eri syistä naisia ei päästetty tekemään päätöksiä, siihen ei ollut perusteita varsinkaan 1960-luvulla. Naisasianaiset ja työväenliike nostettiin samanarvoisiksi toimijoiksi naisten oikeuksien ajajina. Toisessa artikkelissa pohdittiin, miksi kaikenlaiset yhteiskunnalliset vastuutehtävät annettiin miehille. Artikkelissa pohdittiin, olivatko naiset syrjittyjä vai olivatko he vain epäyhtenäisiä ja mahdollistivat miesten pysymisen vallassa. Artikkelissa haastateltiin SNDL:N pääsihteeri Anna-Liisa Hyvöstä, joka jakoi ajatuksiaan aiheesta. Hän esitti, että osa sanoi vian olevan naisissa, osa taas olosuhteissa, kuten lastenhoidossa, ja osa etsi syytä miehistä, jotka eivät valinneet naisia tehtäviin. Hyvönen piti näitä osasyinä, mutta pääsyynä hän näki kuitenkin kasvatuksen sekä lapsille perintönä annetun arvomaailman ja käyttäytymismallit. Yhteiskunnallista vaikuttamista ei pidetty naisellisena, joten monet naiset jättivät siihen osallistumatta.²²²

Käytännössä artikkelissa siis sukupuoliroolit nähtiin syynä siihen, että modernissa yhteiskunnassa naiset eivät olleet vastuutehtävissä. Rakenteelliset syyt johtivat ongelmakohtiin. Nähtävissä on myös, että suurimmassa osassa tästä aiheesta kirjoitetuista artikkeleista *Uusi Nainen* -lehdessä haastateltiin pääsihteeri Hyvöstä. Vaikuttaakin siltä, että hänet esitettiin lehdessä aiheen puolestapuhujana. Poliitikka nähtiin perinteisesti miehisenä paikkana ja lisäksi politiikassa oltiin usein mukana perheittäin. Siis jos perheen mies oli politiikassa, nainen ei useinkaan asettunut ehdolle.²²³ Monet tutkimissani lehdissä keskustellut ilmiöt olivat lähtöisin kaupungistumisen varhaisista vaiheista, mutta olivat ajankohtaisia edelleen kaupungistumisen uudessa aallossa. Esimerkiksi työväenliike oli syntynyt teollistumisen myötä, mutta oli ajankohtainen myös palveluammatteihin siirryttäessä.

Kodin Kuvalehdessä naisten poliittisista oikeuksista puhuttiin lähinnä YK:n naistenvuoden yhteydessä. Lehdessä katsottiin, että teemavuotta tarvittiin ja naisten oikeuksiin olisi tärkeää ottaa kantaa. Aihetta käsitelleessä artikkelissa pohdittiin kuitenkin lähinnä työelämää ja naisten vastuuta kotitöistä. Siinä mainittiin kuitenkin myös se, että naisten olisi pitänyt päästä etenemään työelämässä.²²⁴ Myös toisessa artikkelissa puhuttiin hieman naisten oikeuksista. Haastatellun opettajana työskentelevän äidin mielestä naiset itse eivät olleet vaatineet parempia oikeuksia lapsilleen ja itselleen. Näihin

²²² "Mies paikallaan, mutta missä on nainen?" (art.). UN 6/1969.

²²³ Katainen 1994, 236.

²²⁴ Tellervo Yrjämä, "Naiset tasa-arvoon" (art.). KK 1/1975.

oikeuksiin hän listasi lastenhoitopaikat, osa-aikatyöpaikat ja laajemmin olosuhteet.²²⁵ Tämä näkemys oli toki vain yhden henkilön, mutta siinä pidettiin naisia syyllisinä oikeuksien puutteeseen – ei rakenteellisia yhteiskunnallisia ongelmia.

Molemmissa lehdissä eräissä mielipidekirjoituksissa esitettiin näkemyksiä naisista eduskunnassa. Nimimerkki *Nainen Porin puolesta* kirjoitti *Kodin Kuvalehdessä* naiskansanedustajista, jotka eivät hänen mielestään olleet saaneet mitään aikaan. Hän näki, että nämä valittivat turhasta, kuten siitä, että naisia ei äänestetty eduskuntaan enempää, vaikka he eivät hänen mielestään edes tehneet töitä. ”Miksi äänestää huonoa naista, kun hyviä miehiä on kosolti tarjolla?”²²⁶ Kirjoittaja ei kertonut konkreettisia asioita, joita naiskansanedustajien tulisi ajaa. Vaikuttaakin siltä, että kirjoittaja olisi toivonut naisten käyttäytyvän maskuliinisemmin ja miehisen poliitikon mallin mukaisesti.

Uusi Nainen -lehdessä Anneli Pukema piti *Hammastikku*-palstaa,²²⁷ johon hän laati lyhyitä kirjoitelmia eri aiheista. Kirjoitusten tyyli oli usein terävä ja pakinamainen. Eräässä jutussaan hän parodioi liberaalia tasa-arvonäkemyksiä, jota hän piti liian pitkälle vietyinä. Hänen mukaansa liberaalit ajattelivat, että naiskansanedustajia täytyisi olla yhtä paljon kuin mieskansanedustajia ja tämä tapahtuisi antamalla jokaiselle äänestäjälle nais- ja miespuolinen ääni käytettäväksi. Hän parodioi ajatusta vielä pidemmälle: mitä jos jokaiselle olisi ääni käytettävissä jokaiselle puolueelle.²²⁸ Jutusta ei käy selväksi, viittasiko Pukema liberaaleihin poliitikkoihin vai liberaalifeministeihin. Koska liberaalifeminismistä puhutaan myös tasa-arvofeminisminä, voidaan olettaa, että tässä tekstissä ivattiin nimenomaan tätä. Liberaalifeminismiksi voidaan luokitella ensimmäisen aallon feminismi ja lisäksi ennen kaikkea amerikkalainen toisen aallon feminismi. Arja Turusen mukaan Yhdistys 9 on myös nähty perinteisesti osana liberaalifeminismiiä, mutta hän argumentoi, että sen ajatukset ja tavoitteet olivat varsin samanlaisia kuin 1970-luvun radikaalifeminismissä ja näin ollen lähempänä sitä kuin liberaalifeminismiiä.²²⁹ Vaikuttaa siltä, että kirjoitelmassa seurattiin radikaalifeministisiä näkökulmia ja kritisoitiin tasa-arvofeministisiä ajatuksia. Juttu on kirjoitettu vuonna 1975, jolloin nais erityinen

²²⁵ Leena Karo, ”On tapahduttava ihme, että äiti pääsee töihin” (art.). KK 1/1975.

²²⁶ Nainen Porin puolesta, ”Naiskansanedustajien turhat pulinat” (mielipidekirjoitus). KK 5/1975.

²²⁷ Ks. ”Anneli: hammastikun tekijä” (henkilökuva). UN 2/1975.

²²⁸ Anneli Pukema, ”Naisten vuotta liberaaliin tapaan” (kolumni). UN 4/1975.

²²⁹ Turunen 2024, 159.

feminismi näkyi jo Suomessa ja naisten ja miesten täydellinen tasa-arvo 1960-luvun tyyliin oli jo jäänyt argumenteissa vähemmälle huomiolle.

Kaiken kaikkiaan *Kodin Kuvalehdessä* keskusteltiin hyvin vähän julkisen elämän asioista, työelämä pois lukien. Lehdessä otettiin kantaa lähinnä arkisiin kysymyksiin. Lisäksi *Kodin Kuvalehden* vähäiset keskustelut naisten osallistumisesta julkiseen elämään sijoittuivat vasta vuoteen 1975. Ylipäätään on nähtävissä, että tutkimissani lehdissä käydyt naisten asemaan julkisessa elämässä liittyneet keskustelut sijoittuvat vahvasti kyseiseen kansainväliseen naisten vuoteen.

3. Roolien murtumakohdat ja toimittajien rooli

Tässä luvussa tarkastelen päätoimittajien roolia lehdissä esitetyissä näkemyksissä sekä analysoin lehtiä aiheeni kehyksessä. Lisäksi keskityn siihen, millaisia sukupuoliroolien murtumakohtia aineistostani löytyy sekä millaisella retoriikalla perinteisiä rooleja vahvistettiin. Kaupungistuminen ja sukupuoliroolit linkittyivät yhteen esimerkiksi työelämästä keskusteltaessa. Syvemmän analyysiä aiheesta erityisesti pohtimalla, miksi tutkimani lehdet kirjoittivat siitä tietyllä tavoin.

3.1. Päätoimittajien merkitys

Tutkielmassani olen pohtinut naistenlehtien merkitystä sekä *Uutta Naista* ja *Kodin Kuvalehteä* lehtityyppiensä edustajina. Naistenlehti käsitteenä on latautunut, sillä naisille suunnatuista lehdistä aiheesta riippumatta puhutaan aina tällä käsitteellä. Kuten olen johdannossa esittänyt, naistenlehtiä ei ole useinkaan pidetty arvossa, vaikka ne ovat olleet merkittäviä. Käsitettä miestenlehti ei sen sijaan ole käytetty samalla tavalla. Miehillä suunnattu lehti on aina voinut olla myös yksinkertaisesti lehti. Tästä huolimatta miestenlehteä on kuitenkin käytetty erilaisissa yhteyksissä kuvaamaan tietynlaisia miehille suunnattuja lehtiä. Maija Töyryn mukaan miesten tyyli- ja harrastelehdissä lukijuus on määrittynyt sukupuolen mukaan samalla tavalla kuin naistenlehdissä.²³⁰ Näin ollen tällaisia lehtiä voitaisiin kutsua myös miestenlehdiksi. Ennen kaikkea kyseisellä käsitteellä on kuitenkin viitattu lehtiin, joiden sisältönä on kuvia vähäpukoisista naisista ja joiden mallilukijana on mies. Miestenlehtien suosion huippukausi sijoittui 1970- ja 1980-luvulle.²³¹

Aineistossani puhutaan näistä kummastakin lehtityypistä miestenlehtinä. *Kodin Kuvalehdessä* kerrottiin, että miestenlehdissä ei kirjoitettu raskaudesta ja isän osasta lapsen odotuksessa. Näin ollen miesten täytyi hankkia nämä tiedot naistenlehdistä ja kyseinen lehti oli valmis täyttämään tämän tarpeen.²³² Tässä voidaan olettaa miestenlehdillä viitattavan harrastelehtiin tai joihinkin muihin lehtiin, joiden yleisönä oli mies. *Uudessa Naisessa* taas pohdittiin miestenlehtien pornografista sisältöä sekä sitä, olisiko vastaavaa sisältöä miehistä voinut laittaa naistenlehteen. Artikkelin kirjoittanut Pentti Saarikoski pohti, että naiset eivät ehkä pitäneet miestä yhtä seksuaalisena olentona kuin miehet naista, minkä takia naistenlehdet eivät yleensä sisältäneet kuvia

²³⁰ Töyry 2008, 30.

²³¹ Ks. esim. Sarantola-Weiss 2008, 54 ja Helén 2008, 247.

²³² Marjukka Yliruusu, "Isän osa" (art.). KK 2/1970.

vähäpukeisista miehistä.²³³ Naistenlehdet ja miestenlehdet eivät olleet siis toistensa vastineita.

Heidi Kurvisen mukaan yksittäinen toimittaja ei pystynyt nostamaan sukupuoliroolikeskustelua esille lehdessä, vaan tarpeellista oli aiheeseen myötämielisesti suhtautunut päätoimittaja. *Uusi Nainen* -lehdessä tarkasteluajankohtanani päätoimittajana toiminut Suoma Lukander oli aktiivinen naisasianainen.²³⁴ Tämä sekä SNDL:n yleinen tasa-arvoa kannattanut linja olivat varmasti syitä sille, miksi lehdessä osallistuttiin aktiivisesti keskusteluun kaupungistuvan yhteiskunnan sukupuolirooleista.

Maire Varhela aloitti toimittajanuransa 1952 *Ilta-Sanomissa* ja työskenteli sen jälkeen *Helsingin Sanomissa*. Vuonna 1967 Varhela tuli juuri perustetun *Kodin Kuvalehden* päätoimittajaksi. Häntä pidetään kuluttajajournalismin kehittäjänä ja *Kodin Kuvalehteä* pidetäänkin ensimmäisenä kaupallisena naistenlehtenä. Jo *Helsingin Sanomien* aikanaan Varhela oli pitänyt merkittävää kuluttajavalistuspalstaa. Samaan aikaan lehden toisena päätoimittajana toimi Birgitta Tikkanen, joka oli koonnut lehden toimitusta.²³⁵ Tikkanen ei kuitenkaan ollut yhtä näkyvä henkilö lehdessä eikä hän esimerkiksi kirjoittanut pääkirjoituksia, toisin kuin Varhela. Varhelan entinen työtoveri Sakari Sarkimaa kutsuu *Kodin Kuvalehteä* ”Mairen lehdeksi” kirjoittamassaan muistokirjoituksessa Varhelasta.²³⁶ Tämä kertoo siitä, kuinka koko lehti profiloitui nimenomaan Varhelan kautta.

Kodin Kuvalehti oli siis huomattavasti *Uutta Naista* kaupallisempi lehti. Vaikka *Uusi Nainen* alkoikin 1960-luvun lopulla muuttua kaupallisemmaksi, lehden keskiössä oli kuitenkin poliittisuus. Kaupallisissa lehdissä naisten vapautumisesta täytyi kirjoittaa myyvässä muodossa ja niissä oli mahdollista kyseenalaistaa sukupuolijärjestelmää, kunhan se ei kuitenkaan ollut lehden pääviesti.²³⁷ Tarkasteluni perusteella aineistossani tehtiin juuri näin. Naisten asemasta puhuttiin vallitsevan keskustelun mukaisesti sekä lähellä arkielämää toimien.

Maire Varhela puhutteli pääkirjoituksissa lukijoita ja otti kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, myös sukupuolirooleihin ja kaupungistumiseen. Hän kirjoitti *Kodin Kuvalehdessä* pääkirjoituksia suurimpaan osaan numeroista, kun taas Suoma Lukander ei kirjoittanut *Uusi Nainen* -lehteen juuri ollenkaan. Tähän voi olla syynä lehden tyyli, sillä

²³³ Pentti Saarikoski, ”Onko tämä kuva pornografiaa?” (art.). UN 11/1968.

²³⁴ Kurvinen 2013, 408–409.

²³⁵ Kurvinen 2013, 424; Malmberg 1991, 238.

²³⁶ Sakari Sarkimaa, ”Maire Varhela 1929–2017” (muistokirjoitus). *Helsingin Sanomat* 3.9.2017.

²³⁷ Kurvinen 2024, 102, 107.

Kodin Kuvalehti puhutteli lukijoitaan suuremmin. *Uudessa Naisessa* pääkirjoitusten paikalla olikin monesti nimimerkin ”Irinainen” takana toimineen Irina Oksasen²³⁸ kirjoittama kolumni.

Uusi Nainen -lehdessä julkaistiin vuonna 1967 pääkirjoituksenomaisia tekstejä, jotka olivat kuitenkin eri nimimerkkien kirjoittamia. Osa näistä teksteistä käsitteli roolikeskustelua ja kaupunkeja. Kirjoituksissa pohdittiin muun muassa feministisiä saavutuksia, kuten äänioikeutta ja naisia eduskunnassa sekä kirjoitusajankohdan tasa-arvotilannetta. Äänioikeus oli saavutettu kuusikymmentä vuotta aiemmin ja nyt erään kirjoituksen mukaan tarvittiin ”naisia, miehiä ja ennakkoluulotonta ajattelua”, jotta rooliajattelu voitaisiin poistaa. Kolumnissa kirjoitettiin, että sukupuoliroolit olivat vanhanaikaisia ja vaikuttivat työelämään. Naiset oli laitettu tiettyihin töihin, joita pidettiin vähempiarvoisina.²³⁹

Toisessa kirjoituksessa pohdittiin, kuinka kaupungit voitaisiin säilyttää kauniimpana. Perinteisiä rakennuksia ja puutaloalueita tulisi säilyttää. Lisäksi kirjoituksessa korostettiin vihreyden merkitystä, esimerkiksi kukkaistutuksia ja nurmikkoa. Siinä pohdittiin siis, kuinka kaupungistuvasta yhteiskunnasta ja lähiöistymisestä huolimatta kaupungeista ei tulisi pelkkää betonia, vaan viihtyisyys säilyisi.²⁴⁰ Lisäksi eräässä kirjoituksessa pohdittiin perhe-eläkkeen merkitystä, sillä monet orvot ja lesket eivät saaneet sitä, ja joutuivat heikkoon taloudelliseen tilanteeseen.²⁴¹ Kaupunki ja sen sosiaaliset ongelmat nostettiin usein esille lehden alussa olevissa kirjoituksissa.

Maire Varhela otti pääkirjoituksissaan kantaa monenlaisiin sukupuoliroolikeskusteluun ja kaupungistumiseen liittyviin aiheisiin. Välillä *Kodin Kuvalehdessä* oli teemanumeroita erilaisista naisten elämään liittyvistä aiheista, joita käsiteltiin yleensä myös pääkirjoituksissa.²⁴² Vaikka suurin osa pääkirjoituksista oli Varhelan käsialaa, myös *Kodin Kuvalehdessä* julkaistiin jonkin verran pääkirjoitusmaisia kolumneja pääkirjoituksen paikalla.

²³⁸ Irinainen eli Irina Oksanen oli *Uuden Naisen* pitkäaikainen kolumnisti. Katainen 1994, 283.

²³⁹ ab, ”Silloin ja nyt” (kolumni). UN 3/1967.

²⁴⁰ mari, ”Koska niin on kauniimpaa” (kolumni). UN 4/1967.

²⁴¹ Tyyne Tuominen, *ei otsikkoa* (kolumni). UN 8/1967.

²⁴² Ks. esim. ”Antakaa meille päivähoitotoimistoja!” (pk.). KK 19/1970, jossa käsiteltiin päivähoitokysymystä ja ”Mistä ne vihaiset akat tulevat” (pk.). KK 6/1971, jossa pohdittiin millaisena naiset pitävät hyvää perheenäitiä ja miehet hyvää perheenisää.

Kaupunkeihin liittyen pääkirjoituksissa kirjoitettiin esimerkiksi remonteista. Varhela suositteli esimerkiksi tekemään remontit talossa talviaikaan, jolloin alalla oli paljon työttömiä ja remontti tulisi halvemmaksi.²⁴³ Lehdessä annettiin paljon käytännön vinkkejä ja tällaiset kirjoitukset ovatkin yksi esimerkki siitä. Asuntopulan teemanumerossa kirjoitettiin ”asuntokurjuudesta” eli esimerkiksi siitä, kuinka perheitä jouduttiin rikkomaan kodittomuuden vuoksi.²⁴⁴ Tällaiset pääkirjoitukset toimivat ikään kuin esittelynä teemanumeron aiheeseen.

Kotona tehtävästä työstä Varhela kirjoitti ennen kaikkea tasa-arvonäkökulmasta. Hän pohti esimerkiksi sitä, kuinka nuoret miehet kyllä auttoivat vaimojaan, mutta vanhemmat miehet eivät tehneet samaa. Monet miehet kauhistelivat muun muassa kodinkoneita ja niiden hintoja. Lapset ja miehet tarvitsivat tilaa ja aikaa oppia kotitöiden tekemistä. Varhela kirjoitti, kuinka tämä saattoi olla erityisesti miehille haastavaa.²⁴⁵ Vaikka Varhela pitikin miesten apua kotitöissä tärkeänä, hän myös sympatisoi sekä naisia että miehiä. Varhela oli asiassa kuitenkin enemmän naisten puolella, sillä kotityöt olivat heille liian suuri taakka yksin. Varhela kuitenkin näki, että vanhempien miesten, jotka eivät olleet tottuneet tekemään kotitöitä, oli vaikea oppia niitä myöhemmin elämässä. Tässä kirjoituksessa hän myös samaisti miehet lapsiin ja kehotti äitejä antamaan heille aikaa samalla tavalla.²⁴⁶

Varhela kirjoitti myös lapsista ja heidän päivähoidostaan melko usein. Päivähoitokysymystä hän piti erityisen oleellisena. Sen ratkaisu mahdollistaisi naisten työssäkäynnin perheellisinäkin. Varhela kiinnitti huomiota myös siihen, että yksityisten päiväkotien tilanne oli huono, sillä kuka tahansa saattoi pitää niitä kotonaan. Olot saattoivat siis olla mitä vain ja tästä lukijat olivat ottaneet lehteen yhteyttä.²⁴⁷ Varhela nosti siis esille keskusteluja, joissa pohdittiin sekä naisten että lasten asiaa. Lukijoille tärkeät kysymykset olivat tärkeitä myös *Kodin Kuvalehdelle*. Varhela ehdotti, että olisi perustettu päivähoitotoimistoja, joista vanhemmat olisivat voineet saada tietoa päivähoidosta. Ilman päivähoitopaikkoja äidit saatettiin pakottaa kotiäideiksi vasten tahtoaan. Varhelan mielestä naiskansanedustajien tulisi ratkaista päivähoitokysymys

²⁴³ ”Teettäkää remontti nyt” (pk.). KK 19/1967. Remonttikirjoittelusta ks. myös ”Vieraan miehen jäljet” (pk.). KK 14/1967.

²⁴⁴ ”Asunnottomien asiaa” (pk.). KK 2/1968.

²⁴⁵ ”Apua keittiöön” (pk.). KK 20/1968.

²⁴⁶ Apua keittiöön” (pk.). KK 20/1968.

²⁴⁷ ”On siinä päiväkoti” (pk.). KK 11/1969.

eduskunnassa, puoluerajoista riippumatta.²⁴⁸ Varhela esitti, että koska tämä kysymys koski erityisesti naisia, heidän olisi pitänyt yhtenä rintamana ratkaista se.

Varhela käytti pääkirjoituksissaan melko voimakasta kieltä vaikuttamisen keinona. Esimerkiksi edellä analysoitu kirjoitus alkaa: ”Monenkohan asian kanssa tässä maassa lie jahnailtu niin pitkään ja niin vähin tuloksin kuin lasten päivähoitokysymyksen järjestämisen parissa?”²⁴⁹ Varhelan kirjoitustyylistä on nähtävissä, että asiat tulisi hänen mielestään ratkaista mahdollisimman pikaisesti. Hän kirjoitti usein, kuinka kaikkien, mutta erityisesti naisten, tulisi toimia yhdessä tasa-arvotavoitteiden saavuttamiseksi.

Pääkirjoituksissaan Varhela nosti esiin myös ajatuksensa siitä, että Suomi ei ollut lapsiystävällinen yhteiskunta. Hän kirjoitti, kuinka lapsilla ei ollut leikkipaikkoja, ja heidän oli vaarallista liikkua ulkona. Varhela korosti myös, kuinka jokaisen kuuluisi pitää huolta sekä omista lapsistaan että muiden lapsista.²⁵⁰ Kirjoituksissaan Varhela usein liitti lasten ja naisten oikeudet yhteen. Eräässä pääkirjoituksessaan Varhela kirjoitti, kuinka naiset vähätelivät itseään sekä tekemäänsä työtä. Ratkaisuna Varhela näki, että naisten pitäisi itse parantaa asemaansa esimerkiksi hakeutumalla johtotehtäviin ja olemalla ylpeitä tekemästään työstä.²⁵¹ Varhela ei siis pitänyt epätasa-arvoa rakenteellisena ongelmana, vaan helpommin ratkaistavissa olevana asiana. Hänen kirjoituksissaan näkyi ajatus siitä, että tasa-arvokysymys voitaisiin ratkaista naisten keskinäisellä solidaarisuudella. Eräässä pääkirjoituksen paikalla olleessa tekstissä *Kodin Kuvalehdessä* Hilikka Häivälä pohti ja analysoi Naisten asemaa tutkivan komitean mietintöä. Hän nosti esiin, kuinka Suomessa sorrettiin sekä naisia että miehiä. Erityisesti työssä käyvien äitien asemassa hän näki olleen paljon haittoja: he olivat rasittuneita kotitöistä, joten heillä oli huonommat mahdollisuudet menestyä työssään.²⁵²

Varhelan pääkirjoituksissa suhtauduttiin uusiin sukupuolirooleihin ja tasa-arvoisuuteen yleisesti hieman myönteisemmin kuin lehdessä muuten. *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin sekä perinteisiä että uusia rooleja kannattavia artikkeleita. Pääkirjoitusten linja sen sijaan on lähes kokonaan jälkimmäistä. *Kodin Kuvalehden* linja vaikuttaa olleen peräisin päätoimittaja Maire Varhelalta. *Uuden Naisen* tavoitteet tulivat sekä SNDL:lta että

²⁴⁸ ”Antakaa meille päivähoitotoimistoja” (pk.). KK 19/1970.

²⁴⁹ ”Antakaa meille päivähoitotoimistoja” (pk.). KK 19/1970.

²⁵⁰ ”Meidän lapset ja muiden kakarat” (pk.). KK 22/1970. Katso myös nimimerkin Tapani pääkirjoituksen tyylinen kirjoitus ”Miten ilahdutan koko perhettä” (kolumni). KK 9/1975.

²⁵¹ ”Naisen alemmuus” (pk.). KK 9/1971.

²⁵² Hilikka Häivälä, ”Sorretut” (kolumni). KK 15/1970.

päätoimittaja Suoma Lukanderilta. Lukanderin näkemykset olivat laajakatseisia, mikä selitti myös sukupuoliroolien aktiivista käsittelyä lehdessä. Erityisesti 1960–1970-luvun vaihteen poliittinen polarisoituminen aiheutti erimielisyyksiä SNDL:n ja Lukanderin toimituksellisten linjojen välillä. SNDL halusi keskittyä ennen kaikkea työväenaatteeseen ja politiikkaan, Lukanderin tavoitteena oli laaja naisnäkökulma.²⁵³ Heidi Kurvisen mukaan puoluelehdissä on taustalla aina poliittiset sitoumukset, vaikka lehteä tehtäisiin ammattimaisesti,²⁵⁴ kuten *Uutta Naista*.

Aiheet valikoituivat lehtien tavoitteiden ja linjojen mukaisiksi sekä lisäksi sen perusteella, mistä lukijoiden ajateltiin olleen kiinnostuneen. Lisäksi kaikissa *Uusi Nainen* -lehden artikkeleissa artikkelin kirjoittajaa ei mainittu, mikä voi kertoa siitä, että toimittajia ei samalla tavalla nähty yksilöinä. Lisäksi useammassa kyseisen lehden artikkelissa mainittiin ainoastaan haastateltavien nimet, ei artikkelin kirjoittajaa, jolloin lehdessä korostettiin haastateltuja. Toimittajilla on kuitenkin saattanut olla melko vapaat kädet työhönsä, vaikka suurin valta olikin päätoimittajilla²⁵⁵. Lisäksi *Kodin Kuvalehdessä* haastateltiin melko usein eri alojen asiantuntijoita, kuten lääkäreitä ja sosiologeja, *Uusi Nainen* -lehdessä sen sijaan lähes pelkästään SKDL:n jäseniä tai muita järjestön poliittisten kantojen mukaisia henkilöitä.

Naistenlehdet näkivät feminismistä olevan kaupallista hyötyä²⁵⁶. Sekä *Kodin Kuvalehdellä* että *Uusi Nainen* -lehdellä oli kaupallisia tavoitteita, joten tämä voi olla yksi syy siihen, että lehdissä kirjoitettiin sukupuolirooleista melko aktiivisesti. Heidi Kurvisen mukaan lehdistä, jotka kirjoittivat naisten asioista, ei monesti tullut kuitenkaan varsinaisesti feministisiä lehtiä. Esimerkkinä tästä hän nostaa *Uusi Nainen* -lehden.²⁵⁷ Tämä näkyy samalla tavalla *Kodin Kuvalehdessä*, jossa kirjoitettiin naisten asioista ja tasa-arvosta, mutta ei kovin radikaalisti. Vaikuttaakin siltä, että näissä molemmissa lehdissä keskusteltiin nimenomaan sukupuolirooleista, mutta ei lähdetty nais erityiselle linjalle. Sukupuolten asemaa haluttiin parantaa tasa-arvon kautta.

²⁵³ Saarenmaa 2010, 283–284.

²⁵⁴ Kurvinen 2018, 316.

²⁵⁵ Kurvinen 2018, 316.

²⁵⁶ Kurvinen 2024, 99.

²⁵⁷ Kurvinen 2024, 101.

3.2. Rooleja purkamassa ja vahvistamassa

Tässä alaluvussa tarkastelen, miten kaupunkeihin yhdistettyjä sukupuolirooleja vahvistettiin ja murrettiin *Uusi Nainen* -lehdessä ja *Kodin Kuvalehdessä*. Sukupuoliroolien murtaminen on melko voimakas ilmaus, mutta tarkoitan tällä lähinnä sitä, osallistuivatko tarkastelemani lehdet roolien rikkomiseen kirjoittamalla uusista rooleista sekä aiheesta uuden sukupuolisopimuksen mukaisesti.

Murtamisena voidaan pitää esimerkiksi sitä, jos lehdissä kannatettiin tasa-arvoista kotitöiden jakamista ja lasten kasvatusta. Raija Julkusen mukaan tärkeä osa tasa-arvopolitiikkaa, ja yksi sen tavoitteista oli sukupuolten mukaisen jaon murtaminen työelämässä.²⁵⁸ Solveig Bergman kirjoittaa, että hyvinvointivaltio on osittain purkanut patriarkaalista yhteiskuntaa. Esimerkiksi ansiotyössä järjestelmää on murrettu, mutta erityisesti väkivallan määrässä näkyy yhä patriarkaalinen järjestys.²⁵⁹ Minna Aslaman mukaan tutkimuksessa on todettu, että fiktio murtaa sukupuolistereotyyppioita helpommin kuin journalismi.²⁶⁰ Mitä mahdollisuuksia lehdillä oli horjuttaa sukupuolirooleja? Ainakin jo pelkän tietoisuuden lisääminen mahdollisti muutoksia. Sukupuoliroolien purkaminen ei ollut taikakeino, joka olisi itsestään johtanut täydelliseen tasa-arvoon eikä se myöskään ollut ainoa tapa lisätä tasa-arvoa. Sukupuoliroolikeskustelussa tasa-arvoa rakennettiin kuitenkin sukupuolten samanlaisilla asemilla.

Uusi Nainen -lehdessä kirjoitettiin useita juttuja, joista kävi selväksi, että lehden linja oli sukupuoliroolikeskusteluun myönteisesti suhtautuva. Jo vuonna 1967 lehdessä kirjoitettiin, että naisten arvo mitattiin edelleen perinteisellä naiseuskäsityksellä, siis ulkonäön sekä äitiyden ja vaimouden kautta. Naisen tärkeys määrittyi mahdollisuuksissa päästä naimisiin sekä toiminnassa avioliitossa. ”Rooliradikalismi” liittyi suurempaan kokonaisuuteen eli rooleihin sukupuolielämässä.²⁶¹ Artikkelissa argumentoitiin, että naisen asema ei ollut muuttunut vielä mihinkään eikä se muuttuisi, ennen kuin naisen asema avioliitossa parantuisi. Kysymys ei siis ollut ainoastaan yhteiskunnallisista muutoksista, vaan korjauksista myös arkielämässä, perheen ja kodin sisällä. Artikkelissa termillä rooliradikalismi viitattiin radikaaliin sukupuolirooli-ideologiaan. Artikkelin

²⁵⁸ Julkunen 2010, 137.

²⁵⁹ Bergman 2002, 203.

²⁶⁰ Aslama 2006, 52.

²⁶¹ Maarit Sinervo, ”Näin pelitanssi pelijaloin käy” (art.). UN 11/1967.

voidaan katsoa edustavan nimenomaan kyseistä ideologiaa, sillä siinä esitettiin, että jos naisen asema avioliitossa ei ollut tasa-arvoinen, ei ollut kyse todellisesta tasa-arvosta.

Aiemmin olen osoittanut, että sukupuolirooleista sekä kaupungistumisesta ja kaupunkilaisesta elämäntavasta käyty keskustelu oli tutkimissani lehdissä aktiivista. Eräs roolikeskustelussa eniten puhuttaneista aiheista oli väittely naisten ansiotyöstä ja sen myötä lasten päivähoidon tarpeesta sekä äidinpalkasta. Äidinpalkka oli konsepti, jossa kotiäideille maksettaisiin palkkaa lasten hoitamisesta kotona, jolloin äitiys olisi heidän ammattinsa. Yleisesti ottaen vasemmistopuolueet kannattivat valtakunnallisen päivähoidon kehittämistä, jotta naiset voisivat käydä töissä. Päivähoito oli 1960-luvulla vielä varsin vähäistä ja läheskään kaikille hoitoa tarvitseville lapsille ei riittänyt paikkaa. Äidinpalkka oli taas etenkin oikeiston kannattama malli. Esimerkiksi Yhdistys 9 vastusti suuresti ajatusta äidinpalkasta.²⁶²

Äidinpalkkaa voitaisiin pitää tasa-arvoa vahvistavana asiana, koska se tarkoittaisi molempien vanhempien saavan palkkaa. Ajatus äidinpalkasta oli kuitenkin todellisuudessa perinteisiä sukupuolirooleja lujittava, sillä silloin äiti jäisi hoitamaan lapsia kotiin isän tehdessä töitä. Jo termi ”äidinpalkka” kertoo, että nimenomaan äitien odotettiin jäävän kotiin. Ei siis ollut mahdollista, että isälle olisi maksettu palkkaa kodin ja lasten hoidosta. Leila Mélar siteeraa Yhdistys 9:n päivähoitoryhmän puheenjohtajan Ritva Majurin puhetta vuodelta 1967, jonka mukaan äidinpalkka ei olisi kannattava ratkaisu, koska tämä raha olisi kattanut vain 10–20 % siitä, mitä ansioäidin palkka olisi ollut.²⁶³ Myöhemmin 1980-luvulla äidinpalkka toteutui toisessa muodossa, kun Suomessa alettiin maksaa kodinhoidon tukea alle kolmivuotiaan lapsen hoidosta kotona.²⁶⁴ Kodinhoidon tukea saadakseen voi kuitenkin kumpi tahansa vanhempi jäädä kotiin.

Kodin Kuvalehdessä pohdittiin äidinpalkkaa. Toimittaja Kirsti Laurila kommentoi ”erään iäkkään naisasianaisen” ulostuloa, jossa hän vaati äidinpalkkaa sekä naisten kasvattamista äidin ammattiin. Laurila ei arvostanut tätä ajatusta, koska perheen muistakaan rooleista ei saanut palkkaa. Hänen mielestään naisia koulutettiin vaimoiksi ja äideiksi paljon enemmän kuin miehiä koulutettiin isiksi. Lisäksi Laurila kirjoitti:

²⁶²Koskela 2014, 74, 77; Mickwitz 2008b, 20, 41.

²⁶³ Mélar 2008, 106–107.

²⁶⁴ Bergman 2002, 223.

*Minusta onkin alkanut tuntua, että Suomen äidit ja vaimot ovat ylikoulutettuja. – – Mitä mies tekee niin kauhean koulitulla ja kurssatulla, fiksulla, kaikki tietävällä, kaikki taitavalla, erehtymättömällä vaimolla?*²⁶⁵

Hän myös totesi, että koti ei ollut työpaikka, vaan yhteiselämää varten.²⁶⁶ Kirsti Laurila oli *Kodin Kuvalehden* toimittaja, joka kirjoitti sukupuolirooleista ja kaupungeista lehdessä melko aktiivisesti. Laurilan sukupuoliroolikeskustelua koskevista artikkeleista näkyi hänen kannattaneen perinteisiä rooleja. Laurilan artikkelit voimistivat näitä rooleja. Vaikka Laurila ei kannattanut äidinpalkkaa, hän kannatti kuitenkin kotiäitiyttä.

Artikkelissa näkyi selkeästi 1900-luvun alun feminismiin porvarillisuus, joka oli varsin erilaista 1960-luvun tasa-arvoliikkeen ja myöhemmin 1970-luvun feminismiin vasemmistolaisuuteen verrattuna.²⁶⁷ Vanha naisasianainen, jonka ajatuksien kommentoinnilla artikkeli alkaa, edusti varsin porvarillista feminismiä kannattamalla äidinpalkkaa. Vaikka artikkelin kirjoittaja vastusti äidinpalkkaa, kokonaisuudessaan artikkeli oli kuitenkin sukupuolirooleja tukeva. Äidin ja vaimon odotettiin artikkelissa olevan kotona ja hoitavan lapset ja kotityöt. Jos nainen oli liian koulutettu, ei kouluttamaton mies pärjäisi hänen kanssaan. Vaikka sinänsä artikkelissa vaadittiin tasa-arvoisuutta avioparin välillä, sen odotettiin tapahtuvan perinteisten sukupuoliroolien kehyksissä. Artikkelissa ei pohdittu mahdollisuutta naisten ansiotyöhön.

Laurila kritisoi myös suomalaisten naisten ”uhmaa” ja esitti eräässä artikkelissaan selkeää kritiikkiä Yhdistys 9:ää kohtaan. Kirjoittaja kritisoi sukupuoliroolikeskustelua, sillä hän ei nähnyt sen vaikuttaneen tavallisten ihmisten arkeen. Naisten kapinaa hän piti turhana, ei todellisena kapinana, joka olisi vaatinut uhrauksia. Erityisesti virke: ”Isille tahdotaan synnytyslomaa ja äidille sotaväkeä, miehille halutaan oikeutta jäädä kotiin hoitamaan lapsia ja naisille oikeutta polttaa kadulla tupakkaa”²⁶⁸ viittasi Yhdistys 9:ään, sillä näistä erityisesti isyysloma oli yhdistyksen ajama asia.²⁶⁹ Mahdollisuus kahden viikon mittaiseen isyyslomaan tuli kuitenkin vasta vuonna 1978.²⁷⁰ Yhdistys 9:n ajama pitkä isyysloma ei siis toki toteutunut vielä silloinkaan.

²⁶⁵ Kirsti Laurila, ”Äidin osa ei ole ammatti” (art.). KK 7/1967.

²⁶⁶ Kirsti Laurila, ”Äidin osa ei ole ammatti” (art.). KK 7/1967.

²⁶⁷ Jallinoja 1983, 52, 138, 210.

²⁶⁸ Kirsti Laurila, ”Naisten kapina” (art.). KK 8/1968.

²⁶⁹ Bergman 2002, 138.

²⁷⁰ Aalto 2012, 36.

Kirjoittaja viittasi myös siihen, että suurimmalla osalla suomalaisista naisista ei ollut tarvetta käydä anniskeluravintolassa, ainakaan yksin. Myös naisten pääsy ravintolaan yksin oli eräs Yhdistys 9:n tavoitteista.²⁷¹ Laurila ei kokenut sukupuoliroolikeskustelua tarpeelliseksi. Hänen mukaansa suurin osa naisista ei halunnut olla kovin tasa-arvoisia, vaan sukupuolitetut roolit olivat tarpeellisia.²⁷² Artikkelin julkaistiin vuonna 1968 ja se osoittaa, että roolikeskustelun alkuvuosina *Kodin Kuvalehdessä* julkaistiin myös perinteisiä rooleja tukevia artikkeleita.

SNDL:ssa äidinpalkkaa ei kannatettu, sillä äidin kotona tekemää työtä ei haluttu rinnastaa palkkatyöhön. Liitossa kannatettiin sen sijaan lastenhoitotukea, joka ei olisi sidoksissa kummarkaan vanhemman kotona oloon.²⁷³ *Uudessa Naisessa* näkyi kuitenkin toisenlainenkin näkökulma. Esimerkkinä tästä on artikkeli, jossa haastateltiin kotiäitiä, joka arvosti ammattiaan. Hän piti lasten yksilöllistä hoitoa tarpeellisena ja oli siksi äidinpalkan kannalla. Perheen lapsista oli mukavaa, että äiti oli kotona, mutta he olivat myös itse opetelleet tekemään kotitöitä. Haastateltu nainen piti lasten hoitoa kotona parhaana vaihtoehtona, mutta koska se ei ollut kaikille mahdollista, myös lastentarhoja ja -seimiä²⁷⁴ tarvittiin. Äidinpalkkaa olisi pitänyt hänen mukaansa maksaa, sillä perheenemännän ammatti oli tarpeellinen ja naisille olisi pitänyt antaa itse mahdollisuus valita, olisiko hän kotona vai ansiotyössä. Artikkelin kirjoittajan mielestä aiheesta voitiin olla monta mieltä ja myös tämä mielipide oli oikeutettu.²⁷⁵ Äidinpalkka liittyi vahvasti laitospäivähoidon vastustamiseen. Tässä artikkelissa argumentointiin, että erilaisille lapsille sopivat erilaiset kasvatustyyli. Artikkelissa sekä vahvistettiin että purettiin sukupuolirooleja. Valinnan mahdollisuutta ja erilaisia mielipiteitä korostettiin, mutta kotiäidin rooli oli kuitenkin näkyvimmin esillä. *Uusi Nainen* -lehdessä kotiäitiydestä puhuttiin selvästi enemmän tarkasteluajankohdan loppupuolella.

Kodin Kuvalehdessä keskusteltiin naisten kaksoisroolista. Oliko nainen itse pakottanut itsensä tähän rooliin ja tekemään liikaa töitä? Tämä oli tulos Tampereella ja sen lähikunnissa tehdyssä kyselyssä. Perheenäidit vastasivat kyselyyn siitä, millainen hyvä

²⁷¹ Grönick 2008, 167.

²⁷² Kirsti Laurila, "Naisten kapina" (art.). KK 8/1968.

²⁷³ Katainen 1994, 337–338.

²⁷⁴ Lastenseimillä tarkoitettiin alle kolmivuotiaiden ja lastentarhoilla vanhempien lasten hoitopaikkaa. Ks. esim. Katainen 1994, 295.

²⁷⁵ Irina Oksanen, "Perheenemännän ammatti on hyvä" (art.). UN 5/1975. Kotiäitiydestä katso myös Kyllikki Myllymäki, "Ammattina suurperheenäiti" (art.). UN 12/1974 ja Anneli Pukema, "Kotiäiti tehtaan varjossa" (art.). UN 5/1975.

perheenäiti oli. Kysely oli osa Tarmo Koskisen taloussosiologista väitöskirjaa *Jokapäiväinen leipämme*. Kyselyn mukaan hyvän äidin olisi pitänyt esimerkiksi valmistaa ateriat itse ja olla huolellinen ja ahkera. Asiaan liittyvässä artikkelissa kuitenkin esitettiin erilainen näkemys: pelkästään naisia ei tästä kannattanut syyttää. Kyselyn paikkansapitävyyttä kyseenalaistettiin, sillä sen kommentoitiin olleen epämääräinen. Artikkelissa haastateltiin myös henkilöitä, joiden mielestä syy ei ollut naisten ja tällaiset rooliasenteet tulisi purkaa.²⁷⁶ Artikkelissa pohdittiin millainen modernin kaupunkilaisen yhteiskunnan äidin pitäisi olla – ei tarvinnut olla täydellinen perinteisten roolien mukainen.

Uusi Nainen -lehden artikkelissa ”Rooliodotukset riesana” kirjoitettiin, kuinka naisiin kohdistuvat rooliodotukset liittyivät erityisesti ulkonäköön ja painoon. Ulkonäön suhteen naisilta vaadittiin paljon enemmän kuin miehiltä: muodin mukaista pukeutumista, meikkaamista, peruukkeja. ”Suurin osa naiseen kohdistuvista rooliodotuksista osuukin ns. naisellisuuden harhoihin: ulkoiseen muotoon ja olemukseen”.²⁷⁷ Naisellisuuden harhat oli yhdysvaltalaisen Betty Friedanin lanseeraama termi teoksesta *The Feminine Mystique* (1963), jota pidetään amerikkalaisen toisen aallon feminismien alkupisteenä. Termin avulla Friedan keskusteli yhdysvaltalaisien kotiäitien elämään liittyvistä ongelmista. Naisten oletettiin menevän naimisiin ja olevan onnellisia tässä roolissa. Monet eivät olleet.²⁷⁸

Teos suomennettiin nimellä *Naisellisuuden harhat* (1967) ja se oli paljon luettu ja keskusteltu teos Suomessakin. Friedanin teoksen suomensivat Yhdistys 9:n jäsenet Jeritta Roos ja Ritva Turunen. Friedan myös kävi Suomessa suomennoksen julkaisun aikaan.²⁷⁹ Vaikka ulkonäköön liittyvät odotukset eivät olleet sukupuoliroolikeskustelun ydintä, tätä rooliodotuksia huomioivaa tekstiä voidaan kuitenkin pitää rooleja murtavana. Artikkelissa ei suoraan puhuta kotiäitien ongelmasta samalla tavoin kuin Friedanin teoksessa, mutta havaittavissa on kuitenkin yhtäläisyyksiä. Naisten oletettiin olevan miehiä varten ja kauniita. Yhdysvaltalainen ja suomalainen yhteiskunta olivat 1960-luvulla varsin erilaisia, joten varmasti tästäkin syystä naisellisuuden harhoista ei puhuttu näissä konteksteissa täysin samalla tavalla, mutta *Uusi Nainen* -lehden artikkeli oli selvästi inspiroitunut Friedanin teoksesta. Friedan kirjoitti ennen kaikkea amerikkalaisten

²⁷⁶ Rita Pekki, ”Millainen on hyvä perheenäiti” (art.). KK 6/1971.

²⁷⁷ Arvo, ”Rooliodotukset riesana” (art.). UN 11/1970.

²⁷⁸ Friedan 1963, 225.

²⁷⁹ Mickwitz 2008b, 48.

esikaupunkien kotiäideistä, jotka eivät toki aivan yhdisty suomalaisten lähiöiden kotiäiteihin, mutta molemmat elinpiirit liittyivät kaupunkeihin.

Kodin Kuvalehdessä käytiin keskustelua ennen kaikkea naisten ja miesten rooleista kotona. Vahvana diskurssina oli modernin isän rooli. 1960- ja 1970-luvuilla oltiin jo tilanteessa, jossa sotien aikana ja niiden jälkeen syntyneet miehet alkoivat tulla isiksi. Uusi miehen malli oli kehittymässä.²⁸⁰ Artikkelissa ”Missä on isä?” pohdittiin suomalaisen kaupunkikodin isää. Tämän vuoden 1967 artikkelin mukaan isyydestä ei ollut juurikaan keskusteltu, mikä takasi heille riippumattoman aseman. Vanhat käsitykset eli sukupuoliroolit olivat syvälle juurtuneita, mutta keskustelu nähtiin ratkaisuna niiden purkamiseen.²⁸¹ Artikkelissa siis esitettiin, että sukupuolirooleja voitaisiin hyvin murtaa keskustelulla, jonka osana lehtikin oli. Ylipäänsäkin keskustelu sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen olivat ne keinot, joilla sukupuolirooleja pyrittiin murtamaan. Artikkelin julkaistiin aikana, jolloin sukupuoliroolikeskustelu oli alkuvaiheessa. Myöhemmin isän rooliin otettiin enemmän kantaa. Tämä artikkeli on kuitenkin samantyylinen kuin aiheesta myöhemmin käyty keskustelu ja sinällään sukupuolirooleja purkava.

Myös toisessa lehden artikkelissa keskusteltiin isän roolista ja perheen työnjaosta sukupuoliroolien murtamisen kannalta. Artikkelissa esitettiin, että kodeissa oli tapahtunut muutos: mies ei välttämättä edelleenkään tehnyt kotitöitä, mutta käski poikansa auttamaan niissä. Artikkelissa esitettiin isän osallistuminen vallankumouksellisenä. Vallankumous oli kuitenkin ”miesten murinan sävyttämää”. Artikkelin mukaan äiti teki kuitenkin edelleen erittäin suuren osan kotitöistä ja äidin kokonaistyöpäivän pituus saattoi nousta jopa yli 14 tuntiin.²⁸² Erityisesti artikkelista on nostettavissa esiin sukupolviuusi, jossa poikia opetettiin tekemään kotitöitä. Muutos ei olisi helppo, mutta mahdollinen. Kirjoittamalla tästä *Kodin Kuvalehdessä* osoitettiin, että lehteä kiinnosti asia ja se piti muutosta tärkeänä.

Molemmissa lehdissä keskusteltiin 1960-luvun lopulta 1970-luvun puoleenväliin sukupuolirooleista paljon. Diskurssit olivat sekä rooleja murtavia että vahvistavia. Maija Töyryn mukaan naistenlehdille oli tavallista, että niissä sekä neuvoteltiin että vahvistettiin sukupuolisopimusta.²⁸³ Tämä näkyi erityisesti *Kodin Kuvalehdessä*, jossa esitettiin

²⁸⁰ Julkunen 2010, 176.

²⁸¹ Raimo Raitasalo, ”Missä on isä?” (art.). KK 20–21/1967.

²⁸² Linda Korhonen, ”Aatamin uudet työt” (art.). KK 12/1967.

²⁸³ Töyry 2008, 30–31.

paikoin ristiriitaisiakin näkemyksiä sukupuolirooleista. Lehti loi siis kahta erilaista lukijapaikkaa, toisen perinteisiä rooleja kannattavalle ja toisen niitä vastustavalle. Heidi Kurvisen mukaan suomalaiset naistenlehdet olivat yhteiskuntatietoisia, minkä takia sukupuolten tasa-arvosta kirjoittaminen oli niille lähes pakollista²⁸⁴. Tämä voi myös selittää sitä, miksi *Kodin Kuvalehdessä* ja *Uusi Nainen* -lehdessä kirjoitettiin aiheesta paljon. Pelkkä aiheesta kirjoittaminen ei siis suoraan tarkoittanut, että lehdet olisivat olleet murtamasta perinteisiä rooleja.

Uusi Nainen -lehdessä kirjoitettiin usein Yhdistys 9:stä ja haastateltiin sen jäseniä.²⁸⁵ Onkin selvää, että Suomen naisten demokraattinen liitto teki paljon yhteistyötä Yhdistys 9:n kanssa. Heidi Kurvisen ja Arja Turusen mukaan SNDL kehitti oman sukupuolirooli-ideologiansa, jossa mallia otettiin Yhdistys 9:stä sekä radikaalista vasemmistosta. Näin ollen SNDL:n sukupuolirooli-ideologia oli linjassa puolueen näkemysten kanssa. Osa SNDL:n jäsenistä pohti niin sanottua perinteistä naiskysymystä eli ennen kaikkea naisten poliittisia oikeuksia ja osa sukupuoliroolikeskustelua.²⁸⁶ SNDL oli päättänyt osallistua sukupuoliroolikeskusteluun nopeasti sen alkamisen jälkeen jo marraskuussa 1965.²⁸⁷

SNDL oli osa vanhaa vasemmistoa, joka nojasi vahvasti kommunismiin.²⁸⁸ Kun vanha vasemmisto korosti ennen kaikkea luokkataistelua, 1960-luvulla syntynyt uusvasemmisto kiinnitti huomiota myös laajempiin teemoihin, kuten rauhaan ja kansalaisyhteisyyteen.²⁸⁹ Uusvasemmisto toimi ennen kaikkea protestiliikkeenä, jolla oli vallankumouksellisia tavoitteita, ja joka etsi välimaastoa sosiaalidemokratian ja kommunismin välille.²⁹⁰ 1960-luvun yhden asian liikkeet, joihin myös Yhdistys 9 kuului, saivat innoituksensa uusvasemmistosta²⁹¹. Suomalainen uusvasemmistolaisuus oli kuitenkin varsin Neuvostoliittoa puoltavaa ja näin ollen erilaista kuin muualla globaalissa pohjoisessa. Tätä on pidetty myös yhtenä selityksenä sille, miksi uusvasemmistolaisuuteen usein liitetty toisen aallon feminismi rantautui Suomeen myöhemmin kuin muualle globaaliin pohjoiseen, vasta 1970-luvun puolestavälistä lähtien.²⁹²

²⁸⁴ Kurvinen 2024, 100.

²⁸⁵ Ks. esim. ”Yhdeksän kertaa toiveita” (art.). UN 1/1967 ja Helena Hakkarainen, ”Puisto on yhteinen asia”(art.). UN 7/1970.

²⁸⁶ Kurvinen & Turunen 2023, 63, 66, 69.

²⁸⁷ Kurvinen 2023, 673.

²⁸⁸ Kurvinen 2024, 249.

²⁸⁹ Davis 2025.

²⁹⁰ Kotonen 2023, 75, 78.

²⁹¹ Ks. esim. Bergman 2002, 1.

²⁹² Saarenmaa 2010, 293.

SNDL julkaisi liittokokouksessaan syntyneen ”Nainen, mies, demokratia” -ohjelman vuonna 1968. Ohjelma julkaistiin saman nimisessä lehtisessä ja sitä voidaan pitää järjestön kannanottona sukupuoliroolikeskusteluun. Kun kirjasen luonnosta käsiteltiin, huomattiin, että suurin osa liiton jäsenistä ei ollut kovin perehtynyt sukupuoliroolikeskusteluun. Osa jäsenistä kritisoi ohjelmaa esimerkiksi siitä, että siinä ei huomioutu kotiäitejä eikä maaseudun naisia. Lopullisessa versiossa kritiikkiä ei kuitenkaan huomioitu.²⁹³ Kirjasessa esitettiin siis kaupunkilainen, työelämään kiinnittyvä sukupuolirooli-ideologia. Kirjasessa perinteinen rooliajattelu esitettiin vanhentuneena konseptina, joka ei sopinut enää kaupungistuneeseen yhteiskuntaan. Naisia kuvattiin hukatuksi työvoimaksi ja ansioäitejä onnellisiksi. Rooliajattelun purkaminen olisi demokraattisen yhteiskunnan edellytys. Lisäksi ohjelmassa otettiin kantaa useisiin sukupuoliroolikeskustelun peruskysymyksiin, kuten naisten palkkaan ja lasten päivähoidon. Tulevaisuus esitettiin melko valoisana ja tuleva peruskoulu-uudistus tasa-arvoa parantavana, mutta kirjasessa korostettiin myös, että sukupuolten tuli toimia yhdessä tilanteen parantamiseksi.²⁹⁴ Tässä lehtisessä on selvästi nähtävissä SNDL:n ajama sukupuolirooli-ideologia, johon myös *Uusi Nainen* -lehdessä esitetyt diskurssit nojasivat. Osassa lehden artikkeleissa naisten ansiotyö esitettiin ainoana vaihtoehtona yhteiskunnan uudistumiselle. Muuta vaihtoehtoa ei nähty.

SNDL oli poliittisista toimijoista sukupuolten tasa-arvoa vahvimmin ajanut.²⁹⁵ SNDL ei kuitenkaan halunnut mainostaa Yhdistys 9:ää liikaa, jotta näitä toimijoita ei olisi yhdistetty liiaksi. Yhdistys 9:n merkitys oli kuitenkin selkeästi havaittavissa lehden artikkeleissa ja linjassa sukupuoliroolikeskusteluun. *Uusi Nainen* -lehdessä onkin nähtävissä, kuinka tärkeää sukupuoliroolikeskustelu SNDL:lle oli. Keskustelu oli monimuotoista ja osittain radikaaliakin. SNDL toimi vanhan naisasialiikkeen seuraajana ja näki feminismin osana puoluepolitiikkaa, mutta otti kuitenkin myös uusia vaikutteita. SNDL:n suhde toisen aallon feminismiin ei 1970-luvulla ollut hyvä.²⁹⁶ Naisliitolla oli paremmat yhteydet eduskuntaan kuin esimerkiksi Yhdistys 9:llä, minkä takia SNDL pystyi vaikuttamaan tehokkaammin päättävällä tasolla. Monet Yhdistys 9:n jäsenet liittyivätkin SNDL:oon 1960-luvun lopulla.²⁹⁷ SNDL olikin siis yksi niistä toimijoista,

²⁹³ Katainen 1994, 346–347.

²⁹⁴ Helkapalo & Nieminen 1968, passim.

²⁹⁵ Turunen 2025, 62.

²⁹⁶ Kurvinen 2024, 6, 10, 101.

²⁹⁷ Katainen 1994, 333.

jotka kannattivat sukupuolten tasa-arvoa, mutta eivät nais erityisyyttä. Nais erityisyys oli vahvasti toisen aallon feminismi n kannattama asia. Kaiken kaikkiaan *Uusi Nainen* -lehden ja *Kodin Kuvalehden* kannanotot sukupuoli roolikeskusteluun eivät olleet radikaaliudessa samalla tasolla kuin esimerkiksi Yhdistys 9:n, mutta keskustelu oli kuitenkin merkittävää. *Kodin Kuvalehdessä* keskustelu oli moninäkökulmaista, johtuen lehden lukijakunnan monenlaisista mielipiteistä. Lehdessä ei haluttu pitäytyä vain yhdessä näkökulmassa.

Osa näissä lehdissä käydystä keskustelusta oli selvästi radikaaliin suuntaukseen kuuluvaa, sillä niissä kannatettiin sukupuolten täydellistä tasa-arvoa. Osa sukupuoli roolikeskustelusta oli kuitenkin maltillista: korostettiin naisten oikeutta ansiotyöhön, mutta ei otettu kantaa rooleihin tarkemmin. Kuten todettua, lehtien käyttämät sukupuolidiskurssit olivat varsin perhekeskeisiä ja korostivat naisia äiteinä ja miehiä isinä, vaikka nämä olisivat käyneet töissä. Vanhemmuus oli varsinkin *Kodin Kuvalehdessä* aikuisten keskeisin rooli.

Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut *Kodin Kuvalehdessä* ja *Uudessa Naisessa* käytyä keskustelua sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta vuosina 1967–1975. Diskurssianalyysiä käyttäen olen tunnistanut aineistossa toistuvia teemoja ja puhetapoja. Olen myös vertaillut lehtien käymiä keskusteluja keskenään sekä suhteessa muuhun aikakauden sukupuoliroolikeskusteluun. 1960-luvulla alkanutta sukupuoliroolikeskustelua ja tasa-arvofeminismiiä voidaan pitää nykyisen melko tasa-arvoisen suomalaisen yhteiskunnan pohjana, jonka takia sitä on tarpeellista tutkia. Keskustelut kiinnittyivät vahvasti kaupungistumiseen yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä, joten näitä aiheita on hedelmällistä tarkastella yhdessä. Kaupungistuminen ja palkkatyöläistyminen toimivat katalysaattoreina roolikeskustelulle. Lisäksi kaupunkinäkökulma tuo uutta sukupuoliroolien tutkimuskenttään. Suomi on varsin vahvasti kaupungistunut ja globaalistikin kaupungistuminen on näkyvä ilmiö.

Varsinaisen sukupuoliroolikeskustelun voidaan katsoa Suomessa alkaneen vuonna 1965 sanomalehdissä käydystä keskustelusta. Keskustelua alettiin käydä nopeasti myös aikakauslehdissä. Tämä näkyy tutkimissani lehdissä jo ensimmäisestä tarkasteluvuodesta, eli vuodesta 1967 alkaen. Käytin tutkielmassani naistenlehtiä, sillä tavoitteenani on ollut tarkastella nimenomaan sitä, minkälaista keskustelua käytiin naisille suunnatussa mediassa. Valitsin vertailtavaksi kaksi keskenään melko erilaista lehteä: *Uusi Nainen* oli Suomen Naisten Demokraattisen Liiton kustantama naistenlehti, jolla tavoiteltiin vasemmistolaisesti ajattelevia naisia, mutta myös laajempaa yleisöä. *Kodin Kuvalehti* ei ollut puoluepoliittinen lehti, vaan sen tärkeimpänä kohdeyleisönä olivat nuoret lapsiperheet. Lehtien mallilukijoina pidettiin ennen kaikkea kaupunkilaisnaisia.

Tutkielmani tavoitteena oli löytää vastaus kolmeen kysymykseen. Ensimmäisessä luvussa pohdin, kuinka sukupuoliroolit ja kaupungistuminen kiinnittyivät yhteen tarkastelemissani lehdissä kodin kontekstissa. Osoitin, että kaupunkeja ja sukupuolirooleja käsiteltiin yhdessä, kun lehdissä keskusteltiin sukupuolirooleista kotona ja lähiympäristössä. Kaupunkiympäristöstä kodin ulkopuolella taas nostettiin keskustelunaiheiksi esimerkiksi äitien toimiminen lähiöissä sekä yleinen asuntopula. Nostin ensimmäisessä alaluvussa hiekkalaatikodiskurssin eli ajatuksen äideistä juuttuneina lähiöihin erääksi tärkeimmäksi keskustelunaiheeksi, jossa sukupuoliroolit ja

kaupunki yhdistyivät. Sukupuolirooleihin kaupunkikodeissa liitettiin esimerkiksi tasa-arvoinen kotitöiden teko sekä lastenhoito.

Toisessa luvussa tarkastelin sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta käytyä keskustelua julkisen elinpiirin kontekstissa. Tässä luvussa tarkastelu siirtyi kotiin liittyvistä aiheista työelämään sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen piiriin. Naisten palkkatyöläistyminen oli yksi 1960– ja 1970-lukujen suurista muutoksista ja naisten ansiotyöstä kirjoitettiin myös tarkastelemissani lehdissä melko paljon. Naisista kansanedustajina sekä järjestötoimijoina kirjoitettiin myös. Tutkimustulokseni on, että lehdissä melko usein korostettiin uusien roolien mukaisesti miehen roolia kotona ja naisen roolia kodin ulkopuolella ja tällä tavoin myös rikottiin perinteisiä roolikäsityksiä. Laajennetut roolit olivat kuitenkin usein melko yksiulotteisia. Niiden toteuttaminen ei siis olisi kuitenkaan mahdollistanut kaikille vapaata elämää. Lisäksi huomioitavaa on, että *Kodin Kuvalehdessä* kodeista käyty keskustelu oli aktiivisempaa, kun taas *Uudessa Naisessa* korostettiin naisten yhteiskunnallista toimintaa.

Kolmannessa luvussa tarkastelin lehtien toimittajien roolia sekä sitä, kuinka tutkimieni lehtien artikkeleilla vahvistettiin tai rikottiin sukupuolirooleja. Pohdin luvussa, kuinka lehtien taustat sekä päätoimittajat vaikuttivat siihen, kuinka niissä suhtauduttiin roolikeskusteluun. Molemmat lehdet olivat varsin selkeästi kaupunkilaislehtiä, joten niissä käydyn keskustelun lähtökohtana pääosin olikin kaupunkilaiskonteksti. Luvussa osoitin, kuinka lehdet nostamalla tiettyjä aiheita esiin sekä mursivat että tuottivat sukupuolirooleja. Päätelmäni oli kuitenkin, että lehdissä käyty keskustelu oli pääosin uusia sukupuolirooleja tuottavaa. Lehdissä esiteltiin aktiivisesti naisten mahdollisuutta ansiotyöhön ja miesten velvollisuutta kotitöihin.

Lehtien välillä on havaittavissa eroja siinä, mistä teemoista aiheeseeni liittyen kirjoitettiin, sekä siinä, miten niistä keskusteltiin. *Kodin Kuvalehdessä* erityisen näkyvää oli keskustelu isän roolista kotona. Lehden artikkeleissa pääosin argumentoitiin, että isien täytyisi osallistua kotitöihin ja lasten hoitoon tasa-arvoisesti. *Uudessa Naisessa* taas keskusteltiin ennen kaikkea äitien asemasta ja lasten päivähoidon tarpeellisuudesta. Lähiöitä sekä kritisoitiin että puolustettiin kummassakin lehdessä. Ne nähtiin naisten ja lasten paikkoina, mitä pidettiin sekä hyvänä että huonona asiana. Varsinkin *Kodin Kuvalehdessä* kaupungit nähtiin lapsille turvattomana paikkana ja uhkana nähtiin ennen kaikkea leikkipaikkojen puute ja autot. Lisäksi molemmissa lehdissä työssäkäyvistä naisista puhuttiin melko aktiivisesti ja heidän asemaansa haluttiin parantaa. Sen sijaan

yhteiskunnallisen vaikuttamisen suhteen lehtien välillä oli eroja: *Uudessa Naisessa* naisista esimerkiksi kansanedustajina sekä järjestötoiminnasta kirjoitettiin useammin kuin *Kodin Kuvalehdessä*.

Yleistettynä *Kodin Kuvalehden* keskiössä olivat ennen kaikkea kotiäidit ja isät, *Uudessa Naisessa* taas työssäkäyvät naiset. *Kodin Kuvalehdessä* vallitsi ajatus siitä, että muutos lähti ja tapahtui kodin sisällä. Sen sijaan *Uudessa Naisessa* rakenteelliset muutokset nähtiin merkittävimpinä. Aineistossani tasa-arvosta puhuttiin ennen kaikkea sukupuolen, luokan ja iän kautta. Esimerkiksi seksuaalista suuntausta tai rasismia ei nähty tasa-arvokysymyksinä. Nämä aiheet tulivat tasa-arvokeskusteluun vasta myöhemmin.

Lehdissä on tarkasteluajankohtana havaittavissa jonkin verran ajallista muutosta. Kuten odotukseni oli, kummassakin lehdessä kirjoitettiin YK:n kansainvälisestä naistenvuodesta 1975 useita kertoja ja kyseisenä vuonna aiheestani keskusteltiin lehdissä ennen kaikkea naisten aseman kautta. Kiinnostava huomio on myös, että *Uudessa Naisessa* alettiin kirjoittaa kotiäitiydestä tarkastelujakson loppupuolella. Aiemmin hyvin vahvasti työväenaatetta korostaneessa lehdessä tarjottiin tässä vaiheessa naiselle siis toisenlainenkin paikka, joka saattaa kertoa siitä, että lehden linja pehmentyi. Kotien sisäisiin rooleihin liittyvä keskustelu pysyi vuosina 1967–1975 ajatusmaailmaltaan melko samanlaisena, mutta käsitellyt teemat muuttuivat hieman. Esimerkiksi vuonna 1969 *Kodin Kuvalehdessä* kirjoitettiin erityisen paljon puuttuvasta isästä, joka kertoo siitä, että kyseinen teema nähtiin ajankohtaisena.

Tiettyjen teemojen korostaminen saattaa kertoa ajattelutapojen muutoksista tai siitä, että aihe oli aiempaa enemmän esillä yhteiskunnassa. Aikakauslehdissä kirjoitetaan nimenomaan ajankohtaisista aiheista, joten yleensä jonkin aiheen aiempaa laajempi käsittely kertoo jonkinlaisesta muutoksesta. Kaiken kaikkiaan aineistossa ei tapahtunut suuria muutoksia siinä, kuinka sukupuolittuneisuudesta ja kaupungistumisesta keskusteltiin vuosien 1967–1975 aikana.

Sukupuolirooleista keskustellaan yhä edelleen. Tutkielmani on tuottanut tietoa siitä, kuinka sukupuolista ja kaupungeista keskusteltiin vuosina 1967–1975. Silloin naistenlehdet ja aikakauslehdet yleisesti olivat varsin tärkeitä informaation välittäjiä. Nykyisin samaa asiaa ajavat verkossa luettavat uutiset sekä sosiaalinen media. Sukupuolirooleista ja kaupungistumisesta keskusteltiin naistenlehdissä, mikä kertoo siitä,

että informaatiota haluttiin tuottaa lehden lukijoille. Nämä aiheet myös kiinnostivat lukijoita.

Kodin Kuvalehteä on tutkittu melko vähän, joten se olisi jatkotutkimuksen kannalta hedelmällinen aineisto. Lehden mielipidekirjoituksissa keskusteltiin säännöllisesti esimerkiksi perheenjäsenten välisistä suhteista ja naisen asemasta, joten esimerkiksi nämä olisivat mahdollisia tutkimusaiheita. Tässä tutkielmassa niitä ei ollut mahdollista tarkastella muutamaa nosta lukuun ottamatta. Mielipidekirjoitukset kietoutuvat *Kodin Kuvalehden* konseptiin kiinnostavalla tavalla, sillä lehdessä lukijoiden osallistaminen nähtiin tärkeänä. Lisäksi voisi tarkastella, kuinka sukupuolesta keskusteltiin vielä pidemmällä aikavälillä. Kun nämä lehdet on digitoitu, laajempien aikavälien tarkastelu tulisi helpommaksi. *Kodin Kuvalehteä* on pidetty *Kotilieden* kilpailijana, joten näitä kahta lehteä voitaisiin vertailla ja pohtia kuinka samanlaisia ne todellisuudessa olivat.

Uusi Nainen -lehden suhteen voisi kiinnittää vielä enemmän huomiota lehden poliittisuuteen sekä siihen, heijastuiko laajempi politiikan muutos lehden artikkeleissa. SKDL oli vielä 1970-luvulla melko vahva puolue, mutta 1980-luvulla sen kannatus heikkeni. Sukupuolen rakentumista ja tuottamista voitaisiin tarkastella myös erilaisten käsitteiden kautta. Maaseudun ja kaupungin eroja sukupuolirooleihin liittyen tarkasteltaessa kannattaisi ottaa käsiteltäväksi myös vanhempaa aineistoa, vähintäänkin 1950-luvulta. Lehdissä oli myös kiinnostavia mainoksia, joita olisivat hedelmällinen tutkimusaineisto.

Tutkielmani tavoitteena on ollut selvittää lehdissä käytyä keskustelua, ei siis etsiä yleistettävää esitystä sukupuoliroolikeskustelusta ja kaupungistumisesta. Olen käynyt aineistoni läpi huolellisesti ja nostonut sieltä esimerkkejä käydystä keskustelusta, joten tutkielmaa voidaan pitää luotettavana. Kaikkea mahdollista ei näistä aineistosta ole kuitenkaan ollut mahdollista käsitellä, joten olen pohtinut, mikä on merkittävintä. Lisäksi kaikkia lehden numeroja ei ollut saatavilla, joten oleellisia artikkeleita on saattanut jäädä löytämättä. Kaiken kaikkiaan aineiston kattavuuden sekä huolellisen läpikäynnin ansiosta tutkielmaa voidaan pitää luotettavana vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Tuloksieni perusteella voidaan todeta, että tasa-arvokeskustelua käydään edelleen melko samanlaisten aiheiden ympärillä kuin sukupuoliroolikeskustelun aikaan. Roolit kotona ja työelämässä sekä palkkaus puhuttavat edelleen. Vaikka tasa-arvo on edennyt, ei suomalaista yhteiskuntaa edelleenkään voida pitää täysin tasa-arvoisena. Suomesta on

puhuttu tasa-arvon mallimaana, mutta sen on aina ollut sitä pitkälti muodollisesti. Tasa-arvo on kuitenkin monimutkainen ja historialliseen aikaan sidottu käsite, joten 1960- ja 1970-luvuilla tasa-arvolla ei tarkoitettu samaa kuin sillä tarkoitetaan nykypäivänä. Nykyään sukupuolten binäärisyysajattelu on murtunut. Kyseisen aikakauden tasa-arvomallia on pidetty miehisenä, mutta tutkimustuloksistani on huomattavissa, että miehen roolista puhuttaessa tähän rooliin etsittiin myös feminiinisiä piirteitä. Tarkastelemieni lehtien käymä tasa-arvokeskustelu oli monipuolista, mutta toisaalta esitetyissä rooleissa ei ollut paljoa liikkumavaraa.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Painetut lähteet

Helkapalo, Matti & Nieminen, Ahti 1968: *Nainen, mies, demokratia*. Suomen naisten demokraattinen liitto ry. 8. liittokokous Helsingissä 1–3. kesäkuuta 1968.

Kodin Kuvalehti 1967–1975

Uusi Nainen 1967–1975

II Painamattomat lähteet

Median museo ja arkisto Merkki, MA

Sanoma Osakeyhtiö - I arkisto (historiallinen arkisto) BAC:1

Vuosikertomukset, suomenkieliset

Toimintakertomus 1973

<https://yksa.disec.fi/Yksa4/download/159170067588900/file/bb326f13-f58e-49eb-b632-2a45e3333bd6>

Toimintakertomus 1975

<https://yksa.disec.fi/Yksa4/download/159170067597800/file/f8da2e10-dfae-4bff-9ef2-f92e3bb3777f>

III Lait

Asuntotuotantolaki 22.4.1966/247, teoksessa *Suomen laki II 1966*, s.517–521.

Toimittanut Matti Paloheimo. Suomen lakimiesliitto.

Verotuslaki 482/1958. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1958/19580482>.

Viitattu 21.1.2025.

IV Hakuteokset

Davis, Madeleine 2025: ”New Left”. Encyclopedia Britannica.

<https://www.britannica.com/topic/New-Left>. Viitattu 19.3.2025.

V Tutkimuskirjallisuus

- Aalto, Ilana 2012: *Isyyden aika: historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa*. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112.
- Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu & Vahtikari, Tanja 2021: ”Kadun kulmassa – Reittejä humanistiseen kaupunkitutkimukseen”. *Humanistinen kaupunkitutkimus*, s. 7–28. Toimittaneet Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson & Panu Savolainen. Vastapaino.
- Anttila, Anu-Hanna 2007: ”Palkkatyö vapaan edellytyksenä”. *Pärjäämisen ajat – horjuvat työt*, s. 46–76. Toimittaneet Anu-Hanna Anttila & Anu Suoranta. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki Voimakas 20.
- Anttila, Anu-Hanna & Suoranta, Anu 2007: ”Prologi – Pärjäämisen ajat”. *Pärjäämisen ajat – horjuvat työt*, s. 7–21. Toimittaneet Anu-Hanna Anttila & Anu Suoranta. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki Voimakas 20.
- Aslama, Minna 2006: ”Sukupuoli numeroina”. *Sukupuolishow – Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*, s. 47–61. Toimittaneet Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho. Gaudeamus.
- Berger, Roni 2015: ”Now I see it, now I don’t: researcher’s position and reflexivity in qualitative research”. *Qualitative Research* 2 (15) 2015, s. 219–234.
- Bergholm, Tapio 2011: ”Työyhteiskunta ja sukupuolijärjestelmän muutos 1945–2008”. *Työtä tekee mies, nainen*, s. 24–45. Toimittaneet Kirsi-Maria Hytönen & Eerika Koskinen-Koivisto. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki Voimakas 24.
- Bergman, Solveig 2002: *The Politics of Feminism. Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*. Åbo Akademi University Press.
- El Harouny, Elisa 2002: ”Historiallinen puukaupunki – tulevaisuuden elävää kaupunkiympäristöä?” *Eletty ja muistettu tila*, s. 257–276. Toimittaneet Taina Syrjämaa & Janne Tunturi. SKS. Historiallinen arkisto 215.

- Eskola, Katarina 2008: ”Sukupuoliroolikeskustelu lehdistössä 1960-luvulla”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 56–77. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Fairclough, Norman 1995. *Media Discourse*. Edward Arnold, Hodder Headline Group.
- Friedan, Betty 1963: *The Feminine Mystique*. Second edition. Dell Publishing Co.
- Grönick, Ritva 2008: “Ritva Grönick. Haastattelijana Margaretha Mickwitz”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 164–171. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Haavio-Mannila, Elina 1970: *Suomalainen nainen ja mies. Asema ja muuttuvat roolit*. Toinen, tarkistettu painos. WSOY.
- Hankonen, Johanna 1994: *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisen asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla*. Otatieto Oy, Gaudeamus.
- Hautamäki, Ranja & Laine, Silja 2021: ”’Suuria suuntaviivoja’– Puistovyöhykkeet Helsingin 1910-luvun kaupunkisuunnitelmissa”. *Humanistinen kaupunkitutkimus*, s. 311–343. Toimittaneet Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson & Panu Savolainen. Vastapaino.
- Helén, Ilpo 1997: *Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Gaudeamus.
- Helén, Ilpo 2008: “Seksuaalinen arki”. *Suomalaisen arjen historia 4: Hyvinvoinnin Suomi*, s. 233–249. Toimittaneet Kai Häggman, Markku Kuisma, Pirjo Markkola, Panu Pulma, Riitta-Liisa Kuosmanen & Ritva Forslund. WSOY.
- Howard, Angela & Tarrant, Sasha Ranaé Adams 2019: *Redefining the New Woman*. First published 1997 by Garland Publishing. Routledge.
- Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli 2022: ”Kielen kautta menneisyyden ajatteluun”. *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*, s. 13–38. Toimittaneet Pasi Ihalainen & Heli Valtonen. Gaudeamus.

- Ilmonen, Kaj & Jokivuori, Pertti 1998: ”’Kypsän’ vaiheen liike jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Suomalaisen ay-liikkeen sisäinen jakautuminen 1990-luvulla”. *Uudet ja vanhat liikkeet*, s. 137–163. Toimittaneet Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen. Vastapaino.
- Jallinoja, Riitta 1983: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. Naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana*. WSOY.
- Jouhki, Essi & Moll, Veera 2023: ”’Niukasti elävän perheen lapselle huvipuisto’. Leikkikentät lasten hyvinvoinnin rakentajina, noin 1950–1970”. *Historiallinen aikakauskirja* 4 (121) 2023, s. 351–364.
- Julkunen, Raija 2010: *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino.
- Juntto, Anneli 1990: *Asuntokysymys Suomessa Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Asuntopoliittisen yhdistyksen julkaisu no 50.
- Katainen, Elina 1994: *Akkain aherrusta aatteen hyväksi. Suomen Naisten Demokraattinen Liitto 1944–1990*. KSL.
- Kolehmainen, Sirpa 1999: *Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970–1990*. Tilastokeskus.
- Konttinen, Esa 1998: ”Uusien liikkeiden tuleminen subjektiviteetin puolustamisen kulttuuri-ilmastossa”. *Uudet ja vanhat liikkeet*, s. 187–217. Toimittaneet Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen. Vastapaino.
- Korhonen, Merja 2004: ”Työssäkäyvä isä. Miten yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiirin kätkeyistä ’sukupuolisopimuksista’”. *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*, s. 245–269. Toimittaneet Ilana Aalto & Jani Kolehmainen. Vastapaino.
- Koskela, Anne 2014: ”Toisarvoista työvoimaa, ensiarvoisia kasvattajia. Koulutus, palkkatyö ja sukupuoli naistenlehdissä 1966–1972”. *Kasvatus & Aika* 1 (8) 2014, s. 70–82.
- Kotonen, Tommi 2023: ”Jäähvääiset Snellmanille? Siviilivastarinta ja kansalaistottelemattomuus uusvasemmistolaisen liikkeen vanavedessä”. *Tottelematon kansa. Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*, s. 75–100.

Toimittaneet Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen.
Vastapaino.

Kuisma, Markku 2008: ”YYA-Suomesta Euroopan Unioniin”. *Suomalaisen arjen historia 4: Hyvinvoinnin Suomi*, s. 11–25. Toimittaneet Kai Häggman, Markku Kuisma, Pirjo Markkola, Panu Pulma, Riitta-Liisa Kuosmanen & Ritva Forslund. WSOY.

Kurvinen, Heidi 2013: *”En mä oo mies enkä nainen. Mä oon toimittaja”*. *Sukupuoli ja suomalainen toimittajakunta 1960- ja 1970-luvulla*. Oulun yliopisto.

Kurvinen, Heidi 2018: ”Toimittajat ja toimitukselliset prosessit mediatekstien takana”. *Historiallinen aikakauskirja* 3 (116) 2018, s. 310–322.

Kurvinen, Heidi 2023: ”Adopting Public Relations-Like Strategies to Promote Labour Feminism in Finland, 1965–1975”. *European History Quarterly* 4 (53) 2023, s. 664–684.

Kurvinen, Heidi 2024: *Feminism in Finnish Print Media, 1968–1985*. Palgrave Macmillan. *Genders and Sexualities in History*.

Kurvinen, Heidi & Timosaari, Niina 2016: ”Feministitutkijat historiantieteen haastajina”. *Historian teoria. Lingvivistisestä käänteestä mahdolliseen historiaan*, s. 209–236. Toimittaneet Kari Väyrynen & Jarmo Pulkkinen. Vastapaino.

Kurvinen, Heidi & Turunen, Arja 2023: ”Radical sex role ideology and the Finnish gender role movement in the late 1960s”. *Women’s History Review* 1 (32) 2023, s. 62–81

Kuusi, Hanna 2009: ”Vihreä leski onnistui osallistumaan”. *Filmi-Kela. Suomi-filmistä sosiaalipolitiikkaan*, s. 158–165. Toimittaneet Tuula Helne ja Laura Kalliomaa-Puha. Kelan tutkimusosasto.

Kuusipalo, Jaana 1994: ”Emännät ja työläisnaiset 1930–1950-lukujen politiikassa. Oppaina Vieno Simonen ja Tyyne Leivo-Larsson”. *Naisten hyvinvointivaltio*, s. 157–178. Toimittaneet Anneli Anttonen, Lea Henriksson & Ritva Nätkin. Vastapaino.

Laakso, Seppo 2020: ”Muuttajat, aluetalous ja alueellinen eriytyminen”. *Mihin suuntaan Suomi kehittyy? Liikkuvuuden ja muuttoliikkeen dynamiikka*. X

- Muuttoliikesymposium 2019*, s. 97–119. Toimittanut Elli Heikkilä. Siirtolaisuusinstituutti.
- Lahtinen, Anu 2018: ”Sukupuolen teoria ja historia”. *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*, s. 183–195. Toimittaneet Matti O. Hannikainen, Mirikka Danielsbacka & Tuomas Tepora. Gaudeamus.
- ”Leikki puistot osana kaupunkia” 2011. *Naisten Helsinki. Kulttuurihistoriallinen opas*, s. 140. Suomentanut Riie Heikkilä. Ruotsinkielinen alkuteos *Kvinnornas Helsingfors* 2011. Toimittaneet Anna Biström, Rita Paqvalén & Hedvig Rask. Schildts.
- Malmberg, Raili 1991: ”Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina”. *Suomen lehdistön historia 8. Yleisaikakauslehdet*, s. 191–291. Päätoimittaja Päiviö Tommila. Kustannuskiila Oy.
- McDowell, Linda & Sharp, Joanne P 1997: “Editor’s Introduction”. *Space, Gender, Knowledge. Feminist Readings*, s. 165–170. Edited by Linda McDowell and Joanne P Sharp. Arnold.
- Mélart, Leila 2008: ”Yhdistys 9:n taistelu lasten päivähoidon puolesta”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 99–109. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Mickwitz, Margaretha 2008a: ”Tasa-arvotilanne 1960-luvulla”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 11–24. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Mickwitz, Margaretha 2008b: ”Yhdistys 9 ja sukupuoliroolikeskustelu”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 25–55. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Mickwitz, Margaretha 2008c: ”Tutkijat ja Yhdistys 9”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 208–213. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.

- Mäenpää, Pasi 2004: ”Kansalaisesta kuluttajaksi”. *Suomen kulttuurihistoria 4: Koti, kylä ja kaupunki*, s. 286–315. Toimittaneet Kirsi Saarikangas, Pasi Mäenpää & Minna Sarantola-Weiss. Tammi.
- Männistö-Funk, Tiina 2021: ”Pyöräilyn kohtalo autojen kaupungissa – Kaupunkiliikenteen muuttuvat tilat Turussa 1950–1970-luvuilla”. *Humanistinen kaupunkitutkimus*, s. 195–219. Toimittaneet Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson & Panu Savolainen. Vastapaino.
- Naiset ja YK – historiallinen näkökulma. UNRIC. <https://unric.org/fi/naiset-ja-yk-historiallinen-naekoeikulma/>. Viitattu 14.1.2025.
- Nuuttila, Sakari 2024: ”Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen”. <https://yle.fi/a/74-20073201>. 7.2.2024.
- Nätkin, Ritva 1994: ”Väestöpolitiikka, abortti ja äitiys – hyvinvointivaltion ammattilaisten ja naisten suhteen tarkastelua”. *Naisten hyvinvointivaltio*, s. 129–155. Toimittaneet Anneli Anttonen, Lea Henriksson & Ritva Nätkin. Vastapaino.
- Pyykkönen, Miikka & Valtonen, Heli 2022: ”Diskurssianalyttinen historiantutkimus”. *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*, s. 39–64. Toimittaneet Pasi Ihalainen & Heli Valtonen. Gaudeamus.
- ”Raitiovaunukuskit”, 2011. *Naisten Helsinki. Kulttuurihistoriallinen opas*, s. 148. Suomentanut Riie Heikkilä. Toimittaneet Anna Biström, Rita Paqvalén & Hedvig Rask. Ruotsinkielinen alkuteos *Kvinnornas Helsingfors* 2011. Schildts
- Rantalaiho, Liisa 1994: ”Sukupuolisopimus ja Suomen malli”. *Naisten hyvinvointivaltio*, s. 9–30. Toimittaneet Anneli Anttonen, Lea Henriksson & Ritva Nätkin. Vastapaino.
- Ritchie, Hannah & Samborska, Veronika & Roser, Max 2024: ”Urbanization”. <https://ourworldindata.org/urbanization>. Viitattu 4.5.2025.
- Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura 2011: *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampereen yliopisto.

- Saarenmaa, Laura 2010: *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampere University Press.
- Saarikangas, Kirsi 2002: *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. SKS.
- Saarikangas, Kirsi 2006: *Eletyt tilat ja sukupuoli. Aukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. SKS.
- Saarikangas, Kirsi 2008: ”Rakennetun ympäristön muutos ja asumisen mullitus”. *Suomalaisen arjen historia 4: Hyvinvoinnin Suomi*, s. 143–163. Toimittaneet Kai Häggman, Markku Kuisma, Pirjo Markkola, Panu Pulma, Riitta-Liisa Kuosmanen & Ritva Forslund. WSOY.
- Saarikangas, Kirsi 2011: ”Sukupuolittuneet lähiötilat”. *Naisten Helsinki. Kulttuurihistoriallinen opas*, s. 86–91. Toimittaneet Anna Biström, Rita Paqvalén & Hedvig Rask. Ruotsinkielinen alkuteos *Kvinnornas Helsingfors* 2011. Schildts.
- Sarantola-Weiss, Minna 2003: *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. SKS.
- Sarantola-Weiss, Minna 2008: *Reilusti ruskeaa. 1970-luvun arkea*. WSOY.
- Sarkimaa, Sakari 2017: ”Maire Varhela 1929–2017”. <https://www.hs.fi/muistot/art-2000005349293.html>. 3.9.2017.
- Stichter, Sharon 1997: ”Women, Employment and the Family”. *Space, Gender, Knowledge. Feminist Readings*, s. 327–343. Edited by Linda McDowell and Joanne P Sharp. Arnold.
- Sundström, Leif 2008: ”Sukupuoliroolit ja asuminen”. *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*, s. 110–119. Suomentanut Tarja Teva. Toimittaneet Margaretha Mickwitz, Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren. Gaudeamus.
- Turunen, Arja 2023: ”Lähiösuunnittelu sukupuolten tasa-arvon esteenä? Yhdistys 9 ja sen vaatimukset asumisen uudistamisesta 1960-luvulla”. *Historiallinen aikakauskirja* 4 (121) 2023, s. 380–392.

- Turunen, Arja 2024: "Equality on Male Terms or Reconstruction of Gender Roles? Association 9 and the Finnish Sex Role Ideology of the 1960s". *NORA – Nordic journal of feminist and gender research*, 2 (32) 2024, s. 158–172.
- Turunen, Arja 2025: "Kuinka vapautua elintasarobotin roolista? Miesten näkökulma sukupuolen tasa-arvon ongelmiin 1960-luvulla". *Lähihistoria* 1 (4) 2025, s. 61–93.
- Töyry, Maija 2006a: "Käytösoppaasta naistenlehteen". *Sukupuolishow – Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*, s. 207–225. Toimittaneet Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho. Gaudeamus.
- Töyry, Maija 2006b: "Pois kuristavat korsetit. Tutkimuskohteena naistenlehti". *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin*, s. 462–474. Toimittaneet Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö ja Toni Suutari. SKS.
- Töyry, Maija 2008: "Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet". *Media & viestintä*, 1 (31) 2008, s. 21–34.
- Valkama, Heikki 2025: "Analyysi: Palkkaero miesten hyväksi repeää jo uran alussa – naiset jäävät euroissa jälkeen heti". <https://yle.fi/a/74-20140721>. 4.3.2025.
- Vuori, Jaana 2004: "Isyyden mallit ja isien valinnat". *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*, s. 29–63. Toimittaneet Ilana Aalto & Jani Kolehmainen. Vastapaino.
- Ylivuori, Soile 2022: "Historiallinen analyysi ja sukupuoli". *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*, s. 20–38. Toimittaneet Mirkka Danielsbacka, Matti O. Hannikainen & Tuomas Tepora. Gaudeamus.